

**JAKTEN PÅ EN IDENTITET
EN KVALITATIV UNDERSØKELSE AV JEGERE**

CAMILLA MARIE KVESETH

**Masteroppgave i sosiologi Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet**

UNIVERSITETET I OSLO

16. NOVEMBER 2009

SAMMENDRAG

Temaet for denne oppgaven er jakt- og jegerkultur i Norge. Jakt i Norge i dag har en økende interesse, mellom 12 000 og 15 000 jegere avlegger jegerprøven hvert år her i landet (Hansen, Wegge 1997: 13). Selv om ikke jakt er matauk for jegere på samme måte som når man hadde en jeger- og samlerskultur, ser man fortsatt betydningen med jakt gjennom jakt som fritidsaktivitet.

Det overordnede forskningsspørsmålet er *hvordan kan jegeres forståelse av jakt inngå i deres identitetskonstruksjon og selvforståelse?* Man vet lite om hvilken betydning jegeren selv gir jakten for sin egen del. Det kan være interessant å se nærmere på hvilken mening og fremstilling jegere gir av egen og andres jakt. Jaktens betydning kan ses på gjennom å belyse den enkeltes fremstilling av seg selv som jeger og jaktens betydning. Videre kan man i vår tid undersøke om jakt kan ses som et aktivt valg av fritidsaktivitet og i sammenheng med øvrige fritidsaktiviteter. Hvem vil man assosieres med? Fritidsaktiviteter kan ses på som en måte å kommunisere hvem man er som individ og hvilken livsstil man har, eventuelt hvilken livsstil man ønsker at andre skal oppfatte at man har. Dette sett i lys av fritidens økte betydning idet moderne samfunnet.

Som et teoretisk rammeverk for oppgaven er det brukt fritidssosiologi som utgangspunkt. Videre er teorien om seriøs fritid brukt for å forklare jakt som fritidsaktivitet hos mine informanter. Med modernitetsteori prøver jeg også å se nærmere på hva det eventuelt er ved vår tid som gjør fritidsaktiviteter så viktig.

I oppgaven prøver jeg å få frem jegeres egen forståelse av egen og andres jaktform og jaktutøvelse. Dataene mine er hentet fra ni dybdeintervjuer med jegere både fra det sentrale Østlandsområdet og et mer ruralt område på Østlandet. Alle informantene er menn og mellom 20- og 60-årene.

Målet med oppgaven er å se hvordan norske menn bruker jakt som fritidsaktivitet som en sosial konstruksjon og hvordan den sosiale fortolkningen kommer frem i datamaterialet. Dette kommer frem i datamaterialet hvor jegerne snakker fritt om alle aspektene ved jakten også den sosiale betydningen de tillegger jakten både for seg selv og andre jegere.

Jakten på en identitet

Analysen tar for seg hvordan de fattet interesse for jakt i utgangspunktet og hvordan jakt som fritidsaktivitet har utviklet seg for dem. Videre er det informantens forhold til naturen og dyrene som belyses gjennom deres forståelse av rollen jegeren har knyttet nettopp til naturen.

Oppgaven avsluttes med å diskutere noen av hovedfunnene som er særlig interessante i forhold til forskningsspørsmålet.

FORORD

Å skrive denne masteroppgaven har vært en utfordrende, men også spennende og givende periode. Det er flere som fortjener en stor takk for god hjelp og inspirasjon.

Den aller største takken går til alle mine informanter som var så snille og ga av sin tid og ga meg et innblikk i en bit av deres liv. Ikke bare ga dere meg gode intervjuer, men gode samtaler og inspirasjon til arbeidet med oppgaven min.

De som var så snille og satte meg i kontakt med mine informanter fortjener også en spesiell takk, dere gjorde alt så mye lettere for meg.

Takk til familie som har bidratt med gode ord og interesse for mitt lille prosjekt, venner og medstudenter for både inspirasjon og tilbakemeldinger. En spesiell takk til Stine og Iselin for kaffepauser, tilbakemeldinger og oppmuntrende ord, alt like viktig. Takk til veileder, Ketil Skogen.

Min favorittjeger og største støttespiller, Bjørn, kan ta en stor del av æren for at jeg har kommet meg gjennom denne prosessen. Du har vært helt fantastisk på alle måter; takk!

Oslo, november 2009

Camilla Marie Kveseth

Innholdsliste

SAMMENDRAG.....	1
FORORD.....	3
1. Innledning.....	6
1.1 Tema.....	6
1.2 Overordnet spørsmål.....	6
2. Litteratur	7
2.1 Tidligere forskning.....	7
2.2 Teoretisk plassering.....	16
2.3 Generelt om fritid.....	16
2.4 Moderniteten.....	20
2.5 Seriøs fritid.....	22
2.6 Friluftsliv.....	35
2.7 Hell.....	39
2.8 Jegeren.....	44
2.9 Naturen.....	47
3. Problemstilling.....	48
3.1 Tema.....	48
3.2 Problemstilling.....	49
3.3 Presisering.....	49
4. Metode.....	49
4.1 Fremgangsmåten.....	50
4.2 Informantene.....	50
4.3 Valg av informanter.....	50
4.4 Rekruttering av informantene.....	51
4.5 Feltarbeidet.....	52
4.6 Intervjuforberedelser.....	53
4.7 Intervjusituasjonen.....	54
4.8 Analysen av materialet.....	54
4.9 Etikk.....	56
5. Analyse.....	57
5.1 Jaktbakgrunn	57

5.2 Familie.....	59
5.3 Jakt og spenning.....	63
5.4 Pleie av naturen.....	65
5.5 Kjøtt og trofeer.....	67
5.6 Den sosiale delen av jakt.....	71
5.7 Jaktmotstand.....	73
5.8 Fritid og naturen.....	74
5.9 Jakthistoriene.....	79
6. Identitet: cowboyer og indianere.....	81
7. Oppsummering.....	86
Litteraturliste	89
Vedlegg 1.....	91
Vedlegg 2	92
Informasjon til deltakere i NINAs jaktforskning.....	92
Vedlegg 3	94

1. INNLEDNING

1.1 Tema

Det overordnede temaet for oppgaven er jakt- og jegerkultur i Norge. Jakt i Norge i dag har en økende interesse, mellom 12 000 og 15 000 jegere avlegger jegerprøven hvert år her i landet. Hva er det som gjør jakt som en aktivitet og fritidsaktivitet som ikke bare opprettholdes, men også har en økende interesse? Jaktens betydning og viktighet begrunnes mye i adspredelse og mulighetene det gir jegeren å være ute i naturen. I «Jegerprøveboka» beskrives det hvordan jakt kan være nedarvede egenskaper og behov mennesket har for å være i naturen, som jaktens egentlige essens og hovedmotivasjon (Hansen, Wegge 1997: 13). Selv om ikke jakt er matauk for jegere på samme måte som når man hadde en jeger- og samlerkultur, ser man fortsatt betydningen med jakt gjennom jakt som fritidsaktivitet. Man vet lite om hvilken betydning jegeren selv gir jakten for sin egen del. Litteratur av og for jegere beskriver jakt og moderne jegere som som en moderne fritidsaktivitet og som opplevelser knyttet til «*naturens rikdommer og en gjenoppliving av nedarvede jegerinstinkter*» (Hansen, Wegge 1997: 11).

Gjennom å snakke med jegere i Norge i dag kan man få muligheten til å se nærmere på hvilken mening jakten har for den enkelte aktør, og også hvilken mening jakten har for en gruppe jegere. Jaktens betydning kan ses på gjennom å belyse den enkeltes fremstilling av seg selv som jeger og jaktens betydning. Videre kan jakten ses som et aktivt valg av fritidsaktivitet og i sammenheng med øvrige fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteter kan ses på som en måte å kommunisere hvem man er som individ og hvilken livsstil man har, eventuelt hvilken livsstil man ønsker andre skal oppfatte man har. Dette sett i lys av fritidens økte betydning i det moderne samfunnet i den vestlige verden.

1.2 Overordnet spørsmål

Hvordan kan jegeres forståelse av jakt inngå i deres identitetskonstruksjon og selvforståelse?

Jakt kan ses på som en sosial konstruksjon og sosial fortolkning som vil variere fra miljø til miljø. Hvordan fremstiller aktørene selv den jakten de driver med og hvordan ser de seg selv i lys av andre jegere og kanskje også, andre friluftslivutøvere.

Hvordan passer en såkalt «gammel» og tradisjonell aktivitet som jakt inn i det moderne menneskets fritid? Naturen, spenningen og det sosiale knyttet til jakten er elementer som trekkes frem av mange, hvordan passer det inn i det moderne livet? Og kan nettopp naturen, spenningen og de sosiale møtene være en del av identitetsbyggingen?

Hvilken betydning har eventuelt venner, familie, bygd og lokalsamfunn, foreninger, organisasjoner, nettverk og lignende for valg og opprettholdelse av jakt som fritidsaktivitet og som en del av identitetsbyggingen?

2. LITTERATUR

2.1 Tidligere forskning

Boken «Jakten på elgjakkulturen» tar som siktemål å prøve å se nærmere på jaktkultur gjennom å se på de verdier og forestillinger som kan ligge til grunn for jakten. I en rekke artikler med ulike forfattere som har ulik fagbakgrunn bruker de elgjakten som en måte å aktualisere spørsmål som går utenfor temaet jakt; det seg være skam og ære, lokal identitet, kjønnsidentitet, fellesskap, konflikt også videre (Aagedal, Brottveit 1999: 6-9). Boken beskriver videre hvordan jakt for noen kan ha motiver som kamp, spenning, ære, økonomisk vinning og lignende, og springer ut av det som kan kalles en tradisjon som for mange mennesker er en legitim tradisjon kalt jakt. Den vil nok også for noen mennesker ikke bare oppfattes som legitim, men også som meningsfull og ærefull. I Norge er dette en tradisjon som er nokså ny, og selv om elgjakkulturen kan gi assosiasjoner til en tung tradisjon med lange historiske linjer, så er dette en tradisjon som er nylaget. Om man ser på tallene for hvor mange dyr som ble skutt før andre verdenskrig så viser de til at det for 100 år siden ble skutt 843 elger i Norge. I 1999 derimot ble det skutt omkring 35 000 elg i Norge. Dette henger selvfølgelig også sammen med at elgbestanden her i landet har økt mye de siste tiårene, bare de siste 30 årene mener man at elgbestanden har blitt femdoblet i Norge og at den i 1993 ble antatt å være på rundt 100 000 dyr. Det er da ikke bare elgjakt som er et nytt fenomen, men elgbestanden i seg selv for alle mennesker er et nytt fenomen. Elgjakt i Norge er da en kultur som er preget av ritualer og handlinger som er preget av det moderne samfunnet i forhold til økonomi, forvaltning, arbeidsliv, kultur, teknologi også videre. Men selv om elgjakt er et nokså nytt fenomen, så fremtrer

og føles det for mange som en urgammel tradisjon. Med tanke på at elgstammen i Norge har hatt en så kraftig økning som den har hatt, så har det også gitt forskere en unik mulighet til å studere utviklingen i kunnskapen man har fått om elgen gjennom jaktrapportering og andre registreringer som har gitt forskere et datagrunnlag som forskerne har kunnet jobbe med (Aagedal, Brottveit 1999: 13-17).

Mye av den kunnskapen man finner om jegere i dag er ren statistikk som sier noe om at Norge har en stor jegeretetthet, at jegere i Norge har god plass, jakt i Norge er en mannsaktivitet, en tredjedel av jegere jakter elg også videre også videre. Dette er informasjon som er statistisk materiale og som i liten grad har blitt sett i lys av noe teoretisk perspektiv eller sammenheng. Videre har det vært en tendens til at man har sett på jakt i et lys av de motiver som kan knyttes til de mer praktiske omstendighetene som tilgangen til jakt og den økonomiske avkastningen knyttet til jakt. Det forfatterne av denne boken tar som siktemål er å studere fenomenet jakt for å forsøke å studere meningen som ligger i fenomenet, altså et kulturperspektiv. I tillegg til at jakten faller under et lov- og regelverk som er både omfattende og strengt i noens øyne, så finnes det også en hel del uskrevne lover og regler som også regulerer jakten. Det er nettopp de uskrevne lovene og reglene som er interessante når man ønsker å se nærmere på en jaktkultur. Dette er lover og regler som er selvsagte for jegerne selv og er noe som kan være vanskelig å få en jeger til å sette ord på. Disse uskrevne lovene og reglene kan man få frem ved å eksempelvis vise til reaksjoner knyttet til brudd med de normen jegeren lever etter. Et godt eksempel som boken viser til er kong Haralds deltagelse på fasanjakt i Sverige, som manet frem flere reaksjoner på denne typen jakt. Denne jakten som kong Harald var med på i Sverige ville ikke brutt med norsk lovgivning, men det viser til at folk opplevde flere brudd med de uskrevne lover og regler. Det som her trekkes frem er tre ting; for det første kan man si at i Norge er det en uskreven regel at man jakter på ville dyr, og fasan kan i Norge oppfattes som tamme eller halvtamme dyr. For det andre knyttes ofte jakt til den ville naturen i Norge og jakt som foregår på et gods i Sverige stemmer dårlig overens med forestillingen om den ville naturen, samt at man for det tredje assosierer den jakten kong Harald drev utøvde med overklasse og snobberi, og i Norge kan man kanskje si at jakt assosieres med det folkelige. Disse tre ovennevnte kategoriene, det ville dyret, den ville naturen og det folkelige, er forøvrig ikke noe som nødvendigvis gjelder i alle jaktkulturer eller miljøer i Norge. Dette kan man jo eksempelvis argumentere for da kong Harald selv er en norsk jeger og tilhører sitt miljø og sin kultur, mens reaksjonene som kom kom fra et annet hold og et annet miljø (Aagedal, Brottveit 1999: 17-22).

Jakt er ikke en fritidsaktivitet som utøves kun i Norge, men også land som Amerika, Storbritannia og de andre Nordiske landene, har tradisjoner for jakt. Om man sammenligner disse landene med Norge vil man se at det naturlig nok finnes både likheter og ulikheter med tanke på jaktkulturen. Det seg være både i utøvelse og også når det kommer til hvilken tilgang individene har til naturen og jaktområder. Men om man tar for seg Amerika kan man se en jaktkultur som knytter seg sterkt både til maskulinitet og også individualismen som for mange står sterkt i Amerika. Med tanke på tilgang til jakt så skille Amerika seg fra Europa forøvrig da det i USA finnes store villmarksområder og ideen er at man skal ha en allmenn tilgang både til naturen i seg selv og også jaktmuligheter. Det er noe som ikke lar seg gjøre i Europa da naturen og landskapene her er mer kontrollert og har fremdeles en tendens til å bære preg av en sosial differensiering som det har vært siden middelalderen. Forøvrig er det mindre villmark i Europa og det er en større folketetthet sammenlignet med noen områder i USA. Dette gir seg uttrykk i at i Europa så vil jaktretten til innbyggere komme gjennom hvilken eiendomsstruktur som finnes og også hvilke klasseposisjon man har. Dette er ikke uten unntak og Norge vil nok ligne mer på USA med tanke på villmarksområder som bærer preg av spredt bosetning og store skoger. Om man da ser nærmere på Storbritannia som ikke er lang i fra oss geografisk sett så er det også der forskjeller både i forhold til USA og Norge. For det første har de ikke mye villmark som da gir et litt annet landskapsbilde gjennom at det i England nå er mer spredte skogsområder som tilhører landeierne. Dyrene og jakten tilfaller da naturlig nok landeier. I England har man også sett en tendens til at jakt har fungert som en måte å få innpass i det sosiale fellesskap hos overklassen. Dette har skjedd gjennom at det har vært noen få industriherrer som fra det attende århundre har skaffet seg mye eiendom. Da det ofte var nettopp industriherrer som eide disse landskapene og deres økonomiske interesser ikke lå i jordbrukslandskapet, men mer snarere i industrien, så kan man se tendenser til at det for denne overklassen, med landeiere og industriherrer, har brukt eiendommene sine som sin private tumleplass fremfor som en kilde til rikdom. Med revejakten som kanskje det beste eksemplet så kan man se en klar tendens til at jakt i dagens England fremdeles assosieres til overklassen selv om det etter andre verdenskrig har gitt flere tilgang til både fugl- og småviltjakt (Aagedal, Brottveit 1999: 30-31).

Tradisjoner og kulturen i den norske jakten sette i lys av øvrige land som er nevnt ovenfor, har både ulikheter og likheter. Som tidligere nevnt har vi i Norge større villmarksområder enn resten av

Europa selv om det ikke er i nærheten av hva man finner i USA. En annen likhet med den amerikanske ideologien knyttet til jakt er at alle ska ha tilgang til naturen. Man kan på noen måter si at det kan anses som en del av vår nasjonale identitet; det er sunt for alle å komme seg ut i naturen. Det som skiller oss mest fra USA er nok det faktum at jakten i Norge er sterkt knyttet til bondekulturen gjennom at bøndene har hatt små eiendommer hvor man har hatt anledning til å både jakte og fiske. Man kan nok si at det her i landet ikke kan knytte så lett jakten til noen macho eller cowboy kultur, som man kan tenke seg at man lettere kan gjøre i USA. Selv om jaktretten her i landet er knyttet til eiendomsretten har den allikevel et mye mer folkelig preg enn i England eksempelvis, da vi heller har knyttet jakten til et innhøstingsmotiv, fremfor den aristokratiske lek som man kan se den engelske jakte bærer mer preg av (Aagedal, Brottveit 1999: 31). For å gi jakt både mening og legitimitet knytter mange jakt i Norge til innhøstingsmotivet, gjennom at man argumenterer for at jakten ikke skal være noe som er ren sport eller underholdning. Rådet for dyreetikk skriver nettopp det at man ikke skal frigjøre seg fra det opprinnelige som er innhøstingen, det at man skal skaffe mat. De uttrykke eksplisitt det at man ikke skal fange hverken fisk, fugl eller pattedyr for menneskers behov for spenning og opplevelse. Dette kan også overføres til det faktum at man ikke finner noe særlig rendyrket troféjakt her i landet da det bryter med prinsippet om at man skal utnytte byttet som mat (Aagedal, Brottveit 1999: 31-32).

I likhet med USA har man en mer folkelig jakttradisjon og historie enn om man sammenligner med England, men allikevel skiller likhetsprinsippet seg fra det i USA. For det første er det som nevnt tidligere et ikke uviktig element at det i USA viser seg å være et faktum at det skal være mulig for alle å jakte gjennom at jaktretten ikke er knyttet til eiendomsretten. Det er den i Norge, men allikevel kan man se denne likhetstanken i norsk jaktkultur. Det viser seg gjennom at de terrengene som er private er spredt på mange eiendommer som gir flere muligheten til å jakte. I flere deler av landet har man også en mer kollektiv jaktform som gir flere muligheten til å bli med samt det faktum at mange som bor i mer urbane områder i Norge har venner og familie i mer rurale områder og som gir økt anledning til å bli med på jakt. Dette er bare noen faktorer som spiller inn i tanken og opplevelsen om at jakt i Norge er en folkelig aktivitet som mange har anledning til å benytte seg av på tross av at jakt i Norge faktisk er knyttet til privat eiendomsrett. Riktignok finnes det også statseide områder og terreng som fordeles uavhengig av eiendomsretten, men heller på bakgrunn av interessen man har for jakt. Selv om man kan si at jakten i Norge er preget av både å være folkelig og bære preg av en likhetsideologi, finnes det ulike jaktideologier innen den norske jegerkulturen.

De har ulikt syn på hvem som skal få tilgang på jakt og hvordan denne retten skal fordeles. Kort fortalt kan man dele de inn i tre kategorier; den første vil være det vi kaller en «bygdejaktideologi» som da legger vekt på grunneiernes rett til sin eiendom og sin jaktrett i tillegg til at man mer generelt knytter jakten og jaktretten til bygda det er snakk om. «Sosialdemokratiseringsideologien» representeres av de som mener at folk flest skal ha tilgang til jakt uavhengig av både geografi og økonomi. De vil se på jaktretten som en borgerrett og vil argumentere for at man tar opp jegere på bakgrunn av ønske og kvalifikasjoner som jeger. Dette står i kontrast til den tredje kategorien som kan kalles «kommersialiseringsideologien». Den gruppen ønsker å sette jakten ut på markedet slik at de som ønsker å jakte kan kjøpe det som et vanlig produkt, og at de som vil kan tjene på jakten økonomisk sett får anledning til det. Her ligger det selvfølgelig mange motsetninger både når det kommer til det geografiske aspektet med bygdefolket og det demokratiske aspektet som tilsier at alle skal ha tilgang til jakt. Videre ser man en åpenbar konflikt mellom muligheten til å kunne tjene penger på jakten sin og det faktum at det sosialdemokratiske idealet da ikke ønsker at noen skal få forrang ut i fra økonomiske aspekter. Det er bare noen få og åpenbare konflikter man her kan trekke frem, så tanken om en folkelig jakt i Norge som er preget av likhetsidealet slår her noen sprekker (Agedal, Brottveit 1999: 32-33).

Motivasjonen for å drive med jakt kan være så mangt og vil også være en kombinasjon av flere faktorer som økonomi, kjøttutbyttet, ære, identitet og naturen for å nevne som ting. Som det er beskrevet i tidligere forskning er det gjerne opplevelsene og selve jakten som foregår ute i den ville naturen som fremheves som hovedpoeng for jegere selv. Hovedpersonene i disse fortellingene er da jegeren og spesielt skytteren og dyret, i tillegg er da spenningen, det sosiale og naturen viktige elementer i fortellinger om jakt. Under det sosiale vil da matpauser, praten og jakthistoriene stå sentralt i forhold til at disse historiene virker samlende på deltagerne med tanke på dyrene og stedets historier. Som andre også fremhever bærer det hele preg av at disse jaktlagene er harmoniske og har en konsensus knyttet til jaktutøvelsen og regler knyttet til den. Men man kan spørre seg om dette er tilfelle eller om ikke det er som i andre grupper og miljøer at det finnes motstridende verdier og normer innad i jaktlaget, men at man for å opprettholde denne harmoniske atmosfæren så har man sine små løgner og ikke snakker om alt man kanskje ikke er enige om. Videre vil de ulike motivasjonene og sosiale faktorene ligge i flere lag på den måten at det er noen ting man snakker åpent om, mens det er andre ting som snakkes lite om samt at det er faktorer som det ikke snakkes om i det hele tatt. I studiet som er knyttet opp til boken så deles det inn i disse tre kategoriene hvor

det under ofte uttalte ligger tanker om det kollektive, likhet og naturopplevelser. Videre finner man da konkurranse om ære og ervervelse av status som lite uttalt faktor mens under ikke uttalte dimensjoner kan man sette de medfødte statusforskjeller, konkret utbytte og den økonomiske gevinst. Med tanke på at de ulike faktorene bærer preg av at det er noe man snakker mer åpent om enn andre så kan det gi seg som utslag av at det er noe som er uproblematisk å snakke åpent om, som naturopplevelser, mens andre ting vil være ting som kan vekke ubehag hos jegerne, som statusforskjeller eller ære. Det kan være et utslag av det faktum at det kommer på kollisjonskurs med de verdiene som sier noe om at jakt handler om nettopp naturopplevelser, fellesskapet og spenningen, som er symbolske verdier i seg selv. Generelt er de materielle sidene ved jakten noe som ikke fremheves direkte da det oftest er de immaterielle sidene ved jakten som fremheves. Som nevnt tidligere er det mest sannsynlig et produkt av den likhetsideologien som i stor grad preger den norske jakt- og jegerkulturen i Norge, for mange er jakt en aktivitet hvor man anser alle som jevnbyrdige. I realiteten er det selvsagt ikke slik, det vil ligge et slags makthierarki som på en mer subtil måte påvirker hvem som for eksempel tar ordet og skjærer gjennom for å ta en avgjørelse, de som har en slik posisjon i gruppen er igjen avhengig av en eller annen form for legitimitet og oppslutning i gruppen (Agedal, Brottveit 1999: 60-64).

Som i andre kulturer og tider finnes det ulike overgangsritualer for unge gutter i første rekke, et av disse kan da være elgjakten i deler av den norske kulturen. Fra 16 års alderen har de lov til å bære våpen, og det kan ses som en første innvielse i jaktlaget og dens kultur. Den andre vil være å felle et dyr, mens det tredje og det som kanskje for mange gir mest status, er å felle en elgokse. Som nevnt tidligere har man i de ulike jaktlagene en rekke fortellinger som bringer videre normer og regler og det regulerer også de ulike deltagerens status, og det er nettopp fortellinger om døde elgokser som jegeren som forteller så mye om jegeren og hans status. De ulike reaksjonene fra de andre på jaktlaget kan fungere som både overgangsritualer og overganger til jeger eller skifte av status i jegerhierarkiet. Det finnes også historier om hvordan norske elgjegere både drikker blod og hjertet rått av elgen som et overgangsrite. Dette er ikke noe man kan si er veldig utbredt, men det finnes fortellinger om det her i landet. Noe som er et mer velkjent fenomen og rite er hvordan bukåpningen symboliserer en gjenfødelse som jeger og skytter. Bukingen av dyret er det skytteren som skal gjøre og for en fersk jeger er det helt klart en nervepirrende opplevelse da det er lett å skjære feil og skjemme kjøttet. Om man skulle gjøre feil ved bukingen er ikke det noe som blir tatt lett på i jaktlaget, men allikevel er det ventet at skytteren skal gjøre bukingen alene selv om det er første

gang. Disse overgangritualene som er nevnt over, våpen, felling av dyrene og vommingen, kan ses på som en ytterligere internaliseringen av identiteten som jeger gjennom de pliktene som følger med den nye rollen som skytter og den unge skytteren får også sine rettigheter i jaktlaget. En annen interessant effekt som overgangsrutene skaper er det faktum at den nye jegeren får en viss emosjonell støtte innad i jaktlaget gjennom at han med fortellingene om hva som skjedde og hvordan, gjør at det gir en viss terapeutisk effekt da det kan virke som en debriefing når man forteller om opplevelsen om igjen og om igjen til de andre deltagerne på jaktlaget. For det kan ha en viss emosjonell effekt på en ung og ny jeger å felle sitt første dyr (Aagedal, Brottveit 1999: 119-123).

Disse overgangritualene har mange funksjoner og kan også styrke det sosiale samhold og samarbeid som finnes i jaktlaget ved at man er sammen i skogen med et felles formål, selv om man representerer ulike eiendommer og familier. Sammen skal man felle dyrene man har i kvoten og sammen skal man frakte dyret til bygden og slakte og dele fangsten. Alle på jaktlaget er avhengige av hverandre for å kunne gjennomføre jakten. Nye jegere må til og de eldre må gå for at jakten skal bestå, så disse overgangritualene forsterker den sosiale orden gjennom at de unge og nye får en plass i jaktlaget og dette i sin tur bidrar til en naturlig og kanskje også en nødvendig utskiftning i laget. Og igjen bindes jaktlaget og de ulike generasjonene sammen gjennom de historier som utveksler viktig informasjon mellom de eldre og de unge jegerne, dette også etter den eldre jeger pensjoneres som jeger (Aagedal, Brottveit 1999: 124).

Ann-Kristin Ekmans studie av elgjakt i Sverige er et studie som har utgangspunkt i et jaktlag hvor hun prøver å belyse hvordan det kan finnes en symbolsk dimensjon i selve resurshåndteringen knyttet til jakt. Dette er et studie fra vårt naboland og jeg tenker at det er et studie som er relevant til norsk jakt, selv om studiet er noe gammelt. Kort fortalt finner hun to aspekter; det praktisk-økonomiske og det rituell-symbolske hvor hun plasserer plasserer den delen av jakt som omhandler kjøttet som husholdningkonsum i det første aspektet, og jakten som rituale og maskuline egenskaper i det rituell-symbolske aspektet. Elgen fungerer som det dominerende symbolet for deltagerne i jaktlaget og jaktlaget har en felles oppfatning om hva elgjakten er og hvordan individene i jaktlaget skal handle. Ekman viser til at det er ulikheter innad i jaktlaget som går ut på bakgrunnen deres og ulike motiver for å delta på jakt samt variasjoner i kompetansen deres som jegere. Alle disse ulikhetene innad i gruppen jevnes ut gjennom at det rituelle aspektet ved jakten er

noe som representerer tilfeldigheter ved at det er enighet om hva jakten er gjennom felles symboltenkning og felles oppfatning av hvordan man bør agere som jeger. Ved at handlingene og aktivitetene tolkes rituelt av deltagerne, øker samhandlingen dem imellom og forskjeller og motsetninger minskes (Ekman: 1983).

Ekman trekker også frem et annet element ved det rituell-symbolske aspektet som handler mer om hvordan mennene i jaktlaget får et forhold til naturen som bærer preg av kontinuitet. Så innen det rituell-symbolske så fungerer det som et element som gjør deltagerne mer like i tillegg til at de gjennom den årlige jakten opprettholder kontakten deres med naturen. Gruppen menn som Ekman har studert er en forholdsvis homogen gruppe når det kommer til både økonomisk og kulturell bakgrunn. Ut i fra bakgrunnen deres så finner man noen ulike motiver for å jakte, men disse forskjellene viskes noe ut da de alle gir seg hen til de rituelle handlinger og tolkninger av ritualene og aktivitetene, som nevnt over. Jakten i dette laget bærer ikke preg av noe elitejakt på noe sett og vis, men har heller en forankring i samholdets aspekt og bærer preg av å ha en viss tilknytning til naturalhusholdningen, noe det også gjorde fra begynnelsen, i 1948. Jaktlivet er for disse mennene en måte å leve på og Ekman påpeker hvordan interessen og kunnskapen om dyr og naturen er omfattende. Videre beskriver Ekman hvordan hun mener å se hvordan jegerens syn på jakten og naturen er preget av et liv i utkantområder og bondesamfunnet gjennom at det har vært nettopp denne kunnskapen om naturen og dyrene som har vært nødvendig for å kunne leve av naturen. Ting har naturligvis endret seg i dag gjennom at man ser hvordan den økonomiske delen av jakten tones ned mens den symbolske delen fremheves. Det er foruten kjøttet som utgjør den økonomiske delen ved jakten, selve jakten som verdsettes som aktivitet gjennom det sosiale aspektet og naturopplevelsene. De rituelle og symbolske aspektene ved elgjakten kommer til uttrykk på ulike måter, men man kan blant annet finne dem i idealbildene som gis av jakten. Elgen, geviret og kjøttet er her ritualenes viktigste symboler. Ekman beskriver et rituale som noe som sentreres rundt et gitt antall symboler, og videre beskriver hun symboler som noe som også kan stå for flere ting. I elgjakten er elgen det viktigste symbolet og som samler de ulike deltagerne gjennom ritualene. I dette studiet ses symboliserer elgen mannlighet, mot og styrke i det rituelle aspektet (Ekman: 1983).

Familiens rolle fremheves i den forstand at den spiller inn på områder som jaktrett og andre mer praktiske områder, men også i forhold til kunnskap. Man kan her se hvordan familien fungerte som et sted hvor kunnskap og egenskaper ofte går i arv fra far til sønn, videre vil denne arven fra

familien påvirke den interne statusen i jaktlaget. Det som gir anseelse og status i dette jaktlaget er nettopp kunnskapen og skikketheten knyttet til jakten, samt at man som jeger har ekte følelser for jakt. Dette vil stå i kontrast til elitejakt som er knyttet til overklassens lek og klasseposisjonering. Det lokale jaktlaget i dette studiet utøver ikke jakt for å vise sin rikdom eller for å fremvise en klasseposisjon, en slik oppførsel ville mest sannsynlig gi en anti-status i laget (Ekman: 1983).

Tilbake til symbolene så er det blant annet geviret og kjøttet som har en symbolverdi, geviret er representerer i dette studiet en link til elgoksen som går for å gi høyere status å felle. Geviret er da et trofe som bedømmes etter hvor mange tagger det har, jo flere tagger jo bedre. I Ekmans studie er det den som har felt dyret som får geviret og dette er et symbol på jaktlykke, styrke og mannlighet. Kjøttet knyttes som geviret til elgens styrke, det snakkes blant annet om hvordan kjøttet og annet som lages og spises av elgen virker styrkende på de som spiser det. I tillegg så er elgkjøtt ansett som fin middag og blir høyt verdsatt som mat man byr gjestene sine på. Viltkjøtt er heller ikke noe man selger, om noen av deltagerne på jaktlaget solgte noe av sitt kjøtt var det på grunn av at man hadde problemer med plass i forhold til fryser og lignende (Ekman: 1983).

Flere amerikanske studier viser også at de som driver med jakt på fritiden som voksne ofte ble introdusert for aktiviteten som barn og ungdom, ofte av sin familie. Det dataene i USA viste var at om man begynner å jakte før man er fylt 18 år så er det 83,3 % sjans for at man fortsetter med jakt i voksen alder. Videre viste undersøkelsen at jo tidligere man begynte å jakte, jo mer jaktet man som voksen. De som begynte med jakt i voksen alder i USA fortsatte svært sjeldent å ha det som fritidsaktivitet. Og som data fra Norge viser, så var det i likhet med de amerikanske guttene fedre eller andre mannlige familiemedlemmer som tok ungguttene med ut på jakt. Nå skal man kanskje presisere at jakt ikke er en hvilken som helst friluftaktivitet sammenlignet med skiturer eller gåturer som alle i familien kan delta på, og jakt er fremdeles en aktivitet som er mannsdominert. En mulig forklaring på det kan eksempelvis være våpeninteressen og det faktum at det anses som en del av mannskulturen for noen mennesker. Da kan innføring i våpenbruk og jakt generelt være som et rituale for en unggutt inn i mannskulturen og inn i en gruppe med voksne menn som nok kan oppleves som viktig for en ung gutt. Så en viss sosialisering kan man se i forhold til hvilke fritidsaktiviteter man begynner med som ung, og som igjen har en påvirkning på hvile aktiviteter man fortsetter med som voksen. I tillegg til familien har venner mye å si for hva man driver med på fritiden da unge ofte kan se til venner som en påvirkningskilde, i følge amerikanske studier gjelder

dette spesielt gutter, mens for jentene er det gjerne familien som er den største påvirkningkilden (Bjerke 1993: 16-17). Nå kan man selvfølgelig ikke overføre funn fra USA direkte til norske forhold, men vi ser noen likheter gjennom hvordan familien er en stor påvirkning for mange unge gutter også her i Norge. Dessuten er forholdet og nærheten til naturen og familieforhold i USA forskjellig fra de Norske forhold, så det må tas med i beregningen (Bjerke 1993:19).

2.2 Teoretisk plassering

Et av målene med oppgaven er å se nærmere på fritid og friluftsliv i seg selv og videre hvordan man både organiserer og fremstiller den fritiden man har til rådighet.

Som utgangspunkt for oppgaven har jeg valgt å redegjøre litt om fritidssosiologi for å forsøke å forstå hvilken mening fritiden kan gi folk i dag. Jeg vil gå nærmere inn på det som kalles seriøs fritid (Stebbins : 2001) og også folks forhold til naturen og friluftsliv. Naturlig nok vil jeg også redegjøre for den teori og empiri som ikke er min egen empiri og som jeg har brukt i denne oppgaven. Jeg vil også kort gjøre rede for litt modernitetsteori som er relevant for oppgaven og min vinkling på oppgaven.

Som nevnt over vil jeg ta i bruk noe av empirien som allerede foreligger på feltet. Jeg vil forsøke å diskutere den i forhold til valg av teori og senere i forhold til egen empiri. Selv om feltet jeg forsker på har økt siden 1980 og 1990 tallet har det ikke vært mye empiri som har vært å oppdrive som har vært relevant brukt i denne oppgaven. Allikevel vil jeg bruke den empirien som er relevant for å belyse mitt teoretiske ståsted.

2.3 Generelt om fritid

Fritiden vi har til rådighet i livene våre er et produkt av den moderne organiseringen av arbeid, markedsøkonomien, rettigheter, familieliv, lokalsamfunn, religiøs kontroll og lignende som tidligere hadde kontroll på hvordan man levde tidligere (Roberts 2006:1). Fritiden preges av ulike faktorer rundt oss og kan muligens prege hvordan man eksempelvis ser på jakt, gjennom vårt forhold til naturen generelt, dyrene osv. Dette igjen vil kunne preges av lokalsamfunnet og hvor vi bor samt hvordan vi organiserer familielivet og hva en selv er vokst opp med og er vant med. Vår fritid er altså først og fremst et produkt av den moderne organiseringen av arbeidet vårt, det er

reorganiseringen av arbeidslivet i det moderne samfunnet som preger arbeidet vårt (Roberts 2006:2). En kan da spørre seg om arbeidet direkte påvirker fritiden vår. Svaret vil nok være ja, men påvirker arbeidet hva vi bruker fritiden på, hva slags typer aktiviteter?

Om man da ser på fritid som overskuddet av tid man har, kan det tenkes at denne tiden må brukes riktig, fritid kan brukes som status markeringer om oss selv til andre. Det er en posisjonerings aktivitet. Dette betyr ikke at man ikke liker det man driver med eller at det ikke er autentisk på noen måte, men de fritidsaktivitetene man driver med har en ekstra funksjon. Man kan heller si at de argumentene eller motivasjonene man gir for å drive med jakt forsterker og fremhever poenget med aktiviteten. «Det er godt å komme seg ut» og «bort fra byens mas» kan ses på som utsagn og begrunnelser som er helt reelle for jegeren i tillegg til at man forsterker ens syn og forhold til naturen og dyrene. Adferd knyttet til fritid kan ses som en del av et stort og komplekst system av hvordan man representerer seg selv til andre og i forhold til andre. Noen vil kanskje også si at fritidsaktivitetene våre er en av de viktigste måtene å gjøre dette på i vår tid. Dette ses på av noen som et kjennetegn av skrittet mot en tid som ikke lenger setter arbeidet, men fritiden i fokus. Og fritiden i vår kultur (Rojek: 2000).

De tingene vi gjør for moro, leken, må gjøres utenfor arbeidsplassen og utenom arbeidstiden på grunn av effektiviseringen vi har gjennomgått i arbeidslivet. Det er dette som kalles den moderne delingen av arbeid og fritid. Fritid kan defineres som tiden som er til overs, samt at den preges av de pengene man har tilgjengelig til å bruke på ens fritidssysler (Roberts 2006: 3). Effektiviseringen gjør altså delingen mellom arbeid og fritid tydeligere og kanskje også blir fritiden mer dyrebar. Tid og penger fremstår som viktige faktorer for å se nærmere på folks fritidssysler. Markedsøkonomien og markedet har mye å si for hva og hvordan man ordner fritiden sin (Roberts 2006: 3-4), i forhold til jakt må man kanskje ha i mente at jakt ikke er noe man plutselig bestemmer seg for å vie tid og penger på samme måte som man går på kino eksempelvis, da jakt er noe som krever både tid og penger på ting som jaktprøven, utstyr og lignende.

Psykologiske aspekter ved fritidssysler fremhever det faktum at det er bra for individer gjennom at det for det første hjelper individer å slappe av, og for det andre tillater individer å uttrykke sine lidenskaper og «lyster». For det tredje gir det individer anledning til å utvikle egenskaper, ferdigheter og evner (Roberts 2006: 6). Noen vil nok kunne argumentere for at man kan få utløp for

ens «drive» når en er i naturen og jakter et dyr, en slags kobling mellom menneskets tilknytning til naturen. Moderniteten har på mange måter brakt med seg et nytt syn på naturen for oss som skaper et forhold til naturen som kan ses som en medisinsk opplevelse eller effekt av naturen. For mange er det en erklært sannhet at naturen er bra for en både fysisk og mentalt, man får energi av å være ute i naturen gjennom avbrekket man får fra vår urbane tilværelse og så videre. På noen måter kan det kanskje ses på som nostalgi knyttet til naturen. I disse dager er mange opptatt av miljøet og de problemene vi står ovenfor knyttet til miljøvern og for mange mennesker har naturen blitt en motpol til den tiden vi lever i. Videre ser man også hvordan naturen og landskapet har blitt medisinsk i den forstand at man tenker seg at det å være i naturen bidrar positivt til vår helse. Mange snakker om hvordan man oppnår en balanse mellom kropp og sinn, man får mer overskudd til hverdagen og så videre. Det er nærmest som en opplest og vedtatt sannhet at naturen og vakre landskap har en nærmest terapeutisk virkning på oss mennesker (Rojek: 2005).

Fritid er noe som rommer alt fra tv-titting, kinobesøk og noen ganger også aktiviteter som shopping og forberedelser til shopping. Det som har blitt brukt som et effektivt grep er å skille ut den seriøse fritiden og fritidssysler. Den seriøse fritiden gir en spesielt dypt og meningsfullt utbytte, samt sosiale utbytter og fordeler. Videre vil disse fritidsaktivitetene som karakteriseres som seriøse bli sterkere jo mer man driver med aktiviteten (Roberts 2006: 8). Man vil nok helt klart kunne karakterisere jakt som en seriøs fritidsaktivitet da det er en aktivitet som kan tenkes å gi en sosialt utbytte og fordeler. Det viser seg at det er særlig middelklasse menn over 50 år som er mest representert innen seriøse fritidsaktiviteter (Roberts 2006: 9).

Våre fritidsaktiviteter har en sosial dimensjon som og er sosialt viktige for oss gjennom at det fremhever samarbeid og man knytter bånd og danner og former grupper. Både båndene og gruppene som dannes kan komme ut i fra, innen og til og med fremheve andre sosiale lag og skiller (Roberts 2006: 9). Med tanke på jakt og jegerkultur så er det her lett å se hvordan ulike typer jakt og lignende vil kunne springe ut i fra et sosialt lag og også fremheve eventuelle skiller mellom de ulike sosiale lagene eller grupper, og de ulike typene jakt, og tilgjengeligheten til jakt.

Det har vist seg å være en tendens til at folk er mer opptatt av at man skal kunne værne om ens fritid gjennom at man tilrettelegger forpliktelser fra arbeidslivet og familielivet slik at man best mulig kan benytte seg av den fritiden man har. Man ser videre en tendens mot at fritidssysler fungerer nærmest

som en «base» for hvordan folk ser på en selv og ens sosiale identitet, kort fortalt; hvordan man blir sett på av andre (Roberts 2006: 24). Nå er ikke alle enig enig i dette, og msn ksn setter et stort spørsmålstegn ved at ens fritidsaktiviteter skal gi så stort utslag på ens sosiale identitet. Men det kan så absolutt være slik at man gjør noen valg av hva man gjør på fritiden, bevisst eller mer eller mindre ubevisst, som er mer enn bare å fylle tiden man har til overs etter arbeids- og familieforpliktelser. Dette kan kanskje spesielt gjelde for det som er nevnt over som «seriøse» fritidsaktiviteter, aktiviteter som man bruker mye tid og energi på. Man kunne jo spørre seg selv hvorfor folk skulle bruke så mye av tiden sin på noe som ikke er knyttet opp til ens forståelse av seg selv som individ, og hvem man ønsker å fremstå som ovenfor andre mennesker

Med tanke på valgene man tar i forhold til fritidsaktiviteter så kan man si at noe skyldes sosialiseringen fra man er barn og ens utdanning, men hovedårsaken er i følge Roberts penger. Videre hevder han også at hovedforskjellen på fritidsbruken mellom klassene er prislappen på aktiviteten (Roberts 2006: 63-66). Det som kan være en svakhet i denne fremstillingen er at man vil jo kunne tenke seg at hvor mye penger man har vil henge nøye sammen med hva slags familie man kommer fra og hva slags utdanning man har. Man kan jo tenke seg at det henger nøye sammen hva slags familie man kommer fra og hva slags innflytelse man har blitt utsatt fra gjennom sosialiseringen i familien, utdanningen man velger, type jobb som igjen sier noe om hvor mye tid og penger man har til rådighet til å bedrive fritidsaktiviteter. Samt at man vil ha noen tanker om hva slags aktiviteter man ønsker å drive med gjennom hva slags smak man har utviklet gjennom årene, og hva man ønsker å formidle med ens bruk av fritidsaktiviteter. Om man sammenligner med tidligere tider, så har folk mer penger og noen har mer tid til rådighet enn tidligere. Dette gir mulighetene til at individer kan få muligheten til å skape identiteter som henger sammen med hva, hvor, når og hvordan man konsumerer (Roberts 2006: 170).

Hvordan folk representerer sin fritidsaktivitet kan være med på å legitimerer valget både med tanke på det økonomiske aspektet og selve valget av den gitte aktivitet gjennom at det kan gi prestisje og lignende. Denne legitimeringen og kanskje et ønske om prestisje vil videre kunne rettferdiggjøre tiden man bruker på fritidsaktiviteter og at fritiden i seg selv er velfortjent (Rojek: 2005).

Bruken av fritid kan sies å bli styrt av de kommersielle interessene fremfor ens egne autentiske ønsker og behov. Nå som de fleste har anledning til å bruke både tid og penger, blir forbrukskultur

til massekultur. Dette gir videre grobunn for massekonsumering. Hvem folk føler de er, deres sosiale identitet og selvopplevelse, kan henge sammen med hva de har anledning til å velge å konsumere (Roberts 2006: 183-185). Noen vil hevde at konsumentene er blitt mer passive, men man kan også forestille seg at konsumentene har blitt mer aktive og mer villige til å delta i å strukturere ens aktiviteter og fritidsaktiviteter (Roberts 2006: 205).

Noen vil kanskje hevde at vår bruk av tid på oss selv i forhold til fritidsaktiviteter henger sammen med en regulering av vår moral i samfunnet. Hva som er «korrekt» å bruke vår tid på har endret seg gjennom tidene, men samfunnet og sosiale grupperinger vil gi individene føringer på hva som er bra og ikke bra bruk av eksempelvis ens fritid. Normative korreksjoner har man funnet gjennom kirken, familien og skoler. I dag spiller disse institusjonene fremdeles en rolle, men markedskrefter og massemedier påvirker individer på en ny måte. Dette gir massemedier og markedskreftene rom for å påvirke våre valg og ønsker om å leve livet og tilbringe fritiden på gjennom at de fremstiller ulike fritidsinteresser. Om dette er bra eller dårlig er en annen diskusjon, men man kan si at det muligens påvirker hvordan vi opplever og fremstiller vår egen fritid (Rojek: 2005).

De moderne vestlige samfunn har skapt et nytt rom for fritid som folk kan bruke til ikke bare å uttrykke seg selv, men også å skape roller og identiteter for seg selv. Fritid gir en anledning til ikke bare «å være», men også anledningen til «å bli». En grunn til det er at fritid er nettopp det at fritid er utenfor det nødvendige (Roberts 2006: 217).

2.4 Moderniteten

Sentrale spørsmål i senmoderniteten kan man tenke seg at individer vil besvare gjennom sosial adferd og handlinger. Og disse spørsmålene kan være; hva skal jeg gjøre? Hvordan skal jeg handle og hvordan skal jeg være? Dette kan ses på som eksistensielle spørsmål som berør mange individer i den vestlige moderne verden på en eller annen måte. Gjennom svarene vi gir gjennom handlingene våre kan gi en forståelse av et individs selv (Giddens: 1996).

På noen måter kan man se på selvet som ikke noe som bare er en del av individet, men noe som kan ses som et refleksivt prosjekt for det gjeldende individ, man er det man gjør en selv til. Dette vil naturlig nok bestrides av mange, da man tenker seg at det ligger mange føringer for hvem man er og de muligheter man har ut i fra familiebakgrunn og lignende. Men på den annen side kan man

kanskje tenke seg at det finnes et lite «rom» hvor man kan velge seg hvem man skal være gjennom visse aktiviteter på fritiden. Hvordan vi opplever oss selv, selvet, kan tenkes å ligge under identiteten vår. Man har en eller streber mot en identitet og selvforståelsen er med på å bygge opp en følelse av kontinuitet og tilhørighet til denne identiteten (Giddens: 1996). Videre vil selvet ses i sammenheng med fremtiden av individet, man kan tenke seg at selvet har en utviklingsbane som gjør at individet kan se på fortiden sin og da ha en viss forventning til hvordan fremtiden vil se ut. Man tenker seg at individer har en bevissthet angående de forskjellige faser i livet og hva man kan forvente av dem. For å kunne ha forventinger til hvordan fremtiden skal se ut må man ha en viss kontroll med tiden, da er det ikke snakk om klokketiden, men mer om en personlig tid hvor man har en viss tid til rådighet i livsforløpet. Vi har mange ulike mulighet i fremtiden, men vi har ikke tid til å la tilfeldighetene råde. Selvets fortelling avhenger både av evnen til å planlegge og tenke seg hvordan fremtiden vil se ut og man må ha en viss kontroll på den tiden vi har i de ulike livsfasene(Giddens: 1996).

Det som forutsettes at om man skal se på selvidentitet må man se det i sammenheng med en fortelling, fortellingen gjør selvet eksplisitt. Så gjennom å la individene selv fortelle fortellinger og historier om seg selv kan selvidentiteten deres komme tydelig frem. Man kan jo se på biografier som det publiseres en mengde bøker av i denne sjangeren, både selvbiografier og biografier skrevet av andre. Disse bøkene skriver ofte om kjente personer og deres bragder naturlig nok, men man kan der se hvordan spesielle hendelser og lignende fremheves for å gi et spesifikt innblikk i denne personens identitet. Og med en selvbiografi kan man tenke seg at man har en fortolkende selvhistorie skapt og skrevet ned av samme person (Giddens: 1996). Selvrealiseringen man driver med må ha en viss autentisitet, man må være oppriktig mot seg selv, å finne seg selv gjennom å aktivt skape sin identitet (Giddens: 1996).

Giddens mener senmoderniteten gjør at tilværelsen preges av en eksistensiell tære hvor selvet har vært utsatt for en stor forandring. Selvet er mer refleksivt organisert og gjennomsyres av abstrakte systemer i tillegg til at moderniteten gir individet en rekke valgmuligheter. Moderniteten hviler heller ikke på en entydig fundament, så man finner ikke noe hjelp i hva man skal velge. Konsekvensene av at individer i dag har alle disse valgene handler om de uunngåeligheter livsstilens dominans har for den enkelte. Valget man tar er preget av at man ikke bare alene bestemmer en livsstil, men også det at man er tvunget til å velge noe. Man kan ikke la være å velge

(Giddens: 1996).

En livsstil i moderniteten er et integrert sett av praksiser som følges av individet både fordi den dekker behov, men kanskje viktigst fordi den gir en materiell form og fortelling om selvidentiteten. Begrepet livsstil kan henvise til forbruksvaner og økonomi, men også til ens arbeid og aktiviteter på fritiden. Det er helt klart snakk om et mangfold av livsstiler, men alle valg er ikke åpne for alle og individer tar heller ikke beslutninger i full erkjennelse av alle de mulighetene som finnes. Det finnes riktignok livsstilforskjeller mellom gruppene og de er preget av en viss stratifikasjon som ikke nødvendigvis er så synlig, men som kan ses som resultat av klasseforskjeller. En livsstil i dette henseende kan ses på som mange vaner og orienteringer som i sitt hele utgjør en enhet som igjen gir individet en følelse av sikkerhet. På sin side er både valget og utformingen av en livsstil for en aktør påvirket av gruppepress, rollemodellens synlighet og sosialøkonomiske forhold. Man må også ha i tankene at den store segmenteringen man tenker moderniteten medfører, gjør at en livsstil er knyttet til et spesifikt handlingsmiljø. Og den beslutningen om å bli en del av et miljø er på bekostning av andre mulige alternativer. Til grunn for alle disse valgene og mulighetene det her fremstilles at individer står ovenfor, ligger modernitetens refleksivitet. Individer er i stand til å reflektere og overveie sine valg og situasjoner. Hverdagene og alle de systemer vi er en del av tilbyr oss en rekke muligheter for hvordan vi skal velge og hvordan vi skal handle, fremfor fastlagte retningslinjer (Giddens: 1996).

Det er ikke upåvirket man tar sine valg, og moderniteten tilbyr mange erfaringformidlere som påvirker valgene man tar. Media bidrar til å synliggjøre og informere og synliggjør miljøer man ellers ikke ville sett og hørt om. Aviser, tv og internett gjør verden litt mindre og gir oss potensielle livsstiler å velge på. Når verden blir så liten og mulighetene til ulike livsstiler så mange, blir det viktig å bruke tiden godt gjennom eksempelvis å ha en strategisk livsplanlegging. Livsplaner er et verktøy for å lage et løp eller forberede et løp av fremtidige handlinger, og handlingene skal mobiliseres med utgangspunkt i selvet. Her skal den personlige tiden håndteres og planene revideres underveis etter individets situasjon (Giddens: 1996).

2.5 Seriøs fritid

Selve begrepet seriøs fritid var noe Stebbins begynte å ta i bruk først i 1982 da han skulle beskrive disse tre typer av aktiviteter; amatør aktiviteter, hobby aktiviteter og karriere frivillige. Hans

empiriske grunnlag er hans egne kvalitative og eksplorerende forskning på amatører, de som driver med aktiviteter som kalles hobbyer og karriere frivillige (Stebbins 2001: vi). Stebbins selv definerer seriøs fritid som

«Serious leisure is the systematic pursuit of an amateur, hobbyist, or volunteer activity that participants find so substantial and interesting that, in the typical case, they launch themselves on a career centered on acquiring and expressing its special skills, knowledge and experience» (Stebbins 2001: 3).

Ved å bruke ordet seriøs så viser man da til kvaliteter ved en fritidsaktivitet som er oppriktig, viktighet fremfor det som kan være mangel på glede, og videre står det i kontrast til det som kan beskrives som tilfeldig, sporadisk eller useriøs fritidsaktiviteter. Den tilfeldige eller useriøse fritiden kan være alt fra lek, avslapning, passiv underholdning som tv titting og lese bøker, sosiale begivenheter, sex og lignende (Stebbins 2001: 3-4). Som nevnt deler man inn i tre ulike typer mennesker når man skal beskrive hvem de er og hva og hvordan de bedriver sine fritidsaktiviteter. Amatørene er de man finner innen feltene kunst, vitenskap, sport og underholdning. Selv om man kaller dem amatører så er det mye som er likt med dem man kaller profesjonelle på det respektive feltet det er snakk om. Skillet mellom amatørerne og de profesjonelle kan eksempelvis være hvor mye tid man bruker på aktiviteten, amatører er deltidsaktører med tanke på tidsbruken mens den profesjonelle er en fulltidsaktør. Den andre gruppen er de som driver med hobby aktiviteter og kan kalles hobbyister; de har ikke det alter egoet som man kan tenke seg at en profesjonell har og om de har noen som ivaretar deres kommersielle interesser så er det eksempelvis små forlag som viser interesse for hva en driver med. Hobbyistene tilegner seg ofte kunnskap om feltet eller aktiviteten for kunnskapens skyld og leser ofte mye for å tilegne seg mer kunnskap om den aktiviteten det er snakk om. Den siste gruppen er da de frivillige som ofte kan knyttes til ulike former for frivillig og ubetalt arbeide hos en eller annen organisasjon etter arbeidstiden. Det har en viss verdi for individet å drive med det frivillige arbeidet gjennom at man bidrar uten at man får noen direkte materiell lønn på noe sett og vis (Stebbins 2001: 4-5).

Likt for alle de tre gruppene er disse seks kjennetegnene ved seriøs fritid; det første er en form for utholdenhet ved at man holder ut med aktiviteten i tykt og tynt og at man tåler fare, latterliggjøring og lignende som ikke er positive følelser eller opplevelser, men man holder seg allikevel til aktiviteten. En annen kvalitet eller kjennetegn er at aktiviteten tar form som i en karriere gjennom

typiske vendinger, valg, målsetninger og mål man oppnår. Et av de viktigste kjennetegnene ved seriøs fritid er den personlige innsatsen man legger i det gjennom tilegnet kunnskap, trening og ferdigheter man innehar og oppnår. Videre til punkt fire finner vi fordeler og resultater som følge av den aktiviteten man driver med, man kan da kort nevne selvrealisering, følelser av å oppnå noe, sosial interaksjon, tilhørighet, de fysiske og materielle resultatene ved aktiviteten. Som et femte punkt finner vi det fenomenet at en deltager ved en seriøs fritidsaktivitet ser ut til å identifisere seg sterkt med den aktiviteten som er valgt av en gitt aktør. Det sjette og siste kjennetegnet ved seriøs fritid er den unike ethos som vokser frem rundt aktiviteten i form av en entusiasme som en aktør vil vokse frem som et resultat av mange års interesse og utholdenhet (Stebbins 2001: 6-7).

Stebbins viser med sin teori om seriøs fritid at man gjennom sine fritidsaktiviteter viser til en identitet og en sosial solidaritet i Emil Durkheims ånd. Men i motsetning til Durkheim som så på hvordan sekulariseringen av staten gjorde at man fant en tilhørighet og et samhold i ens arbeidsplass, viser Stebbins at man i dagen moderne vestlige samfunn finner en tilhørighet og en solidaritet som er meningsfull og bindende i veldedig arbeid og aktiviteter som man ellers driver med på fritiden. Denne tilhørigheten og meningen skapes gjennom de aktiviteter og handlinger som skapes gjennom kontakt og dedikasjon mellom en selv som menneske og naturen og samfunnet. Agendaen til individene som kort fortalt er å få en stabil og meningsfull fritid med de aktiviteter man selv velger å fylle tiden med, og disse aktivitetene har åpenbare fysiske, sosiale og psykiske fordeler for aktøren. Men det er ikke det å ha det moro som er kjernen for de aktørene Stebbins tar for seg, selv om de har det moro så er ikke det målet for aktiviteten, men som en moralsk bemerkning (Stebbins 2001: ii). Stebbins mener mennesket er lærende dyr gjennom at vi har kapasiteten til å lære gjennom våre erfaringer og opplevelser og også til å formidle disse erfaringer og opplevelser videre til andre mennesker. Den seriøse fritiden er en måte å kommunisere mening som videre også skaper og genererer solidaritet gjennom disse aktivitetene og det å delta på dem. Det at aktiviteten er strukturert gjør at det kollektive liv springer ut av de regler og reguleringer som er knyttet til deltagelsen og da også til de moralske perspektivet ved det kollektive liv. Mange vil mene at dette er et av de beste eksemplene på det å være en del av samfunnet og grupper man finner i samfunnet (Stebbins 2001: iii).

Man kan se på hvordan en fritidsaktivitet utarter seg for et menneske som en karriere, spesielt da med tanke på seriøse fritidsaktiviteter. En slik karriere vil ha en typisk kurs som tar aktøren gjennom

de rollene og mulighetene som man støter på og gjør dem til en rolle som for aktøren blir en arbeidsoppgave eller en rolle som ansatt. Det er da lagt tyngde på den kontinuiteten med tanke på hvordan kontinuiteten gir resultater gjennom premier og prestisje. Det er ikke snakk om at man kan klatre på noe karrierestige som man kanskje kan snakke om i arbeidslivet, man befinner seg ikke nødvendigvis i noe organisert hierarki, men allikevel gir det mening for folk å fortsette med den gitte aktiviteten og å ha en viss kontinuitet da det gir deg utslag i en utvikling i ferdigheter, erfaringer og kunnskaper man får gjennom deltagelse. Det vil for mange vil det oppleves som en personlig tilfredshet som knyttes til det å bli bedre i det man driver med. Disse karrierene man snakker om trenger ikke nødvendigvis begrense seg til en organisasjon eller gruppe, en aktør kan gjerne være aktiv i flere organisasjoner og grupper, men allikevel ha en følelse av at det er en felles karriere man har for alle gruppene man deltar på. Det karrieren måles i er de ferdigheter og den kunnskapen som man tilegner seg og det er uavhengig av hvor mange steder man henter den erfaringen man trenger på. Om aktøren holder seg til en aktivitet og har en viss kontinuitet vil den karrieren man da får i forhold til denne aktiviteten ha følgende faser; nybegynner, utvikling, etablert, opprettholdelse og vedlikehold og som siste fase nedtrapping. For at man skal ha den utviklingen i ens fritidskarriere, må man ha en kontinuitet og en deltagelse som er regelmessig nok til at man går fra den ene fasen til den neste. Man tenker seg at en fritidsaktivitet må slå rot i aktøren på en eller annen måte, og det er først når den har slått rot at denne utviklingen kan begynne. Den seriøse fritiden ser ut til å ta form i noe som kan ses på som rutine eller noe man driver systematisk med, det blir en naturlig del av ens fritid (Stebbins 2001: 9-10).

For å forstå fenomenet seriøs fritid og hva det betyr for dem som driver med seriøs fritid, må man forstå motivasjonen og hvorfor de bruker så mye tid som de gjør på en gitt aktivitet. Tidligere studier Stebbins har gjort viser at for utøveren selv handler det om å få en belønning for den aktiviteten man driver med, at man får en belønning for den innsatsen man har lagt i aktiviteten. Videre ser det ut til at man vektlegger belønningen og det som de ser på som positivt ved innsatsen de gjør mye høyere enn de eventuelle kostnader som man legger i aktiviteten. Dette bidrar igjen til at det finnes stor tilfredshet i aktiviteten som på sin side gjør at man fortsetter med aktiviteten. Det er altså en veiing mellom innsatsen og belønningen som gjøres når man skal se på hva utkommet blir av om man fortsetter med en aktivitet eller ei. Samtidig kan finnes det også noen sider ved en aktivitet som ikke er like positive, men om motivasjonen er sterk nok og den belønningen man har i sikte veier tyngre enn de eventuelle ulempene og kostnadene vil aktøren fortsette med aktiviteten,

og det er på mange måter det som også beskriver hva en seriøs fritidsaktivitet er (Stebbins 2001: 11-13).

De ulike belønningene man føler en kan oppnå er mange og Stebbins har ut i fra sine studier lagd en liste over både personlige og sosiale belønninger

- gode opplevelser
- selvrealisering
- det å kunne uttrykke evner og ferdigheter en allerede har
- image
- tilfredshet
- rekreasjon
- finansiell/materiell belønning
- den sosiale styrken
- gruppetilhørigheter
- følelsen av å bidra til et fellesskap eller en gruppetilhørigheter

De ulike informantene gå alle forskjellig rangering på punktene, og for mange kom de finansielle eller materielle godene langt ned på listen, likevel ser man en viss likhet ved eksempelvis at punktene selvrealisering og gode opplevelser kom langt opp på listen for de aller fleste (Stebbins 2001: 13-14).

Det å skulle kombinere jobb og familie mer sine fritidsaktiviteter varierer noe ut i fra hvordan situasjonen er for den enkelte, eksempelvis om man er gift eller om man bare er kjærester eller forlovet osv, men man kan si på et generelt grunnlag ut i fra Stebbins datamateriale at kjærester og de som er forlovet har det mindre problematisk med tanke på å kombinere familieliv og de ulike fritidsaktiviteter partnerne driver med. Videre viser det seg at om partene i forholdet ikke aksepterer eller tolererer den lidenskapen man har for en gitt aktivitet, er det større sjanse for at forholdet ikke varer. Men allikevel viser det seg at uansett hvordan familieforholdene er så viser de nærmeste familiemedlemmene som regel en aksept knyttet til den aktiviteten det er snakk om, og en aksept om at man bruker tid og energi på dette til tross for de konflikter det til tider kan føre til. I forhold til jobb så er dette noe som kommer i første rekke for dem uansett og studier viser at deltagelsen og engasjementet i forhold til den seriøse fritiden er noe som både kan avta med årene og det vil også

være noe som går opp og ned gjennom ens voksne liv. Man må hele tiden balansere tidsbruken mellom jobb og fritid, og tiden man har til rådighet er knapp. Derfor er det ofte man legger seriøse fritidsaktiviteter til helgene hvor det ikke kreves at man er på jobb. Dette fører til at helgene for mange kan bli like hektiske som en vanlig arbeidsdag, men denne balansegangen mellom jobb og fritid ser ut til å være problematisk for de aller færreste, og er kanskje knyttet mer til de som jobber kvelder og i helgene. Seriøs fritid kan måles og ses i lys av det engasjementet og den forpliktelsen man gjør i forhold til aktiviteten, så selv om man kanskje ikke nødvendigvis bruker så mange timer på aktiviteten, så har de en veldig positiv forpliktende følelse i forhold til sine fritidsaktiviteter som sier noe om deres engasjement. Dette er noe man kan måle gjennom å se på en aktørs investering gjennom tid og energi brukt på aktiviteten (Stebbins 2001: 15-16). Selv om flertallet ikke nevner eller merker de store problemene eller ambivalente følelsene knyttet til ens seriøse fritidsaktiviteter og familie, jobb og øvrige fritidsaktiviteter, er det allikevel en tendens til at folk føler at de blir dratt i forskjellige retninger. Dette er ofte knyttet til at man har så lite tid til rådighet som de fleste opplever både i hverdagen og på fritiden. Man skal gjerne ha tid til både å gjøre en god innsats på arbeidsplassen og mange opplever et ønske om å passe på og forsørge familien sin og da har de seriøse fritidsaktivitetene en tendens til å komme mer i bakgrunnen, selv om dette går i bølgedaler (Stebbins 2001: 18).

For mange blir den seriøse fritidsaktiviteten en del av ens livsstil, en kollektiv livsstil. Stebbins definisjon på den kollektive livsstilen er

“ ...a distinctive set of shared patterns of tangible behavior that is organized around a set of coherent interests or social conditions or both, that is explained and justified by a set of related values, attitudes, and orientations and that, under certain conditions, becomes the basis for a separate, common social identity for its participants”.

Det er som nevnt snakk om en kollektiv livsstil og den vil si lite om den individuelle livsstilen til den enkelte. Men man kan finne de mønstrene og likhetene man kan komme frem til ut i fra adferd og aktiviteter utøvere i en gruppe har til felles. Men med utgangspunkt i de livsstilene man finner kan man også trekke ut identiteten en har med bakgrunn i den delte livsstilen og også finne en form for livsinteresse med utgangspunkt i den kollektive livsstilen. Så med utgangspunkt i definisjonen ovenfor, kan man si at noen livsstiler gir folk innen den en spesifikk sosial identitet, de blir på mange måter en del av en kategori som både gruppen selv og andre grupper i samfunnet vil gjenkjenne gjennom de distingverte valgene og måten man velger å leve på gir. Det er gjerne de

synlige tingene og trekkene som gjør det mulig for utenforstående å identifisere en person innen en gitt livsstil (Stebbins 2001: 19). En livsstil vil dannes når man jevnlig utøver og oppsøker en seriøs fritidsaktivitet gjennom å gjøre det til en karriere, man kan eksempelvis gjøre karriere som jeger. Og som en livsstil knyttet til en fritidsaktivitet, så vil også en jegers identitet som er knyttet til fritidsaktiviteter springe ut i fra de sentrale interessene som dreier seg om fritidsaktiviteter. Så en livsstil som dannes ut i fra en gitt seriøs fritidsaktivitet kommer som uttrykk gjennom både den sentrale livsinteressen og den identiteten som er knyttet til en både som individ den kollektive identitet (Stebbins 2001: 19-21).

The liberal arts hobbies, er en kategori og gruppe med utøvere innen seriøse fritidsaktiviteter som er vanskelig å oversette til norsk Mange av de aktivitetene som går under seriøse fritidsaktiviteter og liberal arts hobbies i Stebbins studier, er hobbyer og aktiviteter som utarter seg på en slik måte at utøveren systematisk og jevnlig søker å få mer kunnskap på det gitte området. Denne kunnskapen søker man og ønsker man å oppnå for kunnskapens skyld og utøveren ønsker å få en så bred forståelse og kunnskap på området som mulig. Målet og det som motiverer for å jevnlig søke opp all denne kunnskapen, er kunnskapen i seg selv og kunnskapen er for mange det primære målet. All denne kunnskapen utøves selvfølgelig også og man ser videre at individene liker å snakke om og uttrykke all den kunnskapen de har opparbeidet seg. Og gjennom praten rundt kunnskapen vedlikeholdes og videreutvikler man den kunnskapen. Videre vil denne gruppen utøvere ha en interesse og kunnskap som går ut på mer en teknisk og eller praktisk kunnskap. De vil være interessert i å vite mer om sosial betydning, ulike metoder og lignende knyttet til den aktiviteten de driver med. Denne gruppen med kunnskapssøkende fritidsutøvere ser ikke på denne kunnskapen som noe underholdene eller søker ikke all denne kunnskapen som underholdning, men for å få en dypere forståelse og kunnskap (Stebbins 2001: 29-30). Måten denne gruppen utøvere tilegner og oppsøker kunnskapen er gjennom at de selv aktivt går inn for å finne og tilegne seg den. Det er ikke en passiv prosess men man søker og tar initiativet til å både definere for seg selv hva som er målet og hva man trenger og ønsker å vite mer om, og å oppsøke og tilegne seg den ønskede kunnskapen. Kunnskapen finner utøverne i all hovedsak gjennom å lese bøker, aktuelle magasiner og blader og aviser. Videre forsterkes og suppleres den kunnskapen man tilegner seg gjennom lesing, med å se på dokumentarer og nyhetene samt selve deltagelsen i den fritidsaktiviteten det er snakk om (Stebbins 2001: 30-32).

Selv om all denne kunnskapen for mange er for kunnskapens skyld så utøves og uttrykkes den også på ulike måter, både gjennom det å snakke om det og å utøve det. Ved å snakke om aktiviteten og ved å utøve den oppnår man to ting; for det første vil det hjelpe til med å opprettholde og vedlikeholde all denne kunnskapen og for det andre er det en mulighet for at man kan se med nye øyne på den kunnskapen man allerede har og at man kan finne nye meninger. Ved å uttrykke og vedlikeholde den kunnskapen man besitter uttrykker man også det faktum at denne kunnskapen har en personlig mening og verdi. Videre vil denne snakken om ens fritidsaktiviteter være en måte å uttrykke og vise frem all denne kunnskapen til venner og familie da man i selve utøvelsen ikke har disse menneskene rundt seg eller med seg. Dette kan også forsterkes gjennom at man viser bilder og filmer av utøvelsen for å uttrykke og formidle opplevelsen og kunnskapen (Stebbins 2001: 34).

Det finnes mange teorier om frivillig arbeide i ulike organisasjoner og Stebbins plasserer også deler av den seriøse fritiden inn frivillighet, gjennom at slik involvering for mange tar form som en karriere, og at det finnes et bestemt sett med belønninger knyttet til dette arbeidet eller innsatsen. Stebbins argumenterer for at gjennom å drive med veldedig frivillig arbeid og bidrag, kan man følge opp og leve ut den gitte aktiviteten som det er snakk om, og vil bidra både både for sin egen del, men også bidra til fellesskapet. Riktignok er ikke folk nødvendigvis klar over eller opptatt av den innsatsen de gjør for fellesskapet, men gjør det hovedsakelig for sin egen del (Stebbins 2001: 41). Frivillig arbeide eller innsats er kanskje ikke det som er mest kjent eller vanlig i Norge, men mange melder seg til frivillig innsats mange ulike steder og organisasjoner. Sett i lys av denne oppgaven kan man eksempelvis tenke seg ubetalt arbeide i organisasjoner som driver med skytetrening, jegerprøver og jegeropplæring etc. Dette kan ses som en innsats hvor man bidrar til fellesskapet, og samtidig får man leve ut sin egen interesse og er noe man kanskje bruker mye tid på i perioder. Det er altså en del av en aktivitet som man selv velger å involvere seg fritt i, og vil oppleves som positivt og berikende for en selv (Stebbins 2001: 42). Noen vil kanskje ha vanskelig for å anse frivillig arbeide som en fritidsaktivitet da denne type frivillig arbeid ikke er knyttet til det å ha det moro og det å koble ut på fritiden. Videre er det mange som har hatt en tendens til å anse og likestille frivillig arbeide på samme måte som det betalte arbeide man gjør. Man tenker seg kanskje at det er ytre motivasjoner og grunner til at man driver med frivillig arbeide, men om man ser på frivillig arbeide i et fritidsperspektiv, vil man måtte knytte det opp mot glede og indre interesser og motivasjoner som folk har glede av for egen del. Videre vil man se at det også gir en mulighet til å kunne gi uttrykk for hvem man er som menneske og også finne en form for selvrealisering som man

kan oppnå gjennom det frivillige arbeide. I noen studier har en motivasjon for folk også vært det å kunne være sammen med andre mennesker, gruppetilhørighet og image vært en faktor som spiller positivt inn (Stebbins 2001: 43-45).

Sett som en seriøs fritidsaktivitet kan man se nærmere på motivasjonen folk måtte ha for å drive med frivillig arbeid; den første er som nevnt at det er knyttet opp til interessen og empati til andre mennesker og at man gjennom det får noe ut av det for sin egen del. Videre kan man knytte frivillig arbeid opp mot det å bygge en karriere innen den fritidsaktiviteten man er interessert i. I den sammenheng vil man se at egeninteresser er sterkere enn interessen i andre mennesker, gjennom at man er interessert i å avansere og gjøre karriere på feltet det er snakk om. Og det å kunne delta som frivillig krever gjerne at man må ha en viss kunnskap og ferdigheter som vil kreve en motivasjon som ligger i ens selv og handler om en selv. Denne motivasjonen og karrieren man gjør dreier seg for mange om å kunne uttrykke seg gjennom den innsatsen man gjør som frivillig. Det man kan gi uttrykk for henger også sammen med den kunnskapen man besitter og igjen kan man argumentere for at det er egeninteresser og ikke nødvendigvis er interessen for andre mennesker som kommer i første rekke (Stebbins 2001: 45-46).

Om man skal se på motivasjonene til en som driver med frivillig arbeid, og man antar at det er egeninteresser som driver en, må man også se på de ulike belønningene man får. De belønningene vil i stor grad være de samme eller springe ut i fra de som er listet ovenfor. Den listen av potensielle belønninger er det som motiverer en til å drive med seriøse fritidsinteresser og som fungerer som en motivasjon for dem til å fortsette med det frivillige arbeide de gjør, gjennom at de håper på å oppnå noen av disse belønningene. Man ønsker å oppnå en berikelse i ens liv, og man har et mål og en opplevelse av selvrealisering. Denne selvrealiseringen springer ut i fra de ferdigheter, evner og kunnskap som trengs på de ulike feltene av fritidsaktiviteter. Opplevelsen av belønning kan da oppleves noe anderledes for de som driver med veldedig arbeide i en organisasjon eller forening, og de som ikke er knyttet til noe forening, da det henger sammen med mengden og nødvendigheten av kunnskap. Med tanke på belønning henger det også sammen med hva man får som utbytte og belønning når man veier det opp mot den innsatsen man har lagt i det hele. Det veies opp mot det man føler man får ut av det hele, ikke bare med tanke på belønninger, men også med tanke på at man kan leve ut ens egne interesser. Det er ikke bare positive følelser og opplevelser knyttet til hverken seriøse fritidsaktiviteter og frivillig arbeide, men det er det som definerer om et er slik

aktivitet når man holder ut og fortsetter å utøve aktiviteten. Mann vil gjøre en overveiing vedrørende de eventuelle ulempene og negative aspektene som en kostnad, opp mot de belønningene, tilfredsheten og opplevelsene som kan oppnås (Stebbins 2001: 46-48).

Det er to måter å gjøre frivillig arbeide; den formelle og den uformelle. Uansett hvilken form det tar så krever det som regel at man må være et spesielt sted, til en spesifikk tid for å ha en spesifikk funksjon. Videre skiller ikke Stebbins mellom de som har en karriere innen frivillig arbeide og de som driver med seriøse fritidsaktiviteter. Når man driver med seriøse fritidsaktiviteter må man ofte være på ulike steder for å øve eller utøve en gitt aktivitet, som det å møte opp for å ta skyteprøven eller lignende. Det som kan være forskjellen er at det er bare en selv det eventuelt går ut over om man velger å ikke møte opp, det er preget av frie valg. Men felles for både de som driver med seriøse fritidsaktiviteter og de som gjør en karriere innen frivillig arbeide, er at de vil støte på utfordringer om de vil opprettholde den samme følelsen av tilfredshet knyttet til aktiviteten over tid. Det å ha en kontinuitet og det å fortsette å utøve en aktivitet, kan for mange gi en følelse av selvrealisering og mulighet til å uttrykke seg som individ. Ved å repetere, opprettholde interessen og ha en viss kontinuitet vil utøveren klare å holde en balansegangen mellom innsatsen og belønningen som gir mer belønning en kostnader (Stebbins 2001: 48-49). Det som gjør frivillig arbeid og bidrag i forbindelse med en fritidsaktivitet og til en spesiell type seriøs fritidsaktivitet, er den altruisme som utvises av aktøren. En del av den gode følelsen som man får ut av hele opplevelsen av frivillig bidrag er det at det ikke er en selvsentrert handling, det oppleves som givende å kunne dele kunnskap med andre og kunne bidra (Stebbins 2001: 50).

Fritidsaktiviteter, og da spesielt seriøse fritidsaktiviteter, kan for mange anses som en egoistisk eller selvsentrert handling, og at det i hvert fall er egoistisk motivert. En grunn til at det kan ses som en egoistisk handling er at nære venner og familie vil oppleve at de ikke får den tid og oppmerksomhet de opplever de har et legitimt krav på, da seriøse fritidsaktiviteter gjerne tar mye av utøverens tid. For det andre er det gjerne innen en gitt timeplan er spesielle tidspunkter, årstider og lignende som ikke kan endres og som gjør utøveren lite fleksibel. Som nevnt tidligere kan det å bidra med frivillig arbeide anses som en seriøs fritidsaktivitet og som en del av den seriøse fritidsaktiviteten, og frivillig arbeide anses sjeldent som egoistisk, men som vi så er det de indre motivasjonene som er knyttet opp mot egeninteresser som er motivasjonen. Videre kan man argumentere for at det er en egoistisk handling og aktivitet da venner og familie vil oppleve det som like neglisjerende og lite

fleksibelt fra utøverens side (Stebbins 2001: 87-88).

Det som skiller seriøse og tilfeldig fritid, er at de som driver med seriøse fritidsaktiviteter gjerne har et helt annet sett av begrunnelser og rettferdiggjør sine valg på en annen måte. De rettferdiggjør det og vever det sammen med idealene om det å uttrykke seg selv, selvrealisering, bidrag til ulike grupper, hjelpe andre, utvikle sin identitet, rekreasjon etter arbeidet osv. Disse idealene brukes da for å rettferdiggjøre tiden man bruker på seg selv, tid man ikke bruker på familien og forpliktelsen i hjemmet og bruk av mindre og større pengesummer. Stebbins funn viser at utøvere av seriøse fritidsaktiviteter anser sine aktiviteter som viktige og fruktbare både med tanke på en selv, gruppen og samfunnet. Videre viser det seg at de også har en tendens til å se seg selv som et offer for egoisme, da de ser på den personene som anklager eller konfronterer dem med deres valg, som den som har egoistiske motivasjoner og lignende. Så når utøveren selv knytter sine aktiviteten opp mot sosiale og samfunnsmessige fordeler, blir det lettere å kalle den kritiserende parten for egoist. Disse idealene for hva som gjør aktiviteten viktig fungerer for mange av utøverne også som en motivasjon for å drive med aktiviteten og belønningen ligger også i denne meningen som blir lagt i fritidsaktivitetene (Stebbins 2001: 89).

Utøvere av seriøse fritidsaktiviteter vil gjerne streve mot å utvikle sine ferdigheter og lignende for å kunne bruke dem bedre for at det skal ha en bedre berikelse av aktiviteten. Stebbins kaller det en utdanning innen fritidsaktiviteter, og man finner adferden i de seriøse fritidsaktivitetene. Det går hovedsakelig ut på tilegne seg kunnskap om aktiviteten og hvordan man får mest mulig belønning ut av opplevelsen uten å måtte legge alt for mye energi i det. De som underviser i ulike fritidsaktiviteter som enten veiledere, frivillige eller instruktører, underviser i aktivitetens natur og verdier, alle de tingene man trenger for å kunne oppnå den optimale fritidslivsstilen for å få en givende og spennende fritid. En av de belønningene som er mulige er det å kunne finne en karriere innen den fritidsaktiviteten man holder på med og det at man kan avansere på en eller annen måte både sosialt og mentalt for egen del. De belønningene som kan oppnås sosialt og personlig er da spesielt med tanke på identiteten, livsstil, tilhørighet i en organisasjon, sentrale livsinteresser, medlemskap og tilhørighet i en spesifikk sosial verden (Stebbins 2001: 93- 94). Man kan se på denne utdanningen innen seriøse fritidsaktiviteter som en slags voksenopplæring som kan tas gjennom kurs, programmer, bøker, observere andre utøvere, samt gjennom individuell utøvelse av aktiviteten. Det vanligste for mange er at man lærer gjennom å øve seg og repetere de øvelsene man

trenger å gjøre i den gitte fritidsaktiviteten. Det finnes en forskjell mellom de som lærer seg noe for kunnskapens skyld og de som tilegner seg kunnskap for at de skal bruke og utøve den på en eller annen måte, en mer formålsrettet tilegning av kunnskapen (Stebbins 2001: 96-97).

En annen fordel med å utdanne seg på en eller annen måte innen den fritidsaktiviteten man utøver, er at man får sjansen til å møte andre som har samme interesse som en selv. Og en av belønningene og motivasjonene innen seriøse fritidsaktiviteter er jo nettopp det å ha sosial kontakt med andre mennesker, og da spesielt andre mennesker som har samme interesse som en selv. På eventuelle kurs og samlinger får man da også sjansen til å møte ikke bare andre mennesker med samme interesse som en selv, men også de ekspertene på feltet som gjerne holder eventuelle kurs og lignende, det er en fordel i seg selv og anses nok som en belønning for deltakeren selv da man har anledning til å konsultere seg med ekspertene (Stebbins 2001: 98-99).

Studier som er gjort om seriøse fritidsaktiviteter viser videre at en persons identitet som er knyttet opp mot fritiden, henger nøye sammen med de ferdigheter og den innsatsen som kreves når man driver med seriøse fritidsaktiviteter. Interessant nok viste samme studie at det ikke nødvendigvis forventes noe følelse av fornøyelse. Så det å være god i en aktivitet og føle at man gjør det bra påvirkes av innsatsen og ferdighetene man får og ikke nødvendigvis det at man har det moro. En persons identitet som er knyttet til fritiden og følelsen av å være god i en gitt aktivitet, kan knyttes nært opp til det som definerer en seriøs fritidsaktivitet; man identifiserer seg med selve aktiviteten, man legger mye arbeide i å tilegne seg og opprettholde de ferdigheter og kunnskaper som trengs og fordelen med at man realiserer seg selv (Stebbins 2001: 112-113). Velvære og de gode følelsene knyttet til utøvelsen av den gitte aktiviteten man driver med, er naturlig nok en del av hele opplevelsen og det handler om flere ting; som det å strukturere tiden sin, sosial kontakt med andre mennesker, gruppetilhørighet og en følelse av identitet for å nevne noe. Men seriøse fritidsaktiviteter kan føre til konflikter både i hjemmet, som vi har sett på, konflikter i forhold til tidsbruk på jobb og andre fritidsaktiviteter samt indre konflikter. Et eksempel på indre konflikter kan være om man ikke klarer å prioritere bra nok eller ikke klarer å prioritere «riktig». Så det er ikke noen naturlig kobling mellom seriøse fritidsaktiviteter og velvære for individet (Stebbins 2001: 131-133).

Tidligere har jeg nevnt flere ganger at man veier belønninger opp mot de kostnader som måtte

oppleves av utøveren. Tid og penger kan være en av de kostnadene som man må ta hensyn til, samt de eventuelle konfliktene man kommer i med tanke på familie, og kanskje spesielt partner, med tanke på prioritering av nettopp tid og ressurser. Det å håndtere konflikter i hjemmet knyttet til ens fritidsaktiviteter og det å få støtte i det man gjør, kan ses i lys av partnerens interesser. Har partneren samme interesser som en selv, vil man naturlig nok oppleve mye støtte fra partner og konfliktnivået vil være mindre enn om partner ikke har samme interesser og kanskje heller ikke er utøver av noen form for seriøse fritidsaktiviteter (Stebbins 2001: 113).

Det har vært perioder på 80 og 90 tallet som studier har vist har båret preg av at folk har jobbet mange timer og gjerne hatt en ekstra jobb, for å sikre seg en god inntekt. Men de senere årene på 90-tallet har vist en endring på dette feltet. Endringen har gått ut på at vi har endret våre holdninger og blitt mindre grådige og mindre opptatt av egen materielle lykke. I USA viser det seg at man ser en tendens til at folk får mer fritid. Denne fritiden vi får etter jobben vokser ikke bare i tid, men også i hva den betyr for oss, og den blir viktigere. Interessant nok viser studier at selv om vi får en økt mengde fritid og mer frihet i hvordan vi ønsker å organisere tiden vår, så opplever vi også mer tidspress. Det Stebbins prøver er å vise hvordan seriøse fritidsaktiviteter kan virke som en erstatning for arbeide, med tanke på å fylle tiden (Stebbins 2001: 147-148). Det å føle en tilhørighet til en sosial verden, med grupper som organisasjoner kan gi oss rutiner, opplevelser og hendelser som kommuniseres mellom aktørene i gruppen eller organisasjonen. Fritiden og ulike seriøse fritidsaktiviteter kan fungere som et sted hvor man kan finne en tilhørighet man kanskje ikke finner på arbeidsplassen eller om man bare jobber deltid, alene og i lignende situasjoner. For mange vil de aktivitetene man fyller tiden med etter og utenom arbeidstiden være den eneste måten å komme i kontakt med andre mennesker og skape meningsfulle bånd til den sosiale verden. I tillegg krever mange seriøse fritidsaktiviteter en kontinuitet og repetering som fyller en viss del av ens tid i løpet av en uke, dette oppleves for mange som svært positivt da det fungerer som en positiv rutine og noe som gir mening (Stebbins 2001: 150).

Gjennom seriøse fritidsaktiviteter kan man finne både en livsstil og en identitet, gjennom at en viss livsstil gir deltageren en identitet både gjennom at deltagerne gir seg selv og hverandre en identitet innad i gruppen, samt at man i samfunnet generelt blir plassert i en livsstil med en viss identitet. Med disse aktivitetene kan man også kommunisere hvilke sentrale interesser man har her i livet. Ens identitet springer gjerne ut i fra de sentrale interessene man har i livet og på fritiden, så en

seriøs fritidsinteresse kan kommunisere sentrale livsinteresser som igjen gir uttrykk for hvilken identitet man har både som individ og hvilken grupper man kan identifiseres med. Seriøse fritidsaktiviteter bidrar på flere måter både til enkeltindividene og til lokalsamfunnet og samfunnet forøvrig, i aktiviteten og den sosiale verden den foregår i finner utøverne sin måte å høre til et sted og sin måte å delta på. Alle finner sine gleder og belønninger i den sosiale verden de befinner seg i (Stebbins 2001: 152-152).

Man kan tenke seg at arbeidslivet i fremtiden vil bære preg av mindre organisering og mindre struktur, hvor man flyter rundt i en organisasjon som ikke lenger organiserer dagene og gjøremålene til arbeidstagerne så klart. Mangelen på bånd til organisasjonen og struktur vil ikke være noe problematisk for de aller fleste, mange vil fokusere mer på de båndene man har til venner og familie, og være fornøyde med det. Mens andre vil kanskje savne det å tilhøre en gruppe eller den kollektive følelsen som organisasjoner og nettverk kan ha. Disse menneskene kan tenkes å søke til andre typer organisasjoner for å finne denne tilhørigheten for å erstatte det som for noen kan kjennes som et tap og et savn. Det er ikke alle seriøse fritidsaktiviteter som nødvendigvis har noen tett organisatorisk tilknytning, men man har gjerne elementer av det gjennom at man har klubber, foreninger, forhandlere, organiserte turer og aktiviteter, møter osv. Om man tenker på de som jobber frivillig i en organisasjon har man helt klare likhetstegn til en arbeidsplass som vil ha like måter å organisere ting på (Stebbins 2001: 153-154).

2.6 Friluftsliv

Friluftsliv omfatter alle de opplevelsene og bruken av natur som vi finner i vår kultur i Norge. Det noen ville se på som turer til fots, eller i forbindelse med jakt eller fiske, som fysisk slitsomme, vil mange nordmenn se på som turer og opplevelser som er meningsfulle fritidsinteresser og defineres gjerne som friluftsliv. Sandet prøver å se på friluftsliv som en rituell handling, med ritualer som kommuniserer hvilke forhold mennesker kan ha til naturen og som også kan si noe om individenes forhold til naturen og hvordan det forholdet igjen kan si noe om individenes identitet og tilhørighet. Nordmenns friluftsliv innbefatter også innhøstingsaktiviteter som bærplukking, jakt og fiske som er viktige som del av rekreasjon og opplevelser i naturen. Sande ønsker å se nærmere på hvordan friluftsliv i det moderne Norge kan ses på som et rituale på lik linje som bryllup eller begravelse. Han mener å finne en likhet der det er aktiviteter som skaper sosiale relasjoner som vennskap og familie og at det er aktiviteter som gir uttrykk for komplekse budskap, kulturelle betydninger og

plasserer individene inn i ulike sosiale og kulturelle kategorier. Et eksempel her kan da være hvordan både jakt og gravferd kan forklares som naturlige hendelser i et livsløp (Sande 1999: 3-5).

De handlinger som inngår i jakt kan ses på som en måte å oppdage meninger og kulturelle koder som ligger implisitt i handlingene, handlingene kan da studeres som symbolske fenomener. Da må man se på både naturen og praksisen som en måte å kunne uttrykke meninger og ideologier, det kan være kollektive koder knyttet til et bestemt budskap, ide eller en ideologi. Meninger og legitimitet knyttet til praksisen eksempelvis i forhold til jakt skapes og opprettholdes gjennom praksisen og utførelsen. Vi ser ikke lenger et skille mellom naturen og kulturen, det er samspillet mellom mennesker og naturen, eller menneskers ideer og meningene med omgivelsene, som er der man finner de ulike sosiale kategoriene for hva som er natur og man kan tenke seg videre at det er i dette samspillet de sosiale kategoriene for jegerkulturen også oppstår. Så om man ser på jakt som et rituale, kan man analysere og fortolke fenomenet gjennom begrepet rituale, jakt og bruken av naturen kan ses på som meningsfulle symbolske handlinger som er med på å skape en mening og forestilling om naturen, jakten og kulturen som idesystem og identitet som på sin side igjen gitt grunnlag for ulike former for sosiale fellesskap. Friluftsliv er ikke noe som bare eksisterer, det er noe sosialt og kulturelt konstruert. Naturen er full av kodede symboler som sier noe om identitet og lokal tilhørighet. På denne måten kan man se på jaktturen som rituelle handlinger som skaper hellige fenomener i naturen og i samfunnet, og videre kan det skape en åndelig livskraft i naturen og menneskene. Handlingene som skaper denne åndelige livskraften kan skape en likhet mellom individene i samfunnet. Friluftsliv kan ses på som en måte å gjøre natur og identitet hellig på gjennom de rituelle handlingene. Videre kan man argumentere for at friluftsliv kan være en måte for oss mennesker å aktivt gjøre noe med våre egne liv og en måte å kommunisere meningen med livet for oss, det gjennom at friluftsliv som regel er rene overskuddaktiviteter hvor mennesket og eller naturen i seg selv er drivkraften (Sande 1999: 5-6).

Sande bruker aktivt ritualer som et analytisk grep, og man kan definere ritualer som menneskers og samfunnets grunnleggende verdier, koder og sosiale kategorier, de kollektive ritualene. Videre vil handlingene knyttet til dem plassere individer mellom ulike posisjoner, plasser og steder i den formelle samfunnsstrukturen. Gjennom dette kollektive fenomenet integreres individene i samfunnet, fellesskapet og i naturen. Bourdieu derimot ser på ritualer som en handling som springer ut i fra distinksjonene som skaper forskjeller mellom folk, og distinksjonene skapes aktivt.

Ritualene legitimerer disse forskjellene mellom folk, gjennom at ritualene gjøres da forskjellene naturlige og det skapes en sosial orden. Ikke bare oppleves forskjellene naturlige, men det opprettes kulturelle distinksjoner som også ses på som naturlige. Man kan da studere vaner, smak og valg av aktiviteter i friluftslivet som en måte for individene å kommunisere sin posisjon i det sosiale rom (Sande: 7-8). På en annen side kan man kanskje si at disse ritualene oppleves som et brudd med hverdagslivet som skaper et mulig fristed som gjør det mulig å kommunisere og formidle meninger og samtaler mellom likeverdige mennesker utenfor samfunnsstrukturen. Her er det et større fokus på det individuelle innenfor den kollektive orden, og man kan tenke seg at det er en grenseløs tilstand hvor man gjennom den rituelle prosessen fører deltakeren fra en tilstand til en annen. Dette rommet kan eksempelvis være naturen, skogen eller villmarken, hvor de sosiale og naturlige grenser opphører. Individene kan finne personlig transformasjon og meningproduksjon i dette rommet. Tanken er at man som individ ikke lenger har den gamle identiteten, men får en ny identitet i rommet ritualen skaper. Og man opplever noe utenom det vanlige og noe ekstraordinært enten alene eller i en gruppe, gjennom at man kanskje tar på seg andre klær og drar et annet sted for å oppleve noe annerledes på jakt enn man gjør ellers i hverdagen. Jaktturen i seg selv kan ses på som en rituell prosess eller reise i seg selv, med ulike faser og hvor det er naturen som er fokuset (Sande 1999: 7-9).

Som regel er det knyttet glede og velvære til friluftsliv og kan for mange være vanskelig å sette eksplisitte ord på hvilke gleder det gir for utøveren. Generelt er det også en glede og en mening som knyttet seg til spenningen i jakten, den totale opplevelsen og øyeblikkene i naturen. For mange jegere representerer jakten et veiskille i årssyklusen på en positiv måte og er gjerne noe de venter på hele året. Men det er mulig å ødelegge meningen eller den store gleden ved å være på jakt om man bruker friluftslivet for mye eller lar der flyte over i alle livsområder. Og for å opprettholde den gleden og meningen jakten gir for mange må man sette grenser for sine aktiviteter og handlinger knyttet til jakten (Sande 1999: 17).

Man kan se på friluftsliv og jakt som en rituell prosess hvor man kommuniserer og videre kan det ses i sammenheng med sosiale prosesser i samfunnet. Så gjennom kommunikasjonen og samhandlingen kan meningen med jakt oppdages og studeres. I forhold til jakt er ikke meningen noe abstrakt, men konkrete opplevelser man har i naturen som gir individene konkrete sansinger. Allikevel er opplevelsene knyttet til jakt noe som man bruker språk, kulturelle koder og

meningssystemer for å plassere oss selv og andre både i de sosiale rom man befinner seg i, og i samfunnet forøvrig. Et godt eksempel på dette er alle jakthistoriene som fortelles både under jakten, men også i andre sammenhenger jegere møtes. Alle hendelser som har funnet sted både under årets jakt og tidligere år, blir fortolket gjennom å gjenfortelle historiene. Tiden rundt kaffebålet og i hyttene er steder hvor man forteller disse fortellingene og jakthistoriene. Her ser vi at det er kanskje nettopp i disse pausene og «bruddene» i jaktutfoldelsen hvor man tar seg tid til å reflektere og kommunisere om meningen i det de driver med. Disse bruddene gir anledning til en kobling mellom det individuelle og kollektive aspektet som gir rom for koblinger til de kulturelle verdier, kategorier og grenser som anses som viktige (Sande 1999: 17-18).

Durkheim så på ritualer som en måte å integrere individene i samfunnet, at det var ritualenes funksjon. Deltagelse i ritualer ville gi individene en samfunnsolidaritet og gi oss moral som mennesker. Dette er en måte å se på ritualets funksjon, mens nyere forskning og teorier representert ved eksempelvis Bourdieu, vil fremme et syn som forklarer ritualer som et fristed for individene hvor å leve ut kreativitet og interesser. De ulike interessene som leves ut i gjennom fritid som ritualer skaper igjen differensieringer i samfunnet. Både eksisterende medlemmer og de som rekrutteres vil være med på å markere symbolske grenser og polariseringer gjennom sine valg og handlinger. Ritualene må da ses på som noe som er en del av ulike institusjoner og grupper av mennesker som på sin side igjen både utfordrer og opprettholder samfunnets kollektive persepsjoner og meninger. Den rituelle praksisen som fritidsaktiviteter kan ses på som, differensierer både sosialt og kulturelt. Deltagelse og tilgang på jakt i tillegg til utførelsen vil kunne være et eksempel på hvordan noen individer inkluderes og andre ekskluderes fra å delta i de rituelle aktivitetene. Jakten som rituell prosess har helt klare grenser til resten av samfunnet både når det gjelder tid og sted for utfoldelsen, og det er en nokså lukket gruppe som skiller seg fra resten av individene i samfunnet sett utenfra (Sande 1999: 18-19).

I et studie Thrane har gjort, argumenterer han for at det er en sammenheng mellom fritid, preferanser og smak som individer har knyttet til sine fritidsaktiviteter. Mens mange kanskje vil si at alle mennesker har det samme utgangspunktet i forhold til preferanser og at det eneste som er forskjellen mellom individene er de ressursene man har til rådighet og at det er det som styrer valgene. Men hva om det er andre faktorer som ligger bak valgene som tas, hva om man kan finne noen mer sosiale faktorer og mekanismer (Thrane: 2001)?

I sitt studie, som er kvantitativt, tar Thrane utgangspunkt i variablene klasse, kjønn og alder blant annet. Klasse, alder, kjønn og utdanning vil da igjen påvirke hvilke barrierer og ressurser og muligheter en aktør vil ha og som igjen påvirker de preferanser, den smak og de holdninger man har knyttet til da eksempelvis fritidsaktiviteter. Det viser seg da i hvilke fritidsaktiviteter man deltar på og hvor mye tid man bruker for å nevne noe. Den sosiale identiteten som et menneske har preges av ulike ting, som arven man har med fra familien gjennom de valg og den kultur som er representert i forskjellige familier. Andre ting som spiller inn på hva man ønsker som en del av ens sosiale identitet er også venners valg og meninger som blir en mer naturlig del av inspirasjon når man blir eldre og personligheten begynner å utvikle seg. Ens personlighet og den sosiale identitet man har og det man ønsker å signalisere vil også preges og styres av de distinksjonene man lager. Det er ikke bare de valgene man tar som er interessante, men også det som velges bort da eksempelvis av fritidsaktiviteter. Det som velges bort er da ofte noe som ikke er bra eller som er mindre bra enn det man selv gjør og man vil ikke assosieres med de aktiviteter man har valgt bort. For mange finnes det nok et hierarki av fritidsaktiviteter, hva som er bra og bedre enn hva så det vil stå i et relasjonelt forhold til hverandre. En aktivitet er ikke bare noe som ligger der som et valg, men også noe som er i kontrast eller istedet for noe annet (Thrane: 2001).

2.7 Hell

Hell tar for seg den hvilke observasjoner man kan gjøre i forhold til dagens jaktpraksis, da først og fremst i det sørlige Frankrike. Han mener at man i alle samfunn kan finne ulike kategoriseringer av dyrene som hvilke dyr som er fredet, dyr som jages, dyr som det jaktes på og dyr som utryddes. Her ser man altså ulike måter for kodifiseringer mellom dyr og menneskers relasjoner. Man kan med ganske stor sikkerhet slå fast at det ikke er ernæringsaspektet eller matbehovet som er den primære motivasjonen for jakt i dag, men allikevel er det mange aspekter ved jakten som fremstår som svært fruktbare og relevante for samfunnsforskere i dag. Det være seg de symbolske verdiene ved jakten og videre til andre aspekter ved jakten som det sosiale og lignende som gir et rikt betydningsinnhold, da når man tar inn andre sosiale faktorer som verdi. Det relasjonelle forholdet mellom menneske og dyrene og naturen på den andre siden gjør jakt som felt for min del svært spennende og sosiologisk relevant. Med konkrete studier i feltet og i samtaler med jegere, kan man forsøke å avdekke de sosiale og symbolske dimensjonene som man finner knyttet til jakt og jegerkulturen i Norge (Hell: 1993).

I tidligere studier har Hell tatt for seg det han kaller «jaktfeber», og ut i fra det gjort rede for en symboltenkning rundt det ville blodets kraft som i sin tur igjen legger grunnlaget for et brorskap eller samhold innad i jaktlaget. Dette er knyttet spesielt til hjortejakt i et spesifikt område i Frankrike, men allikevel kan man kanskje trekke linjer til andre typer jakt og også andre områder og land, med tanke på lidenskapen og kunnskapen mange jegere må ha med tanke på dyret og skogen. Alt fra kartlegging av terrenget og dyrene til selve jakten og skikker og ritualer på alle områder og stadier i jakten, kan gi oss kunnskap om og innsikten til å se sammenhenger for hva som eventuelt regulerer og styrer adferden og tenkemåter knyttet til jakten. Generelt knytter Hell dette til mye jakt i det nordvestlige Europa generelt. Som alle steder og land fra Frankrike til Norge, finnes det ulike sett for hvem som får tilgang til jaktterreng, hvilke begrensninger man har og ulike lovgivning. I tillegg til de formelle begrensninger og sett med regler finnes det de mer uformelle og uskrevne regler for adferd og ikke minst hvem som får delta på jakt. Det Hell fant ut i sin studie i en landsby var at det ble uttalt en utvelgelse på bakgrunn av interesse, de som hadde interesse, sansen eller besettelse for jakt. Mange mennesker kan ha en stor interesse i friluftsliv og skogen generelt, men de som var blant jaktfolket viste seg i Hells studie å være svært få sett i lys av antallet i befolkningen. Videre klarer han å vise til de ulike typene av jaktfolk, her med tilknytning til ulike grader av villskapens styrke. De kan eksempelvis deles inn i hvem som jager og hvem som sitter på post, her vil det bli gitt ulike karakteristikk til de ulike typene og de ulike gradene av interesse eller besettelse for jakten. De ulike gradene for interesse vil gi ulike former for handlingsmåter, komme i ulik grad og adferd, selv om de ulike typene av jegere er i slektskap. Det er her snakk om at man har en «feberskala» med utgangspunkt i de ulike oppgavene man utfører på jakten som jager, kjentmann, krypskytter og lignende, satt i sammenheng med interessen eller besettelsen som Hell kaller graden av legning for feber. Denne feberskalaen knyttes her opp til det ville, en slags villskap som sies i finnes i blodet til en jeger. Og denne villskapen og interessen gir oss muligheten til å skille mellom grupper og handlingsmåter. Fra feberskalaen som knyttes til om man har det i «blodet», ser man videre i Hells studie hvordan de også har en skala for kjøtter. Det er alt fra hva slags dyr det er, om det er rødt kjøtt som hjort, rådyr og hare eller om det er svart kjøtt som i dag vil være villsvin. Det ble sagt at man skulle være forsiktig med å spise for mye viltkjøtt da det ikke var bra for helsen, det ble omtalt som for hett. Videre ble kjøttet på dyret delt opp i hvor stor metningen av blodet var i kjøttet hvor det var mest i hjertet også videre ut til det ytre kjøttet som har fått status som gastronomiske retter, de milde stek- og lårdelene. Så her ser vi hvordan både

jegertypene og kjøttet blir fordelt ut i fra feberskalaen, alt følger blodet i denne studien (Hell: 1993).

Det som også kommer frem i denne studien er et nøyaktig kostholdsregelverk, knyttet til både smak og lyster som springer ut i fra uttalelser. Det kommer ganske tydelig frem hva som er spiselig kjøtt og dette henger igjen sammen med fordelingen av det ville kjøttet mellom jegerne. Det er ingen tvil om at det er en klar sammenheng mellom sansen og interessen for jakt og smaken for det ville kjøttet. Selv om det har vært store endringer knyttet til jakten de siste årene, som har gjort at jegerne tenker på nye måter, så er det fremdeles mataspektet som preger deler av jaktmiljøet i Frankrike. Her er det selvfølgelig store og små forskjeller fra lag til lag og også geografisk sett, eksempelvis så kan man se på motivasjonen for å jakte ut i fra om man jakter for kjøtter, trofeer, for turens skyld, skyteglede og for det formål å ha det moro. De har også sitt syn på hverandre angående de ulike motivasjonene og man finner uttalelser som at andre bare jakter for trofeets skyld og viser sin avsky for dette. Om man ser på samspillet mellom sansen for jakten og sansen for kjøttet ser man at det er knyttet tett til hverandre gjennom at man ser at bruken og sansen for det ville kjøttet følger feberskalaen. Det er jegeren som spiser det egentlige viltkjøttet, som bog, sadel og ribbe, mens kjøtt som lårsteken er kjøtt som konsumeres av flere og helt til de som ikke er jegere (Hell: 1993).

I sitt studie har Hell som vi ovenfor har sett nærmere på gjort rede for både jegerens sans for både jakten og for kjøttet i seg selv, men Hell gjør også rede for ulike væremåter knyttet til jegeren. Selv om man ser ulike grader av lidenskap i forhold til jakten er det allikevel helt klare grenser for hva som er tap av kontroll med tanke på hvor oppslukt man tillater seg selv å bli jakten og i form av mangel på måtehold. Her er det snakk om både andre jegeres reaksjoner i forhold til enkeltes jegeres oppførsel, samt reaksjoner fra resten av lokalsamfunnet. Om noen opptrer på måter som er utenfor normene, at jegeren viser enten fornuft eller galskap i sin utøvelse, så får dette følger for hans sosiale liv. Jegere som har blitt omtalt som besatte eller at de har gitt etter for feberen, blir omtalt som asosiale mennesker gjennom at det er et brudd mellom forventet normal oppførsel og de sosiale normene som befinner seg i det gitte samfunnet. I landsbyen som Hell hadde sitt studie i blir det fortalt fortellinger om jegere som bryter med de forventede normene i forhold til jakten, og hvordan de videre mangler stabilitet og gradvis blir alkoholiserende, bryter med familien, løsgjengeri og kriminalitet. Dette er naturlig nok unntakene, men det viser seg at historiene lever fortellingene om normbruddene i beste velgående. De ulike jaktformene eller teknikkene er meningsbærende i den forstand at man kan se ulike holdninger til jakten og selvfølgelig også selve utøvelsen av jakten.

Gjennom de ulike væremåtene og smaksvanene blir jaktfolket blir her jegeren satt i lys av og i forhold til det ville blodet. Man kan prøve å finne sosiale sammenhenger ut i fra disse symbolske korrespondansene som Hell kaller dem. Videre er det mulig å finne mer ut om hvordan jaktuniverset organiseres gjennom at man som i dette tilfellet kan bruke de aktuelle jaktatferdene for å se linken til de tankegangene som styrer individene og det systemet som forestillingene befinner seg i, gjennom talemåter og handlinger (Hell: 1993).

I denne artikkelen spør Bertrand Hell om man gjennom nyere studier om jakt og jegere, kan si noe om forholdet mellom naturen og samfunnet i de vestlige samfunnene. Videre har han som mål å se nærmere på hvordan kategorien villskap har blitt konstruert i det nordvestlige Europa, da knyttet til de uttrykte verdiene som er knyttet til ville dyr. Ville dyr som da spesifikt som i villdyrene/udyret, som kan ses som en felles europeisk forestilling om det villeste av alle dyr. Som alle andre steder i verden er det et visst «hierarki» av dyrene hvor de kan plasseres etter om de er beskyttet/vernet, fanget eller jaktet på, noen er høyt verdsatt mens andre dyr igjen er utryddet. Disse symbolske statusene dyrene er gitt, skriver Hell, er som følge av sosiale grenser og klassifikasjoner som er lagd av oss mennesker. Om man ser på datamateriale som ligger i både historiske dokumenter og andre nyere studier om jakt, foreligger det nesten alltid en ambivalent holdning knyttet til natur-kultur opposisjonen, som på den ene siden er knyttet til en positiv holdning til jakt som definerer både kjønnsstatuser generelt og også et hierarki innen mannlighet. På den andre siden derimot finnes det en fare for at man som jeger selv blir vill, dette vil kunne skje gjennom en for tett og overdreven kontakt med det «svarte blod». Dette er altså det ambivalente forholdet i samspillet mellom natur og kultur i Europa (Hell 1996: 205-206).

I vest Europa finnes det i all hovedsak to former for jakt; den typen hvor man bruker drivere, og den typen som kan kalles stille jakt hvor man ligger og venter på dyret eller lister seg inn på dyret. I følge Hell mener man at disse to typene for jakt ikke har noe med hverandre å gjøre, og om man setter disse to jaktteknikkene i en større sosiale sammenheng eller kontekst, fremstår disse to teknikkene i to veldig forskjellige kulturer. De to teknikkene henger nøye sammen med ulike sosiale strukturer, adgang til jakt, tettheten av jegere, lover og regler knyttet til jakt samt etikken som er knyttet til jakten og jegerens adferd. I deler av Europa som Tyskland, Polen, Ungarn, Slovakia etc. Finner man en jegerkultur som er nært knyttet opp mot innhøsting. Her er det snakk om stille jakt, hvor man finner en retorikk rundt jakten som handler om at jegeren har ansvar for å holde et øye

med populasjonen av dyrene. Jegeren vil her ha et nøye oppsyn med dyrene i området det er snakk om for å opprettholde en optimal bestand av eksempelvis rådyr. Her vil det være snakk om selektiv skyting av dyrene, og det er i noen tilfeller snakk om at jegeren skyter dyr som blir ansett som dårlige i dyr i forhold til reproduksjonen av bestanden. Her uttrykker jegeren en form for konservering og beskyttelse av en god bestand av dyrene gjennom jakt. Hele organiseringen av jakten er regulert i forhold til en kompleks verdsettelse av trofeer og veksten i bestanden av dyrene, disse tingene gir strategien for jakten. Denne typen jakt er forøvrig ikke helt uten sosiale begrensninger. For å kunne drive denne «innhøstingen» av dyrene må jegeren få en eksklusiv tilgang til et større territoriet, og siden det bare er en liten elite som jekter under slike forhold, er det et stort apparat av reguleringer som kontrollerer og regulerer jakten i skogen (Hell 1996: 206-207). Selv om man kan se to ulike måter å drive jakt på, betyr ikke det at man ser to absolutte motsetninger. Hell mener at om man ser bortfor de to ulike jaktmetoden så kan man finne et underliggende felles sett med symbolske koder som strukturer jaktatferden i hele Europa. Ingen type jakt er fristilt fra begrensninger og ingen type jakt eller jaktatferd er en banal eller tilfeldig handling. Hell skriver videre at all uansett hvilken kultur man tilhører eller hvor man befinner seg geografisk sett, så deler alle europeiske jegere et felles kulturelt skjema (Hell 1996: 209).

Som det delvis har blitt gjort rede for tidligere i oppgaven, så bruker Hell et system av jaktfeber og i den sammenheng også det han knytter til kjøttet og blodet. Da om det er snakk om svart eller rødt kjøtt og da også svart eller rødt blod, dette kan si noe om både jegeren og dyret det blir jaktet på i forhold til hvordan man jakter, hva man jakter og hva man spiser på dyret. Hvor man befinner seg på skalaene sier noe om hvilken villhet som kan tilskrives alt fra jegeren og den sosiale adferd til dyret, skogen, bestanden og kjøttet i seg selv. Som et hovedpoeng kan man si at jegeren selv plasseres i denne feberskalaen for å gi dem distinktive beskrivelser og for å vise forskjeller. Europeiske jegere kan ha en tendens til å snakke om jakt som noe som ligger i blodet, og gjennom dette så lager de et helt klart skille mellom de som jakter og de som ikke jakter. Videre blir det beskrevet hvordan det å være eller å bli en jeger, ikke handler om valg eller tilfeldigheter, men det er snakk om enn skjebne som ligger i blodet. Det faktum at det ligger i blodet, og at det er snakk om deres «svarte blod», gir den ultimate legitimering av deres spesifikke status som jeger. På skalaen finner vi alt fra jegere som deltar på de lokale jaktlagene på den ene siden, til de mer ekstreme jegeren som jakter alene og som blir omtalt som dem som har en overdreven interesse eller lidenskap for jakt. Grovt sett kan man si at dess mindre jegeren er en del av det kollektive rundt

jakten, jo nærere blir de identifisert med det ville og de ville dyrene. Dette er basert på studier Hell har gjort, og er diskurser han har identifisert gjennom samtaler med individer, og som er en del av folketro (Hell 1996: 209-210). En annen måte å klassifisere jegere på er som nevnt tidligere, er basert på kjøttet som en funksjon av heten eller villheten som kan ses som en fare for mennesket. Svart kjøtt og blod påvirker kroppen og påvirker ens jaktfeber, villkjøttet anses som varmt kjøtt og har en spesiell smak og lukt som kan påvirke en både fysisk og psykisk om man har et overdrevent inntak av det. I noen kulturer nektes kvinner å spise viltkjøtt da det sies at de ikke kan motstå den kraften som villkjøttet inneholder. Konsentrasjonen av det svarte blodet vil variere fra hvor på dyret det er snakk om, deler av dyret har kjøtt som har en høyere konsentrasjon av svart blod og da også en form for animalitet, mens andre deler som låret, er den delen som ikke er en del av den animaliteten som forbindes med det svarte blodet. Dette er også deler av dyret som er kjøtt vi i dag ser på som gastronomiske deler av dyret, de delene av kjøttet kalles da for det røde kjøttet og er kjøtt som også spises av de som ikke er en del av jakten på noe sett og vis (Hell 1996: 210-211). De ulike delene av kjøttet på dyret fordeles mellom jegerne ut i hvor på skalaen av jaktfeber jegeren befinner seg. Feberen sies å påvirke hvilken del av kjøttet en jeger spiser ut i fra hvor svart kjøttet er som henger sammen med jegerens styrke, det ser her ut som en klar korrelasjon mellom kjøttet og jegerens natur. På denne måten klarer jegeren da gjennom konsumet sitt av kjøttet, å vise sin posisjon på skalaen for villheten, som til sist sist viser seg i jegerens sosiale adferd (Hell 1996: 212).

2.8 Jegeren

I Tore Bjerkes utredning om jegeren tar han for seg fire former for jakt som kan påvirke en jegers motivasjon for å jakte; som et første punkt har man da behovsjakten hvor jegerens formål er å skaffe mat og videre beskyttelsejakten som fungerer gjennom en jegers ønske om å beskytte liv og eiendom. Disse to første formene for jakt kan man nok si er jaktformer som ikke vil representere norske jegere særlig godt i dagens moderne samfunn, men profittjakt er en jaktform som man nok putte noen jegere inn i. Selv om det kanskje ikke er så mange så kan man kanskje fremdeles finne jegeren som har det som formål å tjene til livet opphold, eller i hvertfall se på det som en slags biinntekt. Men den aller vanligste jaktformen i dag er nok den fjerde formen Bjerke nevner, nemlig rekreasjonsjakten. Her har jegeren et ønske om å kunne koble av fra hverdagen og kunne bruke tiden ute i naturen med jakt som en rekreasjon. Så jakten har en mer symbolsk verdi enn bare å være en aktivitet som gir mat, om man ser nærmere på holdninger og forestillinger knyttet til jakten ser man hvordan menneskets syn på jakten ikke bare handler om kjøttverdien og «drapet». Normer og

verdier styrer og kontrollerer hva som kan defineres som jakt da ikke all felling og slakt vil defineres som jakt. Det viktigste for mange jegere er at dyret som jaktes på skal være et villlevende dyr og dyret skal ha en viss mulighet til å komme seg unna, jegeren vil gjerne ha søking og en form for «kamp» før han feller dyret for at det skal betraktes som fullverdig jakt (Bjerke 1993: 11-12).

Hva man som voksen ønsker å bruke fritiden på og kanskje spesielt aktiviteter som tar mye av den lille fritiden mange har, gjør at det er viktig at aktiviteten er lystbetont og kan vel være det nærmeste vi voksne kommer lek. Spesielt friluftaktiviteter er gjerne preget av at de gir utfordringer og spenning, både fysisk og mentalt (Bjerke 1993: 14). Så menneskets behov både for utfordringer og avveksling fra arbeid som for mange kan oppleves som monotont, gjør at mange voksne fortsetter å leke på sin måte. Og lek kan kanskje ses på som en faktor ved motivasjonen til voksne moderne mennesker til å drive med jakt på fritiden. Flere amerikanske studier viser at de som driver med jakt på fritiden som voksne ofte ble introdusert for aktiviteten som barn og ungdom, ofte av sin familie. Det dataene i USA viste var at om man begynner å jakte før man er fylt 18 år så er det 83,3 % sjans for at man fortsetter med jakt i voksen alder. Videre viste undersøkelsen at jo tidligere man begynte å jakte, jo mer jaktet man som voksen. De som begynte med jakt i voksen alder i USA fortsatte svært sjeldent å ha det som fritidsaktivitet. Og som data fra Norge viser også så var det i likhet med de amerikanske guttene fedre eller andre mannlige familiemedlemmer som tok ungguttene med ut på jakt. Nå skal man kanskje presisere at jakt ikke er en hvilken som helst friluftaktivitet sammenlignet med skiturer eller gåturer som alle i familien kan delta på, og jakt er fremdeles en aktivitet som er mannsdominert. En mulig forklaring på det kan eksempelvis være våpeninteressen og det faktum at det anses som en del av mannskulturen for noen mennesker. Da kan innføring i våpenbruk og jakt generelt være som et rituale for en unggutt inn i mannskulturen og inn i en gruppe med voksne menn som nok kan oppleves som viktig for en ung gutt. Så en viss sosialisering kan man se i forhold til hvilke fritidsaktiviteter man begynner med som ung, og som igjen har en påvirkning på hvile aktiviteter man fortsetter med som voksen. I tillegg til familien har venner mye å si for hva man driver med på fritiden da unge ofte kan se til venner som en påvirkningskilde, i følge amerikanske studier gjelder dette spesielt gutter, mens for jentene er det gjerne familien som er den største påvirkningskilden (Bjerke 1993: 16-17). Nå kan man selvfølgelig ikke overføre funn fra USA direkte til norske forhold, men vi ser noen likheter gjennom hvordan familien er en stor påvirkning for mange unge gutter også her i Norge. Dessuten er forholdet og nærheten til naturen og familieforhold i USA forskjellig fra de Norske forhold, så det må tas med i beregningen (Bjerke

1993:19).

Funn fra studier i USA viser at grunner for å drive med jakt er varierende og mange, noen eksempler er gleden ved å være ute og naturopplevelser, utfordringen ved å vinne over dyret, sosialt samvær, skaffe mat og det å oppnå jaktsuksess, altså å skyte dyret. En annen amerikansk studie viser at jakttilfredshet kan knyttes til følgende punkter; oppleve naturen, komme seg vekk og ut, sosialt samvær, skyte, ferdigheter, vise trofeer til venner og familie, fangsten man har med hjem, utstyret og da spesielt våpen, snakke og se andre jegere fra andre jaktlag enn ens eget jaktlag. De viktigste punktene er altså selve naturopplevelsene, det sosiale samværet med jaktkamerater og det faktum at det er noe annet enn hva man driver med til vanlig. Å skyte dyr er altså ikke det viktigste for disse jegerne, selv om det i det lange løp selvfølgelig spiller inn som faktor på motivasjonen for jegeren. Man kan også spekulere i at om hyppigheten av fangst hadde vært meget stor for en jeger eller et jaktlag, så ville kanskje gleden vært mindre og turene på jakt vært mindre hyppig enn når fangsten er relativt sjeldent. Man kan se på fangsten som en belønning for strevet og man må streve mer for å få belønningen kan det tenkes at belønningen oppleves som sterkere eller bedre enn om det ble fangst for hvert skudd som falt. Psykologer har gjort studier som viser at dersom individer får belønning sjeldent og må jobbe mer for å oppnå den, så fortsetter man handlingen i motsetning til om man får belønning hver gang og belønningen plutselig stopper opp (Bjerke 1993: 21-22). Det at en jeger føler at man har lagt inn en viss innsats og at det føles fortjent på en eller annen måte kan antas å spille inn på motivasjonen for en jeger. En jeger som kommer hjem fra jakt uten bytte trenger ikke nødvendigvis å anse det som negativt da andre faktorer som spor etter dyr, naturopplevelser og sosialt samvær for mange jegere ser ut til å ha stor betydning for jaktopplevelsen. En undersøkelse blant fuglejegere i Maryland, USA, viste klar korrelasjon mellom det å se fugl og å skyte noen skudd uten å nødvendigvis treffe eller få noe, og tilfredsheten. Tilfredsheten økte også om noen andre på laget fikk fangst, selv om det ikke var en selv som hadde fått fangst. Og igjen viste naturopplevelser og kontakt med andre jegere seg som en viktig faktor da det også korrelerte med jakttilfredsheten. Her kan man også se det at det for mange er gruppementaliteten og samholdet som er det viktigste for mange gjennom at det er lagets fangst og ikke nødvendigvis egen fangst som er viktig. Samt at vekten på ulike faktorer som fangst og sosialt samvær varierer ut i fra hvor mange dyr det er igjen å felle og sjansen til å felle dyrene (Bjerke 1993: 23).

Norske undersøkelser viser at norske jegeres motivasjon for å gå på jakt ikke er så anderledes fra hva de amerikanske studiene viser. Et studie viser at to tredjedel av de spurte oppgir å oppleve naturen og spenning som den viktigste motivasjonen til å drive med jakt. Et annet studie hvor det har blitt samlet inn informasjon fra jegere i Nordmarka, ser man samme tendens. Det er ikke kjøttet eller nødvendigvis fellingen av dyret som er viktig, men snarere mosjonen, roen og stillheten og naturopplevelser som trekkes frem som viktig for disse jegerne. Man kan se noe variasjon i vektleggingen av motiver knyttet til jakten ut i fra om det er små- eller storviltjakt eksempelvis, men som en generell tendens ser man at selve fangsten og kjøttet kommer forholdsvis langt nede på listen av motiver mens naturopplevelser, spenning og mosjon kan variere i viktighetsgrad ut i fra hva slags jegertype man snakker med. Det samme viser de amerikanske studiene i tillegg til at man ser en endring i motivasjonen til en jeger over tid og i forhold til alder (Bjerke 1993: 24).

2.9 Naturen

Måten vi tenker om naturen, de ideene og forestillingene vi har om naturen, har endret seg mye frem til dagens moderne samfunn i den vestlige verden. Verdenssamfunnet har for eksempel de siste årene blitt mye mer opptatt av miljøspørsmål og miljøkrisen, dette har gjort at vi har gått fra å se på naturen som en uendelig ressurs for oss mennesker til å være noe skjært vi ikke har kontroll på. På denne måten kan man si at naturen har blitt mer knyttet opp til både det sosiale og det politiske for oss mennesker. Gjennom at mennesker nå har begynt å observere og kontrollere naturen som vi har begynt med etter at miljøkrisen har blitt et tema, gjør at naturen og dyrene faller inn under en tankegang og en sosialbevissthet som kan ses som et produkt av menneskenes ønske om å ha en fremtid på jorden. Å se nærmere på de endringene i menneskers forhold og syn på naturen og dyrene de siste tiårene er så absolutt sosiologisk interessant da det mye handler om naturen som objekt, våre sosiale subjekter som skal formes inn i en sosial praksis. Noen sosiologer vil si at naturen er en kulturell konstruksjon gjennom menneskers oppfatning og forståelse av verden sett i lys av de spesifikke ideer man finner i ulike tider og kulturer. Så fremfor at naturen er en konkret realitet, kan man se på naturen som noe vi mennesker forstår ut i fra de kulturelle rammene og kulturelle betydningene man befinner seg i (Franklin 2002: 19-22). Så gjennom at naturen ikke bare er en konkret realitet samt fremveksten av turisme og utendørsaktiviteter er ikke bare naturen blitt noe politisk vi kan knytte opp til politikk og engasjement, men også noe som har blitt en del av menneskers sosiale identitet. En undersøkelse fra 1990 tallet viser for eksempel at nærmest alle som ble spurt omtalte seg selv som enten miljøaktivist, eller som var opptatt av miljøspørsmålet

(Franklin 2002: 30-31).

Man har studert menneskers forhold til naturen i moderne tid, og fra 1983 finnes det blant annet et studie om engelskmenns forhold til naturen og hvordan det har endret seg. Undersøkelsen viste hvordan det var økte tendenser mot en mer sentimental tankemåte om og tilknytning til dyr og et mer romantisk syn på naturen. Videre så man at man hadde økt fokus på å beskytte dyr, husdyr fra både menneskers handlinger og fra ville dyr, samt at man ville beskytte ville dyr fra både jakt eller mer spesifikt fra den økonomiske utnyttningen man mente de kunne være gjenstand for gjennom jakt på visse arenaer. Visse ambivalente følelser knyttet til slakt viste at mange følte en viss skyldfølelse over at dyr ble slaktet og brukt til økonomisk profitt for oss mennesker (Franklin 2002: 31).

Jakt er en aktivitet som ikke bare er preget av spenning og nærhet til naturen, men også en aktivitet som er komplett og hel. En jeger må mestre og utøve alle aspektene ved jakt, alt fra navigasjon, flåing, slakt og selvfølgelig skytekunnskaper og kjennskap til terrenget man befinner seg i. I tillegg er det ikke bare det at en jeger skal kunne mestre all denne kunnskapen, men en jeger skal også koordinere all den kunnskapen da hovedsakelig kroppslig som en refleksiv strategi. Videre er kunnskapen jeger har noe som noe som uttrykkes gjennom å fortelle spesifikke fortellinger og historier som fortelles med kjærlighet. Det viser seg at disse historiene og konkrete minnene uttrykkes i en visuell form hvor landskap med farger, lys, skygge og lukter trekkes frem som en viktig del av historien og opplevelsen (Franklin 2002: 225).

3. PROBLEMSTILLING

3.1 Tema

Temaet jakt og jegere i Norge syntes jeg selv er et spennende tema, i et så rikt og høyteknologisk land som Norge er det veldig mange som fremdeles driver med jakt, og det er et økende antall jegere i Norge. Antall jegere her i landet kan ses på som en forklaring og rettferdiggjøring av aktiviteten da man ikke lenger kan forklare den ved matauket ene og alene. Omfanget og antallet jegere fremstilles av noen som et udiskuterbar argument, omfanget må si noe om betydningen av jakten i Norge (Hansen, Wegge: 1997). Denne retorikken i seg selv er spennende nok for min egen del for å ville ta fatt i og se nærmere på den jakt- og jegerkulturen i Norge. Jakt er en aktivitet som ikke handler om å overleve lenger, men det er en fritidsaktivitet og kanskje mer presist en

friluftaktivitet. Jakt knyttes tett opp til naturopplevelsene, kameratskapet og spenningen, men hva er det som ligger bak individenes valg og preferanser? Hvilke sosiale funksjoner kan jakt fylle for en moderne mann i dag? Jeg ønsker her i denne oppgaven å se nærmere på den sosiale fortolkningen mine informanter kan gi av sin jakt.

Jaktens funksjoner og motivasjoner i vår tid kan være spesielt å se nærmere på om jeg ser på det i lys av vår tid; hva er det ved vår tid som gjør det interessant å forske på jakt og fritidsaktiviteter. En tilnærming jeg vil prøve å ha her er å se på bruken av fritiden og fritidsaktiviteter som en del av et større identitetsprosjekt eller en identitetsbygging. Da i lys av modernitetsteorier og fritidssosiologi.

Et raskt blikk på litteraturen som finnes om jakt, både skrevet av jegere selv og i faglitteratur, ser man at natur og spenning er noe som fremheves som viktig eller en stor del av jakten. Min jobb er ikke å betvile eller sette spørsmål ved dette, snarere vil jeg prøve å forstå hvordan naturen eksempelvis er viktig for jegere og i hvilken kontekst de selv setter seg selv i med tanke på jaktens naturaspekt.

3.2 Problemstilling

Hvordan kan jegeres forståelse av jakt inngå i deres identitetskonstruksjon og selvforståelse?

3.3 Presisering

Jeg vil i denne oppgaven fokusere på de jegerne som i stor grad kan kalles for seriøse fritidsutøvere, de bruker ganske stor del av fritiden sin på jakt og de har stor kunnskap og interesse for jakt og friluftsliv. Det at disse individene bruker en viss mengde av sin fritid på jakt kan muligens ses på som en livsstil og som en del av ens identitet. Dette er ting jeg vil se nærmere på.

4. METODE

Valgene som ble gjort i forhold til metode i oppgaven vil jeg her prøve å gjøre rede for. Det var mange valg og overveielser som skulle gjøres, og ikke bare i begynnelsen av prosessen. Forskning dreier seg «alt» i en undersøkelse (Johannesen, mfl.: 2004). Det samme gjaldt de valgene jeg måtte gjøre for min oppgave, både med tanke på utvalget, rekruttering og lignende.

4.1 Fremgangsmåten

Som student skulle jeg også skrive for et prosjekt hos NINA, men det var allikevel mange valg som skulle tas i forhold til metodevalg og fremgangsmåte. Jeg visste tidlig at det var kvalitativ forskning jeg ville gjøre, men kvalitativ forskning kan gjøres på mange måter (Johannesen, mfl.: 2004). I begynnelsen av prosessen stod jeg foran mange valg og retninger for hvilken fremgangsmåte jeg skulle bruke for å se nærmere på jegere og deres selvforståelse. For å få en god forståelse og utdypende fortelling fra informantene bestemte jeg meg for å gjøre dybdeintervjuer. Jeg mener intervjuer gir en meget god anledning til å få frem folks meninger og ikke minst fortolkninger og erfaringer i forhold til temaet som undersøkes (Johannesen, mfl.: 2004). I tillegg til intervjuene ville jeg også gjøre litt feltarbeide, jeg ville ut på jakt og gjøre deltagende observasjon. En av grunnene til at jeg ville ut i felten var at jeg ønsket å få et lite innblikk i det jeg faktisk skulle forske på; jakt.

4.2 Informantene

Av rundt 300 000 nordmenn som jakter, er det kun 3 % som er kvinner (Hansen, Wegge: 1997). Jakt i Norge er på mange måter mest en mannaktivitet og det ble for min del naturlig at utvalget bestod i menn. Ved å velge menn kunne jeg muligens også få et mer homogent og hensiktsmessig utvalg (Johannesen, mfl.: 2004). Jeg vil studere folks fritid og friluftaktiviteter gjennom å se nærmere på jakt og hvordan de opplever jakten som aktivitet. Gjennom intervjuene ville jeg kunne få mer kunnskap om deres personlige opplevelse og oppfatning av jakt.

4.3 Valg av informanter:

Da jeg startet prosessen med å velge ut hvem jeg skulle intervjuer fant jeg fort ut at jeg kunne tenke meg at flere av informantene kunne være fra Oslo og Akershus området, forholdsvis urbane menn med jakt som fritidsaktivitet. Selv om det er bygdefolk i Norge som jakter mest, er det en betydelig andel av befolkningen i Oslo og Akershus som jakter i antall jegere som har løst jegeravgift (Samfunnsspeilet: 4/2009) med tanke på at man må reise ut av eget fylke for å jakte. Jegere i bygdenorge har den største andelen av befolkningen sin som er jegere, med opptil halvparten av den mannlige befolkningen i enkelte kommuner (Samfunnsspeilet: 4/2009). Det ble riktig for meg å prøve å skape en variasjon ved å la en del av utvalget være menn som var bosatt i mer rurale

områder på Østlandet. Østlandet var et naturlig valg med tanke på at det hele skulle være lettere å gjennomføre.

4.4 Rekruttering av informantene

Tidlig på sommeren 2008 hadde NINA sendt inn en søknad til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), hvor mitt prosjekt og navn også var en del av. Når jeg da skulle starte arbeidet med oppgaven min var alt i orden og jeg kunne starte rekrutteringen.

Jeg hadde blitt tipset om et jaktlag på bygda på Østlandet, hvorpå jeg spurte om det var mulig å opprette kontakt mellom dem og meg. Min bekjent kontakten lederen på jaktlaget som ville høre mer fra meg og hva oppgaven skulle handle om. Det naturlige ble da at jeg selv kontaktet lederen på jaktlaget per telefon hvor jeg i korte trekk fortalte om hva oppgaven min skulle handle om og at jeg skulle skrive på et prosjekt for NINA. Jeg fortalte videre at jeg både ønsket å observere gjennom å være med på jakt og at jeg ville intervju jegerne i etterhånd. Lederen på dette jaktlaget ville selvfølgelig snakke med sine jaktkamerater så jeg foreslo å sende et informasjonsskriv til ham for at vi snakkes nærmere. Interessant nok var et av spørsmålene han hadde til meg om jeg var jaktmotstander og om det var et tema jeg skulle skrive om. Denne jaktlederen viste seg å bli min døråpner og en av mine nøkkelinformanter (Johannesen, mfl.: 2004). Dette jaktlaget representerte jegere på bygda i Norge og er de jeg kaller de lokale jegerne eller informantene i oppgaven.

En liten stund etter å ha sendt informasjonsskrivet ringte jeg tilbake til lederen for jaktlaget hvor jeg fikk klarsignal til å være med på jakt og de hadde alle sagt ja til å la seg intervju så fremt de hadde tid. Jakten var rett rundt hjørnet og spenningen rundt det å skulle bli med ut på jakt var så absolutt til stede for min del. Selv om jeg i tiden før jeg gjorde mine observasjoner i feltet hadde påbegynt arbeidet med det teoretiske arbeidet på oppgaven, var det hele tiden viktig for meg å være observant på mine relasjoner og tolkninger av feltet og hvordan jeg lot teorien påvirke dette forholdet. Jeg arbeidet bevisst for ikke å la teoretiske antagelser prege mitt forhold og syn til feltarbeidet (Silverman: 2005).

Som et motstykke til jaktlaget fra det rurale Østlandet måtte jeg da finne jegere i mer sentrale områder av Østlandet. Dette ble mer en utfordring enn det var å finne det første jaktlaget. Det endte med at jeg sendte en mail til en jegerforening hvor jeg i korte trekk fortalte om mitt opplegg, la ved

informasjonsskrivet som vedlegg og spurte om de kunne være behjelpelige. Det tok litt tid før jeg fikk svar, men jeg fikk da mail om et medlem i den aktuelle foreningen som muligens kunne hjelpe meg. Jeg tok kontakt med ham ham på telefonen og fortalte hvem jeg var og hva det var jeg trengte hjelp til av ham. Han viste seg å være en meget ivrig jeger som syntes dette virket spennende og jeg fikk i første telefonsamtale med ham en god jaktsamtale, hvor han fortalte litt om seg selv som jeger. Gjennom han kunne jeg nærmest «bestille» informanter, og han kom tilbake til meg med navnene på fire jegere han mente kunne være interessante for meg og som han selv syntes var gode jegere i tillegg til at jeg avtalte et intervju med ham som den første av denne jegergruppen. Jeg ringte så de andre navnene han hadde gitt meg for å avtale intervjuer og de var allerede informert om hvem jeg var og hva det var jeg skulle skrive om. Jegerne fra de sentrale Østlandet kaller jeg de tilreisende jegerne eller informantene i teksten.

4.5 Feltarbeidet

Jeg bestemte meg tidlig for at jeg skulle bruke deltagende observasjon i forbindelse med datainnsamlingen da jeg mente det ville gi en nærhet til fenomenet jakt som jeg ikke ville få gjennom å bare lese om jakt. Kvalitative forskere foretrekker gjerne å gjøre deltagende observasjon da det nettopp gir en slik nærhet både til situasjoner og folkene i feltet (Silverman:2005). Feltet jeg skulle inn på kan beskrives som en lukket eller privat setting gjennom at det nettopp er privat og videre gjennom at adgangen er kontrollert av en nøkkelperson eller en som fungerer på en slik måte at det er en som kan bestemme om du skal få adgang eller ei (Silverman: 2005). For min del så var det her snakk om min nøkkelinformant som fungerte som en adgangs kontrollør gjennom at det var han som ordnet det slik at jeg fikk være med på jakt. Hele prosessen bar preg av at jeg hadde en åpenhet om hvem jeg var og hvorfor jeg gjerne ville observere dem i feltet. Med tanke på at jeg selv ikke jakter ville alt annet vært vanskelig for ikke snakke om umulig å få tilgang til dette jaktlaget. Selv om jeg hele tiden var åpen på hvem jeg var og hvorfor jeg ville observere dem, prøvde jeg så godt det lot seg gjøre å ikke gi for mye informasjon om min problemstilling og lignende i forhold til oppgaven min, da jeg heller ikke ville legge noen føringer for hva de sa og gjorde. Jeg ville observere og delta på en slik måte at det var så vanlig og naturlig det lot seg gjøre, og det gå jeg klart uttrykk for også, at de ikke måtte gjøre noe anderledes for min skyld.

Som student og forsker var det viktig for meg å gi et inntrykk som gjorde at de ville la meg bli med på jakten, og slippe inn på feltet deres da jeg visste at deres inntrykk av meg ville være med på å

bestemme om jeg fikk adgang eller ikke (Silverman: 2005). Jeg prøvde å legge mest mulig vekt på at jeg var en student da jeg trodde at det kanskje ville gjøre det mer tilgjengelig og mindre skremmende, selv om jeg hele tiden vektla at min oppgave og mine dater ville være en del av NINAs prosjekt. Det jeg prøvde på var å veksle mellom den uskyldigheten en student kan gi uttrykk for og det seriøse inntrykket som NINA representerte ved at jeg sendte informasjonsskrivet som var fra NINA med deres logo og lignende. Det som ble mitt prosjekt, før min inntreden til feltet, ble å fremstille meg selv som en person jaktlaget kunne ha med ut på jakt og som var passende å ha med (Silverman: 2005).

Jeg opplevde at jakt er et tema og et felt som er meget passende til observasjon, det å kunne bli med ut i skogen og se de ulike situasjonene. Bare ved å være der og observere hva de gjør og lytte til praten ville ikke bare kunne gi meg masse informasjon og kunnskap, men også et innblikk i en jegers utøvelse av sin fritidsaktivitet (Johannesen, mfl.: 2004). Kvalitative studier er i seg selv en god måte å få frem både kompleksitet og dybde om et tema, dette gjelder både dybdeintervjuer og observasjoner. Siden tiden er begrenset og jeg skulle gjøre dybdeintervjuer var det ikke tid til å være mye i felten på jakt. Jeg fikk en full dag på jakt som ga meg et lite innblikk i hvordan en dag på elgjakt kan foregå i tillegg til en del uformell snakk med informantene som ga meg anledning til å sette meg inn i denne ukjente verdenen (Johannesen, mfl.: 2004). Det er naturlig nok en svakhet at jeg kun hadde en dag ute på felten da det ikke gir noe grunnlag for å si at man får frem noe dybde. Men i mitt tilfelle ble det en anledning til å høre på praten jegerne i mellom og vite litt mer om det temaet jeg faktisk skulle skrive om.

4.6 Intervjuforberedelser

Den viktigste forberedelsen var intervjuguiden. Hvilke temaer som skulle bli med og graden av struktur på guiden var viktige valg for resultatet av intervjuene (Johannesen, mfl.: 2004). Jeg bestemte meg for å gå for en intervjuguiden som var semi-strukturert og fanget opp de temaene og aspektene ved jakten jeg ville vite mer om. Jeg håpet på å få til intervjuer som bar mer preg av samtaler enn spørsmål-svar intervjuer, hvor vi kunne hoppe mellom spørsmål og temaer etter hvordan samtalene fløt (Johannesen, mfl.: 2004).

Mange av spørsmålene var av beskrivende og det ble bedt om å eksemplifisere en dag på jakt eller hvordan de konkret gjennomførte og reflekterte om jaktens ulike aspekter. Ved å ikke være jeger

kunne det muligens by på problemer da jeg ikke alltid visste hva det var de snakket om, men jeg valgte å se på det som en fordel i motsetning til en utfordring. Jeg kunne kanskje spørre om ting som var opplagt for en erfaren jeger, men det ga også muligheter for å få en detaljert beskrivelse av informantene.

4.7 Intervjusituasjonen

Når informanten og jeg hadde funnet en passende dato og tidspunkt lot jeg informantene selv bestemme hvor det skulle foregå. Alle informantene er voksne mennesker som er travle med både jobb, familie og sine fritidsaktiviteter. For noen passet det best å gjøre det hjemme hos seg selv, mens andre ville jeg skulle komme til arbeidsplassen. Jeg hadde også lokalene på NINA som et alternativ. Tre av intervjuene foregikk hjemme hos informantene, fire var på NINA, mens to av intervjuene var på arbeidsplassen til informanten. Det å gjøre intervjuene hjemme hos informantene har sine fordeler og ulemper. Fordelen er at de er hjemme hos seg selv og kanskje føler seg tryggere. Ulempen kan være forstyrrelser som telefoner som ringer og lignende (Johannesen, mfl.: 2004). Men det viktigste for meg var å gjennomføre intervjuene på en slik måte at det ikke ble tungvindt eller vanskelig på noe sett og vis for informanten.

Noen av informantene hadde jeg møtt i forkant av intervjuene i forbindelse med feltarbeidet mitt, men de fleste var ukjente fjes for meg. Jeg prøvde å gjøre situasjonen så behagelig som mulig for alle parter ved å servere kaffe og kake. Informasjonsskrivet fra NINA hadde jeg med og forsikret meg at de fikk lese det i tillegg til sine rettigheter til å ikke svare på spørsmålene og avbryte intervjuet. Disse tingene førte til at vi fikk småprate litt før selv intervjuet startet. Ved noen av anledningene ble det litt snakk om at jeg selv ikke er jeger, men at jeg har familie som jakter. Det følte riktig å få frem at jeg ikke er jaktmotstander og at det er en legitim aktivitet i mine øyne.

4.8 Analysen av materialet

En del av analysen begynner allerede under intervjuet og i etterkant gjennom tanker man gjør seg vedrørende temaet og for min del i form av samtaler med en av de mer erfarne forskerne som var med på noen av intervjuene. I etterkant av at alle intervjuene var gjennomført startet arbeidet med å se sammenhenger og finne meningsinnholdet i materialet (Johannesen, mfl.: 2004). Datamaterialet mitt bestod av utskriftene fra intervjuene i tillegg til utsagn og uformelle samtaler som jeg skrev ned

ute i felten. Det var under hele prosessen svært viktig for meg å være tro mot informantene sin fremstilling av seg selv og at de skulle kjenne igjen seg selv i min fremstilling.

Alle intervjuene var tatt opp på lydbånd etter tillatelse fra informantene og jeg brukte så HyperRESEARCH for å ordne dataene mer systematisk. I tillegg til HyperRESEARCH transkriberte jeg deler av intervjuene som var av spesiell interesse for mitt tema og problemstilling. Transkriberingen gav meg en nærhet til dataene som HyperRESEARCH ikke gav meg, men med HyperRESEARCH kunne jeg organisere dataene mer systematisk og effektivt (Johannesen, mfl.: 2004).

Kort fortalt brukte jeg både tematisk organisering av intervjuene med utgangspunkt i intervjuguiden min og analytisk fortolkning av datamaterialet. Naturlig nok gjorde jeg unna den tematiske organiseringen først som førte til den analytiske fortolkningen, selv om analysen var en pågående prosess for meg fra det første intervjuet (Johannesen, mfl.: 2004).

Et fenomenologisk studie kan beskrives som et studie hvor man beskriver meninger og oppfatninger til flere individer, gjennom deres levde erfaringer og persepsjoner av et fenomen. I et slik studie vil man som forsker fokusere på å beskrive hva flere individer har til felles gjennom hvordan de opplever et fenomen. Man prøver altså å redusere individuelle erfaringer av et fenomen, til en beskrivelse av noe universelt gjennom beskrivelser av hva og hvordan de opplever i et spesifikt fenomen (Creswel: 2007). Fenomenologi er ikke bare beskrivelser av et fenomen, men også en prosess hvor forskeren forsøker å gjøre studier og tolkninger av de levde erfaringene til individene som er med i studiet (Creswel: 2007).

Når man skal analysere dataene i et fenomenologisk studie er det vanlig å gjøre en analyse av meningsinnholdet. Selve analysen skjer etter at man har kategorisert datamaterialet på en eller annen måte i temaer. I mitt tilfelle ble kategoriene gjort mer eller mindre etter intervjuguiden, bakgrunn, natur, fritid, jakt osv. Så starter arbeidet med å prøve å identifisere sammenhenger og mønster som kan hjelpe oss å se meninginnholdet (Johannesen, mfl.: 2004).

Deler av intervjuene bar preg av at informantene fortalte fritt om sitt syn og sine erfaringer som handlet om jakt og fritid. Dette kan på mange måter betraktes som beretninger og fortellinger om

jakt. Det ble etter hvert klart for meg at det ikke bare var viktig å se på selve innholdet og hva som ble sagt i intervjuene, men også måten informantene fortalte fortellingene sine (Johannesen, mfl.: 2004).

4.9 Etikk

Det etiske prinsippet vil prege hele løpet av et forskningsprosjekt og det må være de etiske prinsippene og reglene som styrer forskerens valg. Det er snakk om menneskers fremstilling av seg selv som skal beskyttes av en etisk standard. Det er formaliserte standarder på hvordan man skal bedrive etisk forsvarlig forskning, men den viktigste jobben med tanke på etikk handler om de valgene man som forsker kontinuerlig gjør underveis i forskningsarbeidet. Selv om jakt ikke er et åpenbart sensitivt eller av intim karakter skal man være varsom både under intervjuene og av behandlingen og analysen av intervjuene. Under intervjuene må man være forsiktig med å stille spørsmål som kan oppleves som pinlig eller ubehagelig på en eller annen måte (Johannesen, mfl.: 2004). Selv opplevde jeg flere informanter som snakket om ting under intervjuet som de ga klar beskjed om at det ikke måtte komme frem i oppgaven min.

Informantene ble i forkant av intervjuene informert om deres rett til å ikke svare på spørsmål og avbryte intervjuet. På samme måte forklarte jeg for jegerne jeg var med ut i felten at alle ville anonymiseres (Johannesen, mfl.: 2004). Personlig tror jeg ikke informantene mine var redd for å bli hengt ut på noen måte, men det kom spøkefulle kommentarer om at «pass på, hun skriver ned det vi sier»! For de fleste var det en ukjent situasjon å ha med en student som ville kikke på hva de drev med og hva de snakket om, så det ble svært viktig for meg å berolige dem angående anonymisering.

Den delen av det etiske aspektet som var svært viktig for meg i min fremstilling av informantene har handlet om hvordan forskning kan være med på å påvirke mennesker. Min fremstilling av informantene skal være så tro som mulig opp mot den fremstillingen de selv har gitt og at de skal kunne kjenne seg igjen på en eller annen måte. Det skal være mulig som samfunnsforsker å skrive om et tema uten at det får etiske konsekvenser for informantene eller at grupper i samfunnet føler seg hengt ut på gjennom forskerens fremstilling av eksempelvis jegere (Johannesen, mfl.: 2004).

5. ANALYSE

Jeg ville vite mer om hvor interessen for jakt kom fra for mine informanter. Hvordan startet det hele og hvem delte de interessen for sammen med? Gjennom å la jegerne fortellinger om hvordan det hele startet kan jeg kanskje si noe mer om deres begynnelse på identitetsbygging.

5.1 Jaktbakgrunn

I forbindelse med hvordan deres interesse for jakt startet var det i motsetning til hva jeg trodde og hadde lest ikke slik at de fleste informantene hadde blitt med eller begynt å jakte primært fra familiens eller fedres påtrykk. Tidligere forskning viser hvordan nye jegere blir sosialisert til å bli en jeger er dette en form for sosialisering som har en tendens til å foregå fra far til sønn. Og fortellinger om smågutter som blir tatt med på jakt av fedre og bestefedre er ikke uvanlige (Aagedal, Brottveit 1999: 136-139). Selv om noe litteratur fremmer nettopp det familiære aspektet, var det for mine informanter heller slik at venner hadde en større betydning enn familie selv om noen hadde familie som jaktet og tok dem med ut. Noen av informantene kommer fra familier hvor det ikke er noen som jakter i det hele tatt eller hvor det finnes noen onkler som jakter, men det fremstod ikke som om det hadde vært triggeren. Riktignok var det flere som brukte fedre og bestefedre av kammerater som inngang til jaktterreng og som sjåfører frem til de ble 18 år. Det kunne virke som om interessen for jakt skulle fristilles fra forpliktelser eller forventinger fra familie, jakt fremstilles av flere av informantene som et eget valg knyttet til fritidsaktiviteter som de og kompiser drev med nærmest på lik linje med fotball.

Av de lokale jegerne var det flere som kom med på et jaktlag knyttet til eiendom og jaktretten knyttet til eiendommen og de trengte ikke anstrenge seg noe videre for å få tilpass på et jaktlag da fedre eller bestefedre allerede hadde dannet et jaktlag. Familiens rolle kan fremheves i den forstand at den spiller inn på områder som jaktrett og andre mer praktiske områder, men også i forhold til kunnskap. Man kan her se hvordan familien fungerte som et sted hvor kunnskap og egenskaper ofte går i arv fra far til sønn, videre vil denne arven fra familien påvirke den interne statusen i jaktlaget. Det som gir anseelse og status i dette jaktlaget er nettopp kunnskapen og skikketheten knyttet til jakten, samt at man som jeger har ekte følelser for jakt (Ekman: 1983). Dette ble ikke fremhevet særlig av informantene og man kan jo tenke seg at noen ønsker å fremstille interessen for jakt som

løsrevet fra nettopp familien og at det skal være en interesse som sier mer om deres genuine eller autentiske interesse for jakt. Eller det kan tenkes at for dem er jakten så tett og naturlig knyttet opp til jakten at det ikke fremheves som signifikant.

Andre hadde et utgangspunkt i at de som gutter likte å drive med våpen, noen med en interesse for det som spennende og andre drev med konkurranseskyting. Felles for dem med en interesse i våpen er at de utviklet en interesse for jakt. Dette igjen ga dem en «forkjærlighet for det å jakte». Det å «fly rundt med våpen som guttunge» virker ikke som helt unormalt for flere av de voksne informantene. Videre kan man jo tenke seg at interessen for våpen og det å skyte med våpen kunne legitimeres gjennom en interesse for jakt. Men det kommer frem i intervjuene at jakt ikke lenger handler primært om å skyte eller drepe selv om flere forteller om hvordan de var mer opptatt av å skyte noe eller at noen var mer «gjerne» når de var yngre. Fasanjakt i Danmark sammenlignes av flere som det samme som å være på skytebanen eller at man da heller kunne dratt på skytebanen, det ligger ikke noen utfordring i å hverken finne eller skyte viltet. Denne typen jakt kan også fremstå som en form som krever nettopp gode skyteferdigheter, om man er god til å skyte eller ei. Så det å være en god jeger eller riktig jeger handler ikke lenger om skytingen. Det kan ses på som en måte å formidle en fortolkning av jakten. Ved å definere jakt som en fritidsaktivitet som ikke handler om skyting i seg selv selv om det er en del av å jakte, kan man klassifisere sin egen utøvelse og skille seg fra andre typer jegere. Man kan fremheve og klassifisere egen og andres smak angående jakt. Videre kan man tenke seg at man ikke bare snakker om seg selv, men også de gruppene man selv representerer og er en del av (Thrane: 2001).

Det biologiske aspektet ble også overraskende trukket frem som argument og forklaring på hvorfor de begynte med jakt. Noen forklarte det i direkte sammenheng til at fedre, bestefedre og oldeforeldre var jegere, at det lå i blodet. Andre igjen mente det var en biologisk forklaring uten at de kunne hvorfor eller hvordan jaktinteressen hadde kommet fra, «den bare ligger der». Det at interessen hadde ligget «latent i meg» var det flere som snakket om og også som en forklaring på hvorfor de hadde blitt jegere eller mer aktive utøvere av jakt i voksen alder. De hadde på en eller annen måte kjent på ønsket om å drive med jakt. Noen forklarer også hvordan de har «tatt igjen» tapte jakt dager etter justeringer på arbeidslivet og antall arbeidsdager etter at barna har blitt større. «Det bare ble slik» eller de ble «bitt av basillen» er også uttrykk som blir brukt når de blir spurt om sin jaktbakgrunn. Tidligere forskning viser at Europeiske jegere kan ha en tendens til å snakke om

jakt som noe som ligger i blodet, og gjennom dette så lager de et helt klart skille mellom de som jakter og de som ikke jakter. Videre har det blitt beskrevet av jegere i Frankrike hvordan det å være eller å bli en jeger, ikke handler om valg eller tilfeldigheter, men det er snakk om en skjebne som ligger i blodet. Det faktum at det ligger i blodet kan gi den ultimate legitimering av deres spesifikke status som jeger (Hell 1996: 209-210). Det kan virke som om mine informanter gir biologien som svar da det muligens kan være et svar eller en fremstilling som på den ene siden forklarer det de selv kanskje ikke klarer å sette ord på, mens det på den annen side forklarer alt. Det at det allerede ligger i dem eller ligger i blodet fremstår på en måte som en forklaring på hvem de er og at de hele tiden skulle bli jegere. Kanskje til og med at de er født jegere.

Kun en av informantene forklarer sin interesse for jakt som et samhold med naboer og som viktige sosiale relasjoner. Han føler ikke selv han er inne i jegerkulturen i det hele tatt og at det viktigste med jakten er «den bygdesosiologiske jakten». Han føler selv at han legger noe annet i jakten enn det andre jegere gjør. Dette var et av de svarene som for min egen del var litt det jeg hadde forventet ut i fra tidligere forskning. Både svensk og norsk forskning på dette feltet snakker mye om hva jakten betyr for bygdelivet og samholdet i bygdene (Aagedal, Brottveit 1999: 31). På den annen side skiller denne informanten seg fra resten av informantene, både de lokale som han selv også er og de tilreisende jegerne. Han er den eneste som er helt klar og tydelig på at han ikke legger det samme i jakten som andre kanskje gjør. Jakten for ham er «en viktig sosial relasjon, mer enn selve jakten. I tillegg er det en inntektskilde». Selve intervjuet med denne ene informantene bar preg av at han ikke var særlig interessert i jakt og han kom ikke med veldig utdypende svar eller fortellinger som mange av de andre informantene gjorde. På noen måter kunne det virke som om han var litt demonstrativ i forhold til temaet jakt, etter intervjuet satt jeg igjen med inntrykket av at han ville distansere seg fra hele jegerkulturen.

5.2 Familie

Livet som jeger endrer seg tydeligvis med årene og ettersom man stifter familie og får barn. Tiden vi har til å bruke på egne fritidsinteresser bestemmes av hvordan man organiserer arbeidslivet, men familie krever også sitt av tid og energi (Roberts 2006 :1). Det å skulle ordne fritiden sin slik at man får tid til å jakte krever kanskje litt mer planlegging enn andre aktiviteter (Roberts 2006: 2). Man skal kanskje ta en uke fri på høsten eller man tar en dag fri for å få en langhelg på jakt. For noen av mine informanter er det også snakk om å dra langt vekk til eksempelvis vestlandet hvor selve

reisingen tar tid i tillegg. Det varierer fra hvor mange jaktdager informantene har, men noen av dem har ganske mange hvorpå den ene har ca 40 jaktdager i året.

Det fremstod ikke som om familieforholdene påvirket utøvelsen av jakt for informantene. Det virket som om de planla tiden godt så det ikke skulle oppstå konflikter, en av de eldre tilreisende jegerne forteller hvordan det i perioder var ganske «det var høster som var relativt heftige, de fleste weekender. Hver weekend i følge min kone, men det var ikke så ille». De store konfliktene med familien kom altså ikke frem og det støtter Stebbins funn i sin studie av fritidsutøvere. Der fremstod det som forholdsvis uproblematisk å kombinere familieliv med fritidsaktivitetene, men det var såfremt man fikk forståelse for både aktiviteten i seg selv og hvordan man disponerer tiden sin. I Stebbins studie kunne det vise seg at mange opplevde balansegangen mellom jobb og fritid mer problematisk enn familie og fritid (Stebbins 2001: 15-16).

Forskning viser at man kan se en tendens til at man har blitt mer opptatt av å værne om fritiden sin og strukturere fritiden sin slik at man kan ta hensyn til alle forpliktelser man har så man kan nyte den fritiden man har (Roberts 2006: 24). De aller fleste informantene har passet på å jobbe seg opp noen jaktdager slik at de kan ta seg fri på høsten. Alle foretrekker ha ha hele dager ute og som den ene sier: «det er ikke noe artig å gå på jakt om man vet at man må være inne til klokken 14». En av de litt yngre informantene forteller det samme : «Jeg liker ikke å ha avtaler de dagene jeg er på jakt». Jakten er tydelig noe de tar seriøst og er ikke noe de presser inn i sitt tidsskjema, men er snarere noe de planlegger å ta seg tid til ved å nettopp spare ferie og jobbe seg opp fridager. Noen er mer ekstreme enn andre litt avhengig av familieforpliktelser naturlig nok. En av informantene med voksne barn tar seg ikke sommerferie da all ferie er i forbindelse med jakt og fiske. En annen av de tilreisende jegerne er selvstendig næringsdrivende og det var et valg som gjorde det lettere for ham å frigjøre vesentlig mer fri: «da får jeg mer tid til å drive med andre ting enn jobb. Nå kan jeg kjøre helt mitt eget løp, man skal ha det litt godt når man blir eldre». Denne informanten tok altså aktive grep om livet sitt for å ha tid til jakt og fritidsaktiviteter generelt.

Det som har skapt endringer for noen av jegerne jeg snakket med er hyttelivet. Flere av informantene som er lokale forklarer hvordan de før pleide å bo på hytte under jakten selv om de ikke bor langt unna terrenget. I dag har nok alle lyst til det, men de får det ikke til av ulike grunner. Den største grunnen er nok at de etter hvert har fått barn. De syntes alle det er hyggelig, men de får

det ikke til. Dessuten bor alle i bygda så de drar ikke bort for å jakte «man jakter hjemme», sier en av informantene. Han likte god den tiden hvor de bodde på hytte «da tok man gjerne ferie under jakten og vi samlet oss på seteren. Da lagde vi god mat, gjerne får i kål eller en annen stor gryte man blir mett av».

De tilreisende jegerne bor gjerne på hytte selv om det for noen bare er snakk om en helg, det er noe av sjarmen forklarer de. Ingen av konene eller samboerne er med på eller er meget sjeldent med på jakt. Det fremstår ikke som noe savn for noen av informantene og noen sier at for dem er det greie de har med kammeratene og at noe av vitsen er at man skal ha noe man driver med hver for seg. På den annen side uttaler de hvordan de gleder seg over at barna jakter eller at de skal bli store nok til at de skal kunne jakte sammen.

Etter som barn kommer til har det ført til endringer for hvordan flere av informantene ordner jakten sin med tanke på om man bor borte eksempelvis. Det har ført til at flere av informantene har tatt med seg barna på jakt og det er noe de alle syntes er veldig hyggelig og interessant. Det er ulike grunner til at de har med barna ut på jakt, men det kan virke som om det viktigste for dem er at de får de samme gode opplevelsene med og i naturen som de selv har: «jeg tok med sønnen på jakt når han var liten helt bevisst for å få ham med ut i naturen. Selv har jeg alltid vært veldig interessert i naturen, fugler og dyr generelt, og ville bringe denne interessen videre». Det virker som om de ikke bare nyter naturopplevelsene selv, men at de ønsker at barna skal få de gode opplevelsene. Andre igjen forteller hvordan de syntes det er hyggelig å finne på noe sammen med barna og som en annen informant sier: «jeg gleder meg til at å kunne jakte med sønnen min, jakt og friluftsliv er en fin hobby og det er moro om barna får den samme hobbyen». Han knytter barna opp til at de skal få de gode opplevelsene som han selv gjennom jakt i tillegg liker han godt at barna følger opp noe av det han driver med. Kanskje handler det litt om kontinuitet, at hans jakt og friluftslivsinteresse settes i et større perspektiv og være med på å forsterke deres selvforståelse (Rojek: 2000).

Noen av de lokale jegerne så også på det å ha med barna på jakt fra de var små som en måte å få ny tilførsel til jaktlaget for dem som er grunneiere og er et grunneierjaktlag. De er klar over at de etterhvert vil trenge ny tilførsel på det allerede eksisterende jaktlaget på samme måte som deres fedre og bestefedre trengte ny tilførsel. For dem det også et økonomiske aspekt ved jakten da de har økonomiske interesser knyttet til jakten også. Det kan også ses i sammenheng med

bygdefellesskapet og de sosiale relasjonene i bygda som den ene informanten forklarte rundt sin egen interesse for jakt. For ham spiller det ikke noe rolle hvor ivrige eller interessert barna er i selve jakten, men han håper de blir med på jakt: «det er mer i forhold til de sosiale relasjonene, det er viktig at man er med på jakt da det er en viktig del av bygdefellesskapet». Her kan man også se hvordan informanten speiler sine egne holdninger og selvforståelse av det å være jeger i barna sine (Rojek: 2000). Han prøver ikke knytte barnas jaktinteresse opp til natur og gode opplevelser på jakt, selv om han det også kan være et argument. Han har et forhold til jakt og en annen identitet som jeger enn de andre på jaktlaget sitt og det er han klar over: «jakt betyr samhold med naboer» sier han rett ut. Hans egne erfaringer og identitet er det mulig han vil føre videre til sine barna på samme måte som de andre jegerne, men de har ulike identiteter og erfaringer (Stebbins 2001: iii).

Til kontrast til informanten som legger mer vekt på det kollektive ved jakten, forklarer andre lokale jegere hvordan de syntes det kan være hyggelig for sine egne barn å kunne dele interessen for jakt da de selv føler så mye for det. Fra de er ganske små har de blitt tatt med ut på jakt for blant annet å få dem ut i og interessert i naturen, det å bringe interessen videre selv om de selv kanskje ikke har lært eller blitt tatt med av egne familiemedlemmer. Alle syntes naturlig nok at jakt er en fin hobby og ser frem til å kunne jakte med barna sine og at de følger opp det de selv driver med.

Det er interessant å se hvordan det er viktig av ulik grad å ta med barna ut på jakt og føre interessen videre da de selv ikke har vektlagt egen barndom med mange jaktoplevelser. Jeg syntes det her kommer frem hvor viktig jakten er for informantene på ulike måter, og hvor stor del den er av dem som fritidsaktivitet når de har et bevisst forhold til å føre interessen sin videre. For noen av de lokale jegerne handler det også om å føre jaktlaget videre som de selv har ført jaktlaget videre, for å opprettholde jaktlaget som et grunneierlag. En av de lokale fremstår jegerne også som nevnt over, meget bevisst på at det handler litt om å skulle ha en god kontakt sosialt sett med sambygdingene. Det er da motivasjoner som ikke direkte handler om jakt, men hvor jakt kan være et virkemiddel for å skape og forsterke samhold og samarbeid. Motivasjonene for å drive med jakt er jo så ulike og varierende. Selv om de fleste av mine informanter uttrykker en enorm glede ved sin fritidsaktivitet kan man ikke se bort i fra faktorer som økonomiske, kjøttutbyttet og ære. Tidligere forskning har også vist at de materielle sidene ikke er noe man vanligvis fremhever som jeger (Aagedal, Brottveit 1999: 60-64), selv om det noen ganger kunne skinne gjennom hos noen av de lokale jegerne jeg snakket med. Motivasjonen til å jakte skal være ren og man ser tendenser til at det ikke

kommuniseres åpent (Aagedal, Brottveit 1999: 65-67).

5.3 Jakt og spenning

Spenningen knyttet til jakten er noe som nærmest var forventet som motivasjon og en del av fortellingene fra informantene. Andre studier av jakt viser til spenningen som en viktig del av jakten (Aagedal, Brottveit 1999: 60-64), og det var et ikke uventet funn. Her vil jeg prøve å få frem informantenes forståelse og fortellinger om jaktens spenning.

Spenningen fremstår som et viktig moment i jakten for alle jegerne jeg har snakket med, men her er det flest av de tilreisende jegerne som forteller og beskriver de følelsene de har knyttet til spenning og jakt. De lokale jegerne snakker også om spenningen som en viktig del av jakten, men de nevner det uten å utdype det noe mer eller å komme med beskrivelser av episoder eller følelser.

«Det sitrer i kroppen hvert år, særlig i starten av sesongen», forteller en av de tilreisende eldre jegerne som har jaktet siden ungdommen. Videre forklarer den samme jegeren hvordan det er «like spennende hele tiden og det kan være spennende å ikke få noe i sekken, det er hele opplevelsen som betyr noe». Det som beskrives av flere er en endring i jaktens opplevelser på noen plan. Spenningen er der selv om de har jaktet i mange år, men det å få skutt eller å skyte vilt roer seg med årene. Allikevel viser de en kontinuitet i interessen sin, de opparbeider seg kunnskap og erfaringer med årenes løp og hvordan de utøver sin jakt kan endres (Stebbins 2001: 9-10). Det å skyte vilt ser ut til å bli en litt underordnet del av jakten og for de tilreisende jegerne er det ikke snakk om å skulle «fylle fryseren». Det fremheves at jakt handler om å være ute i naturen, være ute i skogen og kose seg og komme hjem med gode opplevelser uavhengig av om man har med bytte eller ei hjem. Det er det som er autentisk jakt forteller den ene jegeren, «spenningen, det hele omkring jakten som gjør jakten interessant». Selve skytingen og fangsten fremheves ikke her heller som et viktig moment for noen av informantene. Videre er det noen av jegerne som forteller om glede ved at noen av de andre på jaktlaget får noe, selv om man ikke har skutt noe selv. De kan da fortelle hverandre hva som skjedde og de kan ta glede i andres jaktoplevelser og jakthistorier.

«Spenningen ligger i om man klarer å overliste dyret», og det er det samme uansett hva det er man jakter. Han har vært på jakt i to dager uten å finne dyret de skulle felle, dyret kom seg unna, men han hadde fått sin spenning. Spenningen er en del av det å være på jakt og om man får skutt et dyr

er det som en utløsning. Det kan være en av de faktorene som forklarer motivasjon til utøveren til å bruke sin tid på en gitt fritidsinteresse. De må oppleve å få en eller annen form for belønning i det lange løp. Belønninger for mine jegere kan være naturopplevelsene og det sosiale, men (Stebbins 2001: 11-13). Etter at dyret er felt beskriver noen av informantene hvordan de opplever blandede følelser. Da er det først en følelse av glede, men for noen gir det også en følelse av vemod når man ser det døde dyret. Man har klart å overliste dyret og man er tilfreds og fornøyd med å ha opplevd en spenningsoppbygging med høy puls, men noen beskriver altså denne vemodige følelsen av å ha skutt dette flotte dyret. Det er det forøvrig ingen som skammer seg over eller er redd for å si, de syntes at denne følelsen er helt grei selv om noen prater mer om disse blandede følelsene.

Alle snakker om hvordan det er morsom og givende å gå på jakt selv om man «ikke får noe», men allikevel er det ikke morsomt å gå i mange dager uten å få noe: «Da mangler litt spenningen, man kan ha en fin dag uten å ha noe i sekken, men man må ha sett noe og fått opp pulsen litt, høre fuglen og lignende. Gjerne få skutt litt også, det er noe av vitsen». Det kan se ut til at man prøver å finne en balansegang mellom å «fyller fryseren» og det å ikke få noe i det hele tatt etter mange dager på jakt. For de tilreisende jegerne ser de muligens på seg selv som jegere som ikke er «kjøttjegere», men heller ikke vanlige turgåere. Den delen av jakt som gjør naturopplevelsene unike og anderledes er kanskje nettopp spenningen og byttet man kan overliste. De samme funnene kan man finne blant noen jegere i USA. Der så de nærmere på jegerens motivasjon for å jakte og fant at jegere ikke nødvendigvis så det som negativt å komme hjem uten fangst. Tvert i mot fant de at klar korrelasjon mellom å se vilt, eventuelt skyte og ikke få noe, noen skudd og jegerens tilfredshet. Tilfredsheten økte også om noen andre på jaktlaget deres fikk fangst. Og igjen var naturopplevelsene nært knyttet til jakttilfredsheten (Bjerke 1993: 23). Norske undersøkelser vider den samme tendensen, det er spenningen og naturopplevelsene som er motivasjonen. Om man får skutt og har med noe hjem kommer ganske langt ned på liste (Bjerke 1993: 24).

På samme måte som med snakk om naturen er også her spenningen knyttet til jakt en meget vanlig uttalt motivasjon og del av jakten. Det er unektelig en stor del av jakten for jegere da eksempelvis utfallet av en dag på jakt er uvisst. Under temaet motivasjonen for å jakte kom det mange ulike svar og mye gikk i standarden om at det er det sosiale, naturen og spenningen for mange. Om dette er genuine svar eller det som er gjengs å svare for jegere kan ikke jeg spekulere i, men svarene i seg selv er interessante nok i tillegg til at jeg ofte følte at vi bare skrapte på overflaten. En spøk om

ønsket om å drepe kom også. Informanten mente naturlig nok ikke at dette var hans grunn for å jakte eller noen god grunn til å jakte i det hele tatt, men man kan jo se på det som en måte å formidle at en del av jakten faktisk handler om og ender opp i at man dreper et dyr. Dyrene og viltet i seg selv er nok også en motivasjon for mange av informantene for å jakte. Det var flere fortellinger om hvordan jakt kan være og oppleves som vellykket selv om man ikke har avfyrt noen skudd eller får med noe bytte hjem. Man trenger ikke nødvendigvis å benytte seg av de skuddsjansene man får, det at det finnes vilt der er for mange det viktigste. Ikke bare viltet, men også naturen viltet befinner seg i fremstår som en viktig motivasjon for de fleste informantene. De naturopplevelsene man har på jakt og de fine omgivelsene. De opplever også at de nyter og ser naturen på en annen måte enn det ikke-jegerne gjør. De følger mer med og ser etter spor som fører til at man opplever så mye mer enn andre. I naturen finner mange av dem også anledningen til å «bli litt svett i trøya og møkkete, jobbe og føle at man lager teamarbeide i norsk natur». Arbeid og samarbeidet med hund kom også frem som en stor del av jaktopplevelsen for jegerne. Noen av dem sier rett ut at de må ha med hund for at det skal være noe moro. Mange kom også tilbake til temaet om beskatning av naturen som en del av motivasjonen deres. Noen ganger fikk jeg mer følelsen av at det handler om legitimering enn at der skulle være noen dyptliggende motivasjon for den enkelte jeger. Men det er ikke min jobb å si at informantene lyver eller vil føre meg bak lyset, den virkeligheten de fremstiller er den som er viktig og interessant for meg.

Det er vanskelig for informantene å gi noen få konkrete svar på hva det er som har motivert dem til å begynne med og fortsette som jeger, det sa flere helt klart også. Det er summen av det hele som gjør det til en spennende hobby og jakt fremstår så absolutt som en kompleks og variert aktivitet. Jakt er for flere en aktivitet som begynner fra man drar hjemmefra og det bygger seg opp mentalt for dem. Alt som skjer forut for skuddet og dyret faller er viktig, kommunikasjon med og samarbeidet med jaktkamerater og hund. Totalsummen frem til skuddet er viktig og skuddet oppleves for flere som et antiklimaks som ender det hele, «det er det som er forut for skuddet som er jakten».

5.4 Pleie av naturen

Som forskningsspørsmålet antyder er jeg ute etter deres egen forståelse og fremstilling av jakt, både sin egen jakt og jakt generelt. En av de tingene som fremstod som viktig for mange av informantene var deres pleie av naturen gjennom regulering av bestanden av dyrene. Jeg vil her prøve å belyse

informantenes fremstilling av dette temaet.

I snakk om jakt generelt og i forbindelse med jaktmotstand kommer det frem et argument om det å regulere bestanden av dyrene som en viktig del av jakten. For flere av informantene kan det virke som om pleie av naturen er en stor del av motivasjonen for å jakte, og en god grunn for dem å jakte. Flere knytter beskatningen av viltet direkte opp til naturen og det ansvaret de føler de har, det skaper for et bilde av jakten for dem som generelt viktig. Det kan fremstå som om de ser på jakten de utøver som en viktig jobb i det store bildet naturen og viltet skaper rundt jakten generelt. Den måte og fremheve og kanskje også oppheve sin interesse og innsats man gjør kan være typisk for utøvere av seriøs fritidsaktiviteter. De vil kunne komme med grunner og motivasjoner for å drive med en fritidsaktivitet som ligger utenfor egen interesse, men kan ha en tendens til å knytte det opp til og legitimere det gjennom å idealisere og se på det som et bidrag (Stebbins 2001: 89). I dette tilfellet kan man kanskje si at jegerne legitimerer og forklarer sin interesse for jakt gjennom å vise til aktiviteten som ikke bare en hobby eller som en rekreasjon. Jakt for de aller fleste informantene mine settes i sammenheng med beskatningen av naturen og viltet og det kan virke som om de forstår seg selv som en del av et større system og at de har en tilhørighet til naturen (Stebbins 2001: 93-94).

Alle skjønner at det er trist å drepe noe, men flere forklarer og idealiserer jakten ved å forklare hvordan man som jeger må forvalte ellers går det helt galt med tanke på dyrene som kan få sykdommer om de er for mange og så videre. Det er nærmest som om det er det beste for dyrene, spesielt fremstår det slik når alternativene til at dyr drepes av jegere er «en mye verre død enn den raske døden fra en jeger. Det er sann det må være», sier en av informantene. Nødvendigheten som knyttes til jakten i dette tilfellet forklarer hvorfor det jaktes og gjør kanskje opp for den litt triste følelsen det kan være å drepe et dyr. Identiteten deres er ikke mordere, måten de beskriver nødvendigheten rundt jakte og beskatningen av viltet gjør at deres identitet på mange måter heller blir viltvokteren og naturforvalteren (Stebbins 2001: 152-152). Gjennom jakten og meningen de tillegger jakten gir den oss kanskje en selvforståelse som er mer human og kjærlig enn hva de selv opplever fra eksempelvis jaktmotstandere. De er klar over hvordan jakt ses på fra utsiden og at det kan være rart å ha jakt som hobby. Allikevel er det deres valg av fritidsaktivitet som betyr mye for dem på ulike måter, identiteten som naturforvalter er muligens lettere å leve med og lettere å forklare og forsvare (Stebbins 2001: 152-152). På den annen side vil jeg ikke påstå at informantene

mine på noen måte fremstår som om de står i forsvarsposisjon, men man kan tenke seg at det er noe man vil kommunisere om ens fritidsaktivitet og identitet både innad i et jaktlag og ut i samfunnet (Stebbins 2001: 152-152). Dette er en velkjent retorikk blant mange jegere i Europa, måten de jakter på ved å selektere dyrene og fremheve sin egen rolle som naturforvalter gir jegeren et spesielt ansvar som går utover å drepe (Hell 1996: 206-207).

På noen måter kan det fremstå som om jakten legitimeres ved å fremheve konsekvensene av at de ikke hadde jaktet: «om jeg som jeger ikke går ut og gjør den jobben med viltpleie vil naturen styre alt og naturen er rå». Det å skyte viltet er ikke målet for denne informanten, det er ikke det han lever av som han sier, men det er heller en del av viltpleien han driver med. Det er jegerens jobb å ta ut det overskuddet naturen produserer, man er litt naturforvalter som jeger. Dette kan forklares ved å se på fritid mer generelt. Man kan se på fritidsaktivitetene man har valgt som en måte å representerer seg selv og som jeger vil man kanskje heller ses på som forvalter av naturen fremfor som en jakter for drapets skyld (Rojek: 2000). Mine informanter har promotert seg som forvaltere og også posisjonert seg i forhold til andre jegere. Andre jegere har kanskje ikke samme interessen for naturen eller viltet som de selv har eller de riktige verdiene og motivasjonene for å jakte (Rojek: 2000).

5.5 Kjøtt og trofeer

En sentral del av jakten for mange vil naturlig nok være fangsten som kan være både kjøtt og eventuelle trofeer. Her kan det være mulig å kunne finne ulikheter og distinksjoner for hvordan man forholder seg til ens fangst.

Som et resultat av at de skyter viltet får de også med seg kjøtt i varierende kvantum, men alle informantene tar vare på viltkjøttet og har kjøtt i fryseren. Andre studier har vist en sammenheng mellom interessen for jakt og sansen for det ville kjøttet (Bertrand: 1993). Interessen og lidenskapen for kjøttet er varierende og man kan ane en viss forskjell i hvordan informantene snakker om kjøttet mellom de lokale og de tilreisende jegerne. Noen forteller hvordan de har fryseren full av eksempelvis elgkjøtt og at det er det de bruker til alt av matlaging. Det gjelder for både de lokale jegerne og de tilreisende jegerne, men de tilreisende jegerne fremhevet også hvordan de brukte viltkjøtt til litt finere middager. Søndagsmiddager eller «nyttårsaften på hytta» ble fremhevet av noen som anledninger de syntes det var ekstra hyggelig å lage en viltmiddag.

De lokale jegerne har et litt annet forhold til det hele da de bruker det til alt av matlaging og det er mye kjøttdeig. De lokale jegerne kjøper lite eller ingen ting av annet kjøtt på butikken. Det er en viss forskjell i praten hos de lokale og tilreisende jegerne; de lokale viser til at de har mye av det, mens de tilreisende jegerne også tar vare på det meste de skyter, men de snakker kanskje mer om stek, indrefilet, tartar, lårstek osv. De tilreisende jegerne beholder gjerne alt de skyter, men i praten rundt kjøtt legger de større grad på behandlingen av fangsten. De forteller forholdsvis detaljert om hvordan deres utvalgte slakter behandler kjøttet, hva de tar vare på og hva de lager. De kommer med oppskrifter og forteller mer inngående om maten de lager: «det å lage mat av eget skutt vilt er halve jakten og jeg jakter kun matvilt» forteller en av de tilreisende jegerne som også er opptatt av at dyret skal være partert og skåret riktig hos slakter. En annen av de tilreisende jegerne foretrekker å ta slaktingen selv: «det er en morsom del av det hele og det er en integrert del av jakten». Han liker altså å stelle med kjøttet selv og ser på viltkjøtt som relativt eksklusivt siden det er litt sjeldent. Når han serverer viltkjøtt har han gjerne en gjenopplevelse av jakten, kjøttet smaker godt i seg selv og det gir en ekstra understreking av hele situasjonen. For ham er opplevelsene i jakten noe som oppleves i faser. Selve gjennomføringen av jakten er en fase og den siste fasen er å nyte fangsten. Man skal ære kjøttet med godt tilbehør og tilberede kjøttet på en skikkelig måte. Det kan fremstå som om kjøttet og viltmiddagen har en symbolsk verdi for informantene som knyttes til jakten alle dens gleder (Bertrand: 1993).

Det er flere av de tilreisende jegerne som også bruker viltkjøtt til hverdagsmat, men det kan også virke som om det ikke er så hverdagslig for dem og de knytter det i større grad opp til hele jakten og jaktopplevelsen. Noen av de tilreisende jegerne foretrekker å bruke mer tid på å tilberede en viltmiddag og da blir det gjerne i helgene. Noe vilt som fugl, anses for noen som mer eksklusiv og «er mer søndagsmiddag» sier en av informantene som forøvrig bruker mye vilt ellers i uken også. Man kan kanskje ane en forskjell ikke bare på viltkjøtt og eksempelvis storfeprodukter, men for noen er det forskjell på viltkjøtt. Elg og reinsdyr kommer tilbake fra slakter som kjøttdeig og suppekjøtt «så det blir mer hverdagsmat». Videre forklarer samme informant hvordan rype serveres «når det er venner på besøk eller det er noe spesielt, det blir ikke en onsdag». Mens de lokale jegerne først og fremst snakker om elgkjøttet selv om flere av dem jakter annet vilt også, differensierer de lokale jegerne viltkjøttet i større grad. Både dyrene og kjøtt kan ses på som relasjonelle i forhold til hverandre (Aagedal, Brottveit 1999: 151-155), elg kan eksempelvis være

hverdagsmat, mens fugl for noen er søndagmiddag.

Den ene informanten foretrekker å gjøre slakting og partering selv og syntes det er en morsom del av det hele. Han ser rett og slett på det som en integrert del av jakten. Om han skulle sende noe til slakter får han det tilbake i halvfabrikata så han kan gjøre finbehandlingen selv. Han beskriver også hvordan de spiser mest viltkjøtt i helgene da man har bedre tid til å ære kjøttet med godt tilbehør og tenker på viltkjøtt som sjeldent og eksklusivt. Han gjenopplever mye av jakten når han serverer viltkjøtt. Opplevelsen av jakt går i faser, fra selve jaktgjennomførelsen til den siste fasen som handler om å nyte det. Jakten har for mange en symbolsk verdi som går utover skuddet og kjøttet i seg selv, men som kanskje får sin verdi når man nyter et godt måltid med selvskutt viltkjøtt (Bjerke 1993: 11-12).

Trofeer som i gevir eller utstoppede dyr kan være en naturlig del av jakten for noen jegere og man kan kanskje tenke seg at det betyr mye for jegere. Trofeer var noe informantene hadde mange og varierende meninger om.

For noen av jegerne jeg snakket med var trofeer som geviret noe de sparer på for det meste og henger ting opp i huset og kanskje bruker et gevir som knagg og ser på det som «moro å ha». En av de lokale jegerne fortalte også hvordan han tok vare på det man kan finne i skogen for å ta det med hjem. En av de andre lokale jegerne tar også vare på gevirer og henger det opp inne, blant annet den først elgen ha skjøt. For noen er det en klar sammenheng mellom det å ta vare på gevirer og minnene og historiene de representerer.

Andre jegere jeg snakket med ville aldri hengt noe opp i stuen, som den ene informanten min sa: «jeg vil ikke ha døde dyr i stua». Han ville kanskje ha et gevir på hytta, men klarer ikke identifisere seg med en som har gevir hengende inne. Det kunne på noen måter virke som om han tok klar avstand fra å ha trofeer inne og var ikke noe som var en del av hans selvforståelse. Han beskriver en skala hvor man på den ene siden har hele elghode hengende i stuen, til på den andre siden av skalaen har et gevir på veggen ute. Denne skalaen og hvor man befinner seg på den vil være i samsvar med hvor hardt man er inne i jegerkulturen. Tidligere i intervjuet har han selv fortalt hvordan han selv ikke føler seg inne i jegerkulturen i det hele tatt. Så det at han ikke er en jeger som tar vare på eller ser på gevir som noe som er vært å ta vare på kan muligens henge sammen med han

identitet og syn på seg selv som jeger. Denne ene informanten hadde tydeligvis ikke noe behov for å presentere seg selv som en hardbarket jeger. Han presenterte seg selv gjennom hele intervjuet som en som ikke var inne i jegerkulturen, og han ville ikke identifisere seg med jegere som hadde trofeer i stuen (Rojek: 2005). Det kunne noen ganger virke som om det lå en motstand i ham og uttalelsene som fjernet hele hans identitet fra det å være jeger. Eller at han i det minste plasserte seg selv i den skalaen på jegerkulturen som tillot ham å kanskje ha et gevir på hytta (Rojek: 2005), som klart plasserte ham og hans interesse for jakt litt på siden av hva de andre informantene ga uttrykk for.

Flere av informantene, både de lokale og de tilreisende jegerne, fortalte hvordan de hadde «litt på veggene», «har et par rådyrhorn hjemme» eller at de bare tar vare på geviret uten at de nødvendigvis gjør noe med det eller henger det opp. Noen hadde også noen får utstoppede dyr, men det fremstod som om det fantes en grense for denne interessen et sted. Som en av jegerne sa: «Det er nok forskjell fra jeger til jeger, for noen betyr det noe å skyte den store oxen eller bukken som man tar vare på geviret. Men fra det å ta vare på et gevir til å ha stua full av døde dyr. Der går det en grense et sted». Man skal ikke overdrive når det kom til trofeer og helst skal det knyttes til minnene og jakthistoriene til viltet som henger på veggen som trofe eller blir utstoppet. Her knyttes trofeet opp til opplevelsen og ikke trofeet i seg selv, for som en av de andre informantene sier: «de er penest i naturen». Informantene fremstiller seg på en slik måte at man får litt inntrykk av at et finnes en annen jegerkultur som de slev ikke er en del av og som de ikke vil være en del av. Man kan jo tenke seg at fritid og jakt som fritidsaktivitet er en måte å ikke bare presentere seg, men også å skape sosiale distinksjoner (Rojek: 2005). Deres egen jakt handler om gode opplevelser og spenningen i naturen, men det finnes jakt hvor man eksempelvis kan kjøpe seg storoksen og trofeet: «Elgjakten er en god modell for det i Norge, man har mange store elgokser med flotte gevirer som selges til overklassen for masse penger». Informanten som sa dette la det frem på en meget negativ måte som ikke levnet tvil om at han var imot trofejakt og selv var han en annen type jeger: «Resultatet er at når overklassen har vært der å tatt ut det de skal ha er det ikke noe igjen til de andre som kanskje er de seriøse jegerne». Ikke bare er det for mye penger i denne delen av jakten, men de er ikke de ekte eller seriøse jegerne. Her syntes jeg informanten både markerer sin identitet og lager noen skiller for hvem han tilhører og hvilken stil han har som jeger (Rojek: 2005). Jakten gir ikke bare jegerne positive opplevelser gjennom naturopplevelser og rekreasjon, men ved å fremheve deres valg og stil understreker og kanskje forsegler de sin egen selvforståelse (Rojek: 2005).

De som har stoppet ut dyr eller tar vare på gevir knytter det gjerne opp til en historie eller et minne, som en slags minnebok. De virker interessert i å fremstille trofeene på en slik måte at det er ikke grunnen til at de jakter, men at det er moro å ta vare på noe. Da må det for de fleste være noe som betyr noe og har en historie, ikke noe man kan skryte av. Igjen kan det se ut til at de ikke bare forteller om hvordan de selv forholder seg til trofeer, men hvordan de ikke ser på trofeer ved å fremheve hvilken stil de har og hvor tilhørigheten deres er (Rojek: 2005).

5.6 Den sosiale delen av jakt

Jakt er som mye litteratur beskriver en viktig del av den totale jaktoplevelsen (Bertrand: 1993) og kanskje også for opprettholdelse av interessen (Stebbins 2001: 13-14). For de fleste av mine informanter er den sosiale biten ved jakt et av de mest fremtredende punktene fra intervjuene. Det er en viktig del av hvordan de opplever jakten og hva jakten betyr for dem.

Det sosiale er altså en viktig for de aller fleste av informantene og det kan innebære alt fra å ligge på hytte under jakten, lunchen på jakt til eventuelle jaktmiddager før jul. Uttalelsene om det sosiale er at det betyr mye og at de verdsetter det sosiale til at det er grunnen til at man jakter. Det sosiale og praten rundt jakt og de opplevelsene man har hatt knyttes gjerne sterkt opp til gleden av å drive med jakt (Aagedal, Brottveit 1999: 60-64). Av de som nevner det sosiale som viktig, om enn i varierende grad, kan det se ut som om det sosiale gir jakten en annen dimensjon. Det sosiale er helt klart en del av jakten, men det gjør det også til noe mer enn «(...) bare fly med børsa». Det å drive med en fritidsaktivitet og kanskje en man kan kalle seriøs fritid, kan det se ut til at det sosiale kommer høyt på listen for folks motivasjon. Man kommer i kontakt med andre mennesker, mennesker med samme interessen som en selv. Det sosiale kan ses på både som en motivasjon og belønning for jegerne (Stebbins 2001: 98-99).

Alle jegerne jeg snakket med, utenom to av dem, verdsetter den sosiale biten ved jakt høyt og ofte som det viktigste. De to informantene som ikke jakter for det sosiale sier de trives godt med å jakte alene. Den ene forteller at hans jaktinteresse ikke springer ut i fra det sosiale, han trives godt alene. Det samme sier en av de andre jegerne: «Jeg er litt sann at jeg trives godt i eget selskap». Dette er ikke menn som virker asosiale på noen måte, men de har tydeligvis stor glede ved å jakte på egenhånd også. Motivasjonen for å drive med jakt kan være mange og en kombinasjon av flere

tings som spenning, villmarken og naturopplevelsene (Aagedal, Brottveit 1999: 60-64). Selv om det sosiale ikke kommer høyt på listen over motivasjonene til å jakte setter den lokale jegeren stor pris på at det er andre som har samme interesse som ham selv. Så det kan fremstå som om tanken på at han er del av jaktlaget og kanskje også et større sosialt kollektiv. Det sosiale kan oppleves på flere måter og i flere lag. Studier har vist at tanken på det kollektive rundt jakten kan oppleves som positivt og som en form for motivasjon og belønning (Aagedal, Brottveit 1999: 60-64). Det trenger kanskje ikke å være den direkte sosiale kontakten, men heller en følelse av gruppetilhørighet og identitet (Stebbins 2001: 131-133). Den samme informanten kan fortelle om årlige jaktturen han har med folk som ikke er hans vanlige jaktlag som bare er for det sosiale, «da bor vi på hytte og det er like mye heisatur som jakttur». Interessant nok er disse turene kun for det sosiale for ham, noe han ikke nødvendigvis prioriterer i forhold til jakten. Disse turene gir ham riktignok ikke de store jaktoplevelsene og fremstilles mer som årlige hytteturer.

Den lokale jegeren som heller ikke nødvendigvis ser på det sosiale som den største motivasjonen, forteller også om de jaktturene de har på hytte. De drar bort en uke i året og her er det kanskje nettopp det sosiale som fremheves «(...)overnatter og lager mat mens skravla går, tror ikke det er noe mindre skravling der enn i et jenteselskap». Her kan han fortelle om hvor mye han setter pris på det sosiale uten at det tilsynelatende gjør jaktturen eller jaktoplevelsene noe mindre viktig. Resten av jaktseasonen fremstår det som om dagsturene på jakt gjerne kan tilbringes i eget selskap, kun han og hunden. Ens fritidsaktiviteter og valg av hvordan man bruker fritiden trenger ikke nødvendigvis å deles med andre direkte, men våre valg påvirkes også av andre mennesker (Giddens: 1996) og deres valg og forståelse av en jakt. Hvordan vi opplever oss selv og hvordan en identitet konstrueres vil påvirkes av andre rundt oss og kan også være med på å bygge opp under en felles selvforståelse og identitet (Giddens: 1996).

For dem som forteller om hvordan de verdsetter det sosiale og mener det er en stor del av jaken, fortelles det også om hvordan det er å jakte alene. De forteller om hvordan de ikke legger opp til så mye kos om de er alene på jakt «om jeg jakter alene tenner jeg ikke bål, da spiser og hviler jeg litt før jeg går videre». Om de er flere på jakt legges det opp til mer kos og man tenner bål og lignende. Det er gjerne noe flere av informantene fremhever, hvordan de hygger seg rundt bålet med kaffe og «svir brødiskivene sine på bålet». En av de yngre informantene forteller om hvordan det sosiale er hoveddelen med jakten at jakt er litt som ferie eller «som på en musikkfestival». De er blide og

fornøyde og den gode stemningen finner de fort. Når det kommer til det å brenne bål og være sosiale er det det samme de har med vært år «litt som ribbe på julaften», og han tror det er med på å forsterke opplevelsen ytterligere. Kanskje er det nettopp dette som er så viktig for denne og andre jegere, de gode følelsene og opplevelsene vi opplever sammen med andre mennesker og i tillegg gir oss en tilhørighet og selvforståelse som vi ikke kan finne hos familie eller på arbeidsplassen, men en fritidsaktivitet som gir oss mening og glede (Stebbins 2001: 150).

Det handler også om å ha noen å dele opplevelsene med. Enten om det er på hytta eller rundt bålet til lunch. De fleste har kjent hverandre i mange år og for de tilreisende jegerne mine så har de gjerne en uke i året hvor de reiser bort. De ser hverandre kanskje ikke så mye resten av året så den ene uken blir en god mulighet til å snakke om alt mellom himmel og jord. Jakt som fritidsaktivitet kan ses på som en måte å hjelpe til i en identitetskonstruksjon, å kommunisere hvem man er og hva slags verdier og interesser man har. Dette kan forsterkes ytterligere ved at de innad i en gruppe plasserer seg selv og hverandre i en identitet og forståelse som jeger, naturelsker og alle de tingene som er viktig for de ulike jegerne. Jakt kan brukes for å kommunisere hvilke livsinteresser og identitet man har og det sosiale knyttet opp til jakten kan se ut til å være med på å forsterke denne kommunikasjonen både innad i gruppen, som individ i gruppen og som gruppe og jeger utad i samfunnet (Stebbins 2001: 152-152).

5.7 Jaktmotstand

På 1980-tallet så man en økende tendens til et mer romantisk og sentimentalt syn på dyrene og en måte dette viste seg på var et økende fokus på å beskytte ville dyr fra jakt (Franklin 2002: 31). Jeg var nysgjerrig på hva jegerne selv mente om de som var motstandere av deres fritidsaktivitet som så mange av dem setter så høyt.

Overraskende nok kom det veldig mye forståelse fra informantene for jaktmotstanderne og deres meninger. De kan skjønne hvordan jakt ser ut for dem som ikke har kjennskap eller har kunnskapen sin fra grelle eksempler fra media med skadeskyting ol. Men der slutter også forståelsen; det at man ikke skal jakte i det hele tatt, eller «at alle skal spise salat» har de ikke forståelse for. Flere av informantene mener flere jaktmotstandere heller burde se nærmere på ordinært husdyrhold da «dyr man jakter på lever i sitt naturlige element, mens husdyr ikke har det så godt før de slaktes». Når det her snakkes om jaktmotstand er det flere som kommer tilbake til temaet beskatning av naturen; de

ser det ikke som noe galt i å høste av overskuddet i naturen. Noen mener jaktmotstanderne ikke har satt seg noe særlig inn i den forvaltningprosessen det er å høste disse dyrene. De fremhever og forklarer hvor store konsekvensene av at man ikke hadde jaktet ville blitt. En informant mener mange uttaler seg om noe de ikke har peiling på «de har blitt oppdratt med Disney og Bambi, og klart mange har et Bambiforhold til naturen og naturen er egentlig ganske grusom». Det snakkes om hvordan rovdirene i naturen ikke behandler sine bytter på en human måte som en jeger gjør. Naturen i seg selv er ganske grusom i forhold til vårt forhold til den.

Selv om vi kanskje lever i en tid hvor vi ser et endret syn på både naturen og dyrene betyr ikke det at jegerne har dårlig samvittighet for deres aktivitet eller at de ser på det som en nødvendighet (Franklin 2002: 31). På den annen side betyr det heller ikke at jakten kun handler om spenningen og de naturopplevelsene de får. Jakt for mange jegere, også de jeg har snakket med, kan se ut til å se på jakt som en fritidsaktivitet som en komplett: «summen av det hele». De ser kanskje på jakt som en aktivitet som krever kunnskap og ferdigheter på mange plan. Som en helhetlig fritidsaktivitet kommer all denne kunnskapen ut som fortellinger og skildringer som jeg syntes har vist en oppriktig interesse for jakt som friluftaktivitet (Franklin 2002: 225). Interessant nok mener flere av jegerne jeg har snakket med at de har et nærmere forhold til naturen og av jaktmotstanderne har både «et forskrudd forhold til naturen og for stor avstand til den».

5.8 Fritid og naturen

Jakt fremstår som hovedinteressen og fritidsaktiviteten til de aller fleste informantene. De aller fleste svarte kontant jakt da jeg spurte dem om hva de gjorde på fritiden, ellers i året var det friluftsliv i form av gåturer med koner og barna, fisketurer og skiturer. For dem med små barn nevnes det også å være sammen med barna, og for noen spesielt å være ute med barna. Noen bruker også en del tid på hund, trening av hund. En av informantene driver også med ettersøkskurs med hund og er instruktør i det i tillegg til en interesse for å bli spordommer. Men hovedsakelig er det jakt og friluftsliv som er hovedinteressen for de fleste informantene. Friluftsliv omfatter alle de opplevelsene og bruken av natur som vi finner i vår kultur i Norge. Det noen ville se på som turer til fots, eller i forbindelse med jakt eller fiske, som fysisk slitsomme, vil mange nordmenn se på som turer og opplevelser som er meningsfulle fritidsinteresser og defineres gjerne som friluftsliv (Sande 1999: 3-5). Det å bruke tid på å være ute i naturen gjennom friluftaktiviteter er ikke noe spesielt for jegere i Norge. Nordmenns friluftsliv innbefatter innhøstingsaktiviteter som bærplukking, jakt og

fiske som er viktige som del av rekreasjon og opplevelser i naturen (Sande 1999: 3-5), og det kan ofte virke som om rekreasjonen og opplevelsene man får i naturen som motiverer til å bruke fritiden på friluftsliv.

En mer generell interesse for naturen og dens fugl- og dyreliv er en forklaring på deres jaktinteresse og hvorfor de begynte å jakte. Det å jakte har gitt flere av informantene en annen opplevelse av naturen og er en glede som forsterkes når de er på jakt. Det er nærmest som en allment kjent forklaring på hvorfor man ønsker å jakte. Jeg tror riktignok at alle mine informanter oppriktig liker å være ute i naturen og at de har en genuin interesse for naturen og dyrene, det er det ingen tvil om. Men allikevel kunne svarene bli litt standardiserte, som om det var et svar og et motiv som det forventes at jegere skal ha. Stillheten og de opplevelsene naturen har å by på i fritiden deres kan ses på som en måte å fremheve noe av poenget med jakt eller at det forsterker det synet og forholdet man har til naturen. De setter ikke bare pris på naturen, men den er som en ekstra funksjon og gode med jakten. Man kan tenke seg at i vår del av verden i vår tid er det mer fritiden enn arbeidslivet som som står i fokus. Noen kan gå så langt å påpeke at det er nettopp fritiden som et kjennetegn og presentasjon i vår kultur for å vise hvem man er. Man kan i hvert fall si seg enig i at vår fritid er en større del av et systemet av hvordan vi presenterer oss (Rojek: 2000).

Moderniteten har på mange måter brakt med seg et nytt syn på naturen for oss som skaper et forhold til naturen som kan ses som en medisinsk opplevelse eller effekt av naturen. For mange er det en erklært sannhet at naturen er bra for en både fysisk og mentalt, man får energi av å være ute i naturen gjennom avbrekket man får fra vår urbane tilværelse og så videre (Rojek: 2005). Dette er et syn som kom godt frem i flere av intervjuene, en av informantene sier: «det er deilig å sitte på post, som en avveksling fra byen». En annen yngre informant mener både naturen i seg selv og hans bruk av den øker livskvaliteten og alle fremhever naturen og bruke av den på et eller annet plan i varierende grad og styrke.

I disse dager er mange opptatt av miljøet og de problemene vi står ovenfor knyttet til miljøvern og for mange mennesker har naturen blitt en motpol til den tiden vi lever i. Man ser også hvordan naturen og landskapet har blitt medisinsk i den forstand at man tenker seg at det å være i naturen bidrar positivt til vår helse. Mange snakker om hvordan man oppnår en balanse mellom kropp og sinn, man får mer overskudd til hverdagen og så videre. Som vist over kommer det godt frem av

intervjuene at flere av informantene har samme syn på naturen og er det kan fremstå som om de er bevisste på de godene naturen kan by på av mental og emosjonell karakter. Det er nærmest som en opplest og vedtatt sannhet at naturen og vakre landskap har en nærmest terapeutisk virkning på oss mennesker (Rojek: 2005).

Naturen snakkes det mye om gjennom alle intervjuene og informantene liker og prøver å være så mye som mulig ute i naturen både i forbindelse med jakt og utenom jakten. Det ses på som en avkobling til hverdagen og «byens forurensning». Det skal helst ikke være så mye folk der man ferdes i naturen og den ene informanten ønsker at det skal «være litt villmark over det». Naturen har en uttalt stor betydning i livet til informantene og de er bevisste på hvordan de forholder seg til den. Som mange nordmenn er de fleste oppvokst med at man skal ut på tur og det å være ute og gå tur og lage mat ute i naturen er noe de verdsetter. Utenom jakten er det vanlige fotturer med og uten hund, soppturer og litt ski som det snakkes om. Ulven og rovdyr nevnes også av noen som en del av opplevelsene i naturen, det gir en ekstra dimensjon i forhold til Ødemarksfølelsen å vite at det finnes rovdyr der selv om de færreste har sett noe rovdyr utenom spor. De snakker om naturen og dyrene på en romantisk og emosjonell måte og beskriver overraskende for meg om hvordan noen jaktterreng er vilt, vakkert og «vemodig vakkert». Den ene informanten min forklarte hvordan han kunne få sterke følelsesmessige reaksjoner på naturen og det å virkelig glede seg over å gå i naturen. Mange rangerer naturen på en første plass eller en delt første plass med spenningen knyttet til jakt. Alle er glade i naturen og noen mener livskvaliteten ville gått ned om det ikke var for naturbruken.

Beskrivelser av naturen og opplevelser knyttet til naturen var vel så mye knyttet opp til naturopplevelser generelt og ikke bare i forbindelse med jakt. Som en av informantene sa «jakt handler om å være ute naturen», så noen ganger kunne jeg få et inntrykk av at jakten ble en del av det å benytte seg av naturen som en forlengelse av naturinteressen og det å gjøre interessen for jakt mer komplett (Franklin 2002: 225). De er ikke bare ute i naturen, men flere av dem hevder også at de også er bevisste på hvordan de bruker og forholder seg til naturen. Det skal være på en «naturlig måte» og man skal ikke kunne se at man har vært der forklarer den ene informanten. Flere av de litt eldre informantene utdyper sitt forhold og gir beskrivelser som nærmest er romantiske og følelsesladet. Beskrivelser som «vemodig vakkert som jeg får følelsesmessige reaksjoner på og det er en glede i seg selv å gå der» forteller en av informantene om et terreng han jakter i. Han

begynner beskrivelsen med at det er fint og brukbart med vilt, men beskrivelsen endte opp i noe som beskrev så mye mer enn hvor han jakter.

Friluftsliv kan ses på som ritualer hvor man kommuniserer hvilke forhold mann har til naturen og ens forhold til naturen. Dette forholdet igjen kan si noe om individenes identitet og tilhørighet (Sande 1999: 3-5). Og om man ser på naturen som full av kodede symboler kan den si noe om identitet og lokal tilhørighet for dem som bruker naturen aktivt på fritiden sin. På denne måten kan man se på jaktturet og annen bruk av naturen som rituelle handlinger som skaper hellige fenomener i naturen og i samfunnet, og videre kan det skape en åndelig livskraft i naturen og menneskene. Handlingene som skaper denne åndelige livskraften kan skape en likhet mellom individene i samfunnet. Friluftsliv kan ses på som en måte å gjøre natur og identitet hellig på gjennom de rituelle handlingene. Videre kan man argumentere for at friluftsliv kan være en måte for oss mennesker å aktivt gjøre noe med våre egne liv og en måte å kommunisere meningen med livet for oss, det gjennom at friluftsliv som regel er rene overskuddaktiviteter hvor mennesket og eller naturen i seg selv er drivkraften (Sande 1999: 5-6). Om vi ser på friluftsliv som ritualer som for folk oppleves som et brudd med hverdagslivet som skaper et mulig fristed som gjør det mulig å kommunisere og formidle meninger og samtaler mellom likeverdige mennesker utenfor samfunnsstrukturen. Her er det et større fokus på det individuelle innenfor den kollektive orden, og man kan tenke seg at det er en grenseløs tilstand hvor man gjennom den rituelle prosessen fører deltakeren fra en tilstand til en annen. Dette rommet kan eksempelvis være naturen, skogen eller villmarken, hvor de sosiale og naturlige grenser opphører. Individene kan finne personlig transformasjon og meningproduksjon i dette rommet. Tanken er at man som individ ikke lenger har den gamle identiteten, men får en ny identitet i rommet ritualen skaper. Og man opplever noe utenom det vanlige og noe ekstraordinært enten alene eller i en gruppe, gjennom at man kanskje tar på seg andre klær og drar et annet sted for å oppleve noe annerledes på jakt enn man gjør ellers i hverdagen. Jaktturen i seg selv kan ses på som en rituell prosess eller reise i seg selv, med ulike faser og hvor det er naturen som er fokuset (Sande 1999: 7-9).

Det er mulig å ødelegge meningen eller den store gleden ved å være på jakt om man bruker friluftslivet for mye eller lar der flyte over i alle livsområder. Og for å opprettholde den gleden og meningen jakten gir for mange må man sette grenser for sine aktiviteter og handlinger knyttet til jakten (Sande 1999: 17). Mine informanter ga ikke inntrykket av at de kunne bruke naturen for mye

og det ble heller ikke sagt at man kunne jakte for mye. Men noen ga inntrykk av at de begrenset det på en eller annen måte. Eksempelvis hadde en informant litt lyst til å jakte i Sverige da de begynner jaktseasonen tidligere enn i Norge, men så sa han: «det er jo begrenset hvor mye tid man skal bruke på det». Alle jegerne gleder seg til jaktseasonen starter, men bruken av naturen begrenser seg ikke til jakt. Og gleden ved bruken av naturen virker vel så stor som gleden ved å drive med jakt.

Noen ganger var det vanskelig å se hvordan gleden og interessen for natur, friluftsliv og jakt forholdt seg til hverandre. Noen ganger kunne det fremstå som om jakt var en forlenget del av friluftslivsinteressen mens andre ganger kunne man få inntrykket av at naturopplevelsene kom med på kjøpet men jakten. Det er jo selvfølgelig ikke slik at det må være enten eller for noen, men det kunne virke som om det var en glidende overgang i interessen og lidenskapen for natur, friluftsliv og jakt for flere. Interessen for jakt startet kanskje som en gutteaktivitet sammen med kompis og med interesse for våpen, men også en interesse for naturen og dyreliv. Og jakt ble kanskje etter hvert mer en aktivitet som tok dem nærmere naturen og mer i pakt med naturen.

Flere av informantene fremhevet sin rolle som forvaltere av naturen. Deres rolle som jeger er viktig og nødvendig for å gjøre det som er best for dyrene for «naturen er rå» som en informant sier. Om de som jegere ikke går inn og forvalter dyrene gjør naturen det på sin på sitt vis og da blir det på en mer inhuman måte. Videre kan de se for seg konsekvensene dersom de ikke hadde gjort «jobben» med å forvalte dyrene «konsekvensene av at vi ikke hadde forvaltet viltet hadde blitt store». Hva disse konsekvensene er kom ikke klart frem, men det er tydelig at de ser seg selv i et litt større bilde i naturen og at de selv som jegere har en viktig rolle. Spesielt når vi kommer inn på temaet jaktmotstand og hvordan de opplever møter med dem, kom disse synspunktene godt frem. De mente selv at motstandere av jakt ikke hadde kunnskapen om forvaltningsprosessen som kreves for å forstå hvilket arbeide de faktisk gjør som jegere. Allikevel er det mange av informantene som har full forståelse for at det kan se rått og primitivt ut fra utsiden. Men der stopper forståelsen fra jegerne; jaktmotstandere bør i deres øyne ta for seg husdyrholdet i første omgang er en av innsigelsene de kommer med. Jegerne mener jaktmotstandere syntes synd på dyrene og har et litt «Disney forhold til dyr og naturen», men «de har aldri vært på et slakteri for å se hva som skjer med husdyr» sier en av informantene. Han mener selv at det han jakter har levd hele livet sitt fritt og plutselig er det dødt og skjønner det ikke selv en gang. Husdyr blir noe helt annet for ham, det ville han aldri være med på å slakte. Han er motstander av dette, men skjønner at det må gjøres og

aksepterer det. Selv om han aksepterer dette husdyrholdet vil han ikke være med på det og det vil han respekteres for. Men det å skyte vilt som har levd fritt i naturen hele livet har han ingen ting i mot.

En interessant ting som kom frem av flere av intervjuene var at de tenker på sitt forhold til naturen og dyrene som nærere enn det jaktmotstandere kanskje har. Som jegere har de mer innsikt og kunnskap om naturen og de har en nærhet til naturen jaktmotstandere kanskje mangler. Noen av informantene forteller også hvordan de er opptatt av at dyrene skal ha en sjanse til å slippe unna og at det skal være en human avliving når de jakter. Synet på dyrene tror de har endret seg etter hvert som de har blitt eldre og kanskje også etter at de har fått barn. «Det er morsomt å ha med noe hjem, men samtidig er det viktigste at man har fått noen opplevelser; sett vilt eller sett spor etter vilt eller at været har vært fint og høstfargene er fine, blået og sanne ting». Dette bekreftes av tidligere forskning som sier beskriver hvordan vårt syn på naturen og dyrene har endret seg i den vestlige verden. Vårt syn på naturen har blitt mer romantisk og vi har blitt mer preget av sentimentalitet og skyldfølelse i vårt syn på dyr (Franklin 2002: 31). Tror ikke informantene mener at det er galt å jakte eller at de kjenner på noen dårlig samvittighet, men de er nok preget av vår tids og vår kulturs syn på dyrene.

5.9 Jakthistoriene

Fortellingene og narrative vi forteller i forbindelse med fremstillingen av våre fritidsaktiviteter er selektert etter hvordan vi vil fremstille det hele og hva det der vi vil fortelle. De kan ha en tendens til å ikke bare utvikle seg, men også reprodusere seg for å skissere en ramme rundt den aktiviteten man bedriver. På samme måte som myter blir fortellingene en slags markør de egenskapene man besitter og hvilken identitet man har knyttet til en gitt fritidsaktivitet. I tillegg til å være både idealiserende og stereotype vil fortellingene presenteres som tidløse og uendret. Informantene forteller om de samme historiene som fortelles om igjen, de elsker å høre de samme historiene om igjen og det er type «husker du da» historier. De kan også forme hvordan vi opplever landskap og ulike fritidsaktiviteter som en tidløs og udødelig virkelighet som noe utenfor det menneskelige (Rojek: 2005).

Informantene snakker en del om jakt med sine jaktkamerater når de er på jakt. Det handler om episoder de har vært i og noen «jugehistorier». Det er vellykkede jaktturet og ikke vellykkede

jaktturer, ting som har skjedd under jakten. Når det er de ikke vellykkede historiene er det kanskje «når noen har dummet seg ut og man kan le av det på en rå, men kjærlig måte». Ellers er det mye refleksjoner over dagen som har vært når de møtes til lunch og på kvelden. Flere av de tilreisende jegerne forteller om det samme, «husker du i fjor» historiene. En informant forklarer også hvordan han tror folk liker å fortelle historier som folk liker å høre. Man kan kanskje se på narrativene og fortellingene som en måte å reprodusere eller opprettholde et syn på en jakten som allerede eksisterer og man reduserer egne opplevelser som en del av et større bilde. De selekterte narrativene kan noen ganger være ikke bare selekterte, men også forførende på en måte som fanger og knytter menneskelige handlinger opp mot naturen og kultur (Rojek: 2005). Det er ting man visste fra før av, men man liker å høre det en gang til «man har et behov for å forsterke opplevelsen og høre den som en heltefortelling selv om det ikke er det, men det er det samme prinsippet. Man syntes det er interessant og det forsterker kanskje troen på suksess den dagen». Det kommer frem her også at det er historier om suksess eller om noe som har gått veldig galt, da sitter man å rasjonaliserer rundt det. De prøver å forklare noe og være etterpåkloke rundt noe de kanskje ikke kan finne noe årsak på.

Som en kilde til fortellingene og narrativene bruker man gjerne ressurser som kan underbygge den praksisen man selv utøver gjennom myter eller forestillinger om hvordan ting ble gjort av jegere for mange hundre år siden i Norge. Mange liker å trekke linjer til egen jaktutøvelse i dag til hvordan ting ble «gjort for mange hundre år siden», er «mer lik den autentiske jakten» eller hvordan man plasserer ens egen familie i en historisk kontekst; «her har familien min jaktet i fem hundre år». Informantene mine tror kanskje ikke nødvendigvis på denne fremstillingen av jakt som historisk fenomen i Norge på et intellektuelt plan, men det er en forståelse og fremstillingen som er en del av et større historie lager. Det kan kanskje fungere som ressurser for å lage historier og tradisjoner knyttet opp til dagnes utøvelse av jakt. Man kan kanskje se på det som en måte å gjenoppdage en gammel tradisjon som gjør det hele mer autentisk og ekte enn mer urbane og nye fritidsaktiviteter. Ved å plassere seg selv og sin aktivitet i et større perspektiv kan det muligens gi en følelse av optimisme i forhold til fremtidens utøvelse og betydning for jakt (Rojek: 2005).

Det er ikke alle som bare snakker jakt med sine kammerater og jaktkamerater, noen snakker mest om familie, jobb, nyheter og lignende da de kjenner jakthistoriene så godt. Det kommer litt an på om de har kjent hverandre lenge, om de kun jakter sammen eller om de er omgangsvener. Selv om de har kjent hverandre lenge og har mye og snakke om «dreier mye seg om jakt». En av de andre

informantene forteller hvordan de kan sitte og prate om jakt i det kjedsommelige for andre mennesker, men selv prøver han å være litt bevisst på det mens andre kanskje er mer «ensporede». Det å være ensporet er ikke en positiv egenskap så det kan virke som om det for noen er viktig å kunne snakke om annet enn jakt når man er sammen med folk som ikke jakter. På en eller annen måte kan det virke som om det er en grense man kan krysse med sin jaktinteresse, og krysser man den grensen går man kanskje over til å bli litt vel interessert i jakt og «ensporet».

6. IDENTITET: COWBOYER OG INDIANERE

Fritiden vår må på en eller annen måte brukes riktig, da man kan tenke seg at fritiden vår kan ses på som markeringer i forhold til hvem vi er og hva man ønsker å si om oss selv til andre (Rojek: 2000). Denne ekstra funksjonen tilsier ikke at jegerne ikke liker å jakte eller at de har et rasjonelt og kalkulerende forhold til sin fritidsaktivitet. Snarere tvert i mot kan man tenke seg at det er en del av hvordan de opplever både seg selv og jakten i seg selv. Som jeg så i datamaterialet fra mine informanter kom det frem ulike jeger typer og jegerkulturer som min informanter ikke ville identifisere seg med. Hvordan de selv fremstiller sin forståelse og utførelse av jakt kan også ses som representasjoner av seg selv til andre og kanskje spesielt i forhold til andre jegere (Rojek: 2000).

Utøvere av seriøs fritid har som vi har sett på tidligere muligheten til å formidle og forme en selvforståelse og livsstil (Stebbins 2001: 152-152). Som jeger kan man tenke seg at det ikke bare er viktig å formidle egne interesser og identitet, men kanskje også vil man være opptatt av å skape avstand til de gruppene man ikke vil assosieres med. I dette avsnittet vil jeg se nærmere på jegerens selvforståelse og syn på andre jegerkulturer.

Jeg spurte flere av informantene om de kunne beskrive ulike jegerkulturer eller jeger typer for meg. De lokale jegerne hadde ikke så lett for å svare på dette, men de tilreisende jegerne hadde ganske mange meninger om ulike jegerkulturer. Spesielt i forhold til de menneskene som ikke burde være representanter for jegerstanden og som de ikke ville assosieres med. De ble gjerne beskrevet som «macho folk» eller «litt John Wayne». For dem handler det om våpen og at det er tøft og de beskrives av den ene informanten som de mennene som ikke vil at damer skal gå på jakt. De snakket ikke så mye om hvordan de selv var som jegere, men mer om hvilke andre mennesker som representerte jegerstanden. De kunne oppleves som det motsatte av hva de selv var og var ikke noe de selv ville være en del av. Det var flere ting som ble trukket frem som negativt og en av de

tingene som ikke var bra for en representant for jegerstanden er «Cowboyer(...)De har cowboyaktige holdninger til sikkerhet og jakt», det er jegere som ikke har de riktige holdningene til jakten. Selv er de representanter for den norske jegerstanden som har kunnskap og respekt for viltet, ikke alle norske jegere er gode representanter, men for noen var sydeuropeere de med den verste jegerkulturen og «de har ikke den samme respekten for viltet man har i Norge». Nordmenn generelt har altså en bedre jegerkultur enn sydeuropeere.

Noen av informantene går lengre i beskrivelsene av uønskede jegere og knytter interessen for naturen opp til hvor mye jeger man er. Man skal ikke bare utnytte naturen de få jaktukene det er snakk om, en god jeger bruker naturen mye hele året i form av å være ute i naturen. En informant forklarer hvordan han vil ha frem slik ungdom som jegere i Norge, de som er ute i naturen og benytter seg av den. «Ikke de som står ved peisen med glasset sitt og skryter av den store elgen han skjøt». Her kommer man inn igjen på det at man ikke skal skryte eller drive med noen ren trofejakt. Flere av de tilreisende jegerne jeg snakket med kom fra Bærum og noen syntes det kan finnes forutinntatte holdninger om jegere fra Bærum: «det kan man takke trofejegere for som ødelegger litt for den vanlige jegerstanden som vil dyrke jakten i form av hobby og fritidssysse, samtidig som man pleier naturen. Røkke og lignende kan kysse meg midt i ræva »... denne ene informanten hadde meget sterke meninger om trofejegere blant annet og tegnet et meget livaktig bilde av elgjegere som «er på elgjakt en uke i året for å skyte den store elgoksen for å kunne skryte når han står ved peisen med det høye glasset sitt». Her er det altså en type jeger som ikke inngår i det bilde de selv har beskrevet i forhold til jakt, det er fjernet fra de rene naturopplevelsene og kjærligheten til viltet gjennom viltpleie og kunnskap. Trofejegere som beskrevet av den ene informanten er ikke bare en annen jegerstype, men den adferden og kulturen de representerer påvirker til en viss grad den jakten de selv er representanter for. «Det er dem som ødelegger og de har for mye penger til å være med på dette». Han selv har ikke pengene til å skyte den store oksen, om det er et ønske han egentlig har er vanskelig å spekulere i. Han lager et enda mer karikerende bilde av andre jegere: «det handler ikke om trofeer eller å være mannequin med skinnhatt og hele pakka, se som er litt opptatt av ting og tang». Som tilsvar kom han heller med en uttalelse om hva jakt burde handle om: «det å kose seg ute i naturen er viktig for meg som jeger». Det å ha feil oppførsel i skogen og de som «bare er cowboyer» representerer også de jegerne som tar sjanser i forhold til skuddhold og skadeskyting.

Når vi velger og utøver vår valgte fritidsaktiviteter er vi en del av og er med på å rangere

aktivitetene. Ikke bare velger vi de fritidsaktivitetene vi gjør for å oppnå noe for fysisk eller mental tilfredsstillelse, men også for hva aktiviteten representerer og hva det sier om oss som individ og kanskje også hvem vi vil assosieres med. Informanten over vil helt klart ikke assosieres med trofejegere, selv om han sier at han kjenner jegere som er slik og de er helt ok, men det er ikke ham. Hans verdier fremheves sett i lys av andre jegeres praksis, forskjeller markeres og det som et hele viser hvorfor det kan være så viktig å se på fritidsaktiviteter som en viktig indikator for et individs identitet. Fritid kan ses på som en måte å bli noe (Rojek: 2005).

En god og viktig egenskap for en jeger å ha er å ikke være for rask på avtrekkeren. Man må ha de riktige holdningene til viltet, våpen og egen oppførsel. Selv om jakt er en valgt fritidsaktivitet for informantene kan det se ut til at de knytter en viss oppriktighet og tar det alvorlig (Stebbins 2001: 3-4). Man kan også tenke seg at de forventer samme holdninger til jakt fra andre jegere, men de er klar over at det finnes jegere som ikke har de riktige holdningene er de som har litt «Cowboyaktige holdninger til sikkerhet og jakt», de er skjodesløse i forhold til viltet og for raske på avtrekkeren. Mange av informantene snakker om den respekten man må ha for viltet man skal felle og den får man gjennom forståelse for jakt. Jakt beskriver som et håndverk og man blir ikke en god jeger om man ikke praktiserer det mye. Det å ikke holde seg innen skuddhold eller å ta råsjanse er for informantene Cowboyaktige oppførsel de ikke vil assosieres med. Mange jegere ser ut til å ha et nært forhold til naturen som bærer preg av nettopp respekt og glede (Ekman: 1983).

Det å skulle vente med å skyte til man er nærme nok kommer informantene også inn på når vi snakker om etikk. Og egenskapen å avstå fra å skyte fremheves; å kjenne sine egne begrensninger. Ingen syntes det er moro med skadeskyting selvfølgelig og det virker som etikk i første omgang knyttes til skadeskyting. Men etter som praten går knyttes etikk og gode jaktferdigheter og det å være en god jeger tett sammen. Mange vil at dyret skal ha en sjanse på jakten mens andre mener det viktigste er at det første skuddet skal være dødelig. Men jakten må ikke for noen oppleves eller kunne ses på som avliving. Det er en forskjell på jakt og avliving. Spesielt de tilreisende jegerne er opptatt av at det første skuddet skal være dødelig og kaller det for «human jakt». Dyret skal ikke ha lidelser og igjen snakkes det om at om man er usikker er det bedre å senke børsa. «Det kan skje ulykker, man er ikke på et slakteri». Å være jeger handler om å tilegne seg kunnskap på flere nivåer og gjennom trening og kontinuitet har de tilegnet seg denne kunnskapen og ferdigheter som kanskje også gjør at de både opphever denne kunnskapen og forventer det av andre jegere (Stebbins 2001:

6-7). Det ser i hvert fall ut som om de ønsker å ta avstand fra det som viker fra de normer som springer ut i fra deres kunnskap.

Alle informantene ble spurt hva de kledde seg i og hva de hadde av våpen og utstyr når de skulle på jakt. På samme måte som andre temaer vi var inne på er det ikke utstyret i seg selv som er interessant her, men hvordan de snakker om det. Det gikk mye i gore tex og det må være funksjonelle klær, «så lenge det funker». Det fremstod ikke som om de var snobbete på noe måte angående klær, men snarere tvert i mot. Funksjonalitet stod naturlig nok i fokus og man skulle være varm og tørr. Det kunne noen ganger virke som om for de tilreisende jegerne var nøkternhet et ideale. «Vi har en på jaktlaget vi kaller Calvin Klein», det er greit å bruke mye penger på klær og utstyr, men nøkternhet kan allikevel fremstå som det ideelle. En annen informant sier han liker å få mest mulig for pengene, men skjønner dem som bruker mye penger på utstyr da det gjerne er hovedinteressen.

Når det kommer til våpen er det noen som helt klart vil ha det beste og det kan godt koste en del penger. De snakker pent om våpnene sine og omtaler dem som «vakre» og noe de liker å stelle med. Samme er det med kikkertsikte for noen av dem, det skal koste penger og det fremstår som mer ok å bruke penger på våpen og kikkertsikte da de knytter det opp til sikkerhet. En av informantene kunne godt tenke seg å bruke mange penger på et pent våpen da det også kunne være et «arvestykke». Andre igjen fremmer heller en nøkternhet i forhold til våpen også og sier at de ikke ser poenget med å bruke mye penger på det siden det de har «går like bra som en til 100.000» «jeg treffer med den, og det er det viktigste». Men i tillegg til denne nøkternheten er det noen av dem som drømmer om å kunne bruke mye penger på et pent våpen etter hvert, men at de eksempelvis bruker mer penger på barna og «det blir mindre på far». Men senere, da kan han kanskje kjøpe de mer lekre våpnene.

Informantene vil ikke skryte av seg selv eller egne prestasjoner, det virker som det finnes en tanke om at man aldri er ferdig utlært som jeger. Man blir aldri ekspert. Dette kommer også fra jegere som er instruktører på jegerprøven også. Flere av informantene mine er aktive i arbeidet om opplæring av jegere og noen har også interesse av lovverket generelt i forhold til jakt, noen driver med ettersøkshunder og opplæring/instruktør i dette, spordommere og andre verv og frivillig arbeide som kan ses som en forlengelse av interessen for jakt.

Med jaktturisme er det mange distinksjoner, det skilles mellom jakt i Norden og Europa, Europa og Afrika, det skilles mellom hva det er man jakter, arten, om det er matnyttig jakt, trofejakt, utsatt vilt osv. De aller fleste kunne tenke seg å jakte i Sverige og noen jakter også i Sverige. Jaktturisme i seg selv er ikke så ille, en av de lokale ser på det som det samme som at folk drar andre steder i Norge for å jakte elg eller rype. Det det stilles spørsmål ved er hvor naturlig eller autentisk jakten er. Kanskje dyret ledes opp i fanget på jegeren og da kan det oppfattes som litt enkel jakt. Og noen tror spenningen ved jakten forsvinner når man er garantert at det er dyr der. Riktignok kan flere forstå om en jeger drar på fasanjakt med utsatt fasan om man skal trene hunden, men da handler det om trening og det er ikke selve jakten som er i fokus. Å skyte utsatt fugl knyttes også mer opp til skyteferdigheter enn jaktoplevelsen. Om man er god til å skyte eller ei, men da kan man heller dra på leirdue banen er det flere som sier.

Man kan tenke seg at jegere vil ha ulike argumenter og syn på jakt for å gi jakten en dypere mening og legitimitet. For noen vil denne legitimiteten ligge i innhøstingsmotivet eller det å skulle regulere viltbestanden til viltets beste. Uansett hvilke argumenter og motivasjon som uttales kan man tenke seg at noe handler om å fremstille jakt som en fritidsaktivitet som ikke er ren sport eller underholdning (Agedal, Brottveit 1999: 31-32). En måte det ble kommunisert en del om egen og andres identitet og tilhørighet som jeger i intervjuene mine, var i forhold til jaktturisme. Jaktturisme kan være så mangt; alt fra jakt i Norden, Europa, Canada og i Afrika. Meningene så ut til å variere litt ut i fra hvor jaktturene gikk til. Jaktturisme i Afrika, som jaktsafari eller trofejakt, er ikke veldig vel ansett. En informant sier han ikke «skjønner vitsen med å kjøre rundt og plaffe ned» han er rett og slett litt usikker på hvordan det utføres, om det er human avliving. Det kom en del sterke reaksjoner fra flere av informantene: «syntes noe av det er kvalmt da det er avliving kun for å avlive», sier en som ikke kunne tenke seg det i det hele tatt. Han tror jaktturisme handler om arten man skyter på og ikke tilgang. Den samme informanten kunne riktignok tenke seg å dra på rypejakt andre steder enn hjemme for å trene hunden.

Jakt i Sverige og Danmark er det ikke så mange av informantene som ser på som problematisk, men da er det flere som knytter det opp til hundearbeidet: «jeg skjønner godt om folk gjør det for å trene hunden» sier en av de lokale jegerne om fasanjakt, men som selv ikke har hund. En annen av de lokale jegerne med hund er sterk motstander av jaktturisme og det kunne ikke falt ham inn å dra til utlandet for å jakte, han forteller «jeg syntes noe av det er kvalmt da det er avliving kun for å

avlive». Riktignok kunne han tenke seg å dra på fasanjakt for å «se hvordan hunden reagerte og virket». Andre igjen uttrykker klare preferanser om å jakte i norsk natur med norske dyr. Men man kan jo tenke seg at noen ikke ser på jakt i Sverige og Danmark er jo ikke så ulik den hjemme. En av de yngre jegerne jeg snakket med sa: «jakt i Skandinavia er som i Norge, man betaler kanskje en prispremie for en bukk eller lignende(...), men så kommer de hit til Norge så det blir et bytte». Selv kunne han godt tenke seg å jakte i Skandinavia, Canada, Alaska, Russland og lignende land.

Jaktturisme skjønner han seg ikke på i det hele tatt, det er ikke jakt for ham, men «mer en form for fornøyelse eller tilfredsstillelse for dem som utøver det». Det er tydeligvis en negativ motivasjon eller grunn for å jakte, på samme måte som en annen informant snakker om jaktformer som har mer preg av sport. «Revejakt i England for eksempel, der stilles det kanskje ikke så mye krav til jegeren enn at man kanskje må vær en god rytter og det er mye ståk rundt det i forhold til her, hvor man bare tar børsa og går ut i skogen». Han tror jakten i Norge er mer lik den opprinnelige jakten enn andre steder i Europa, bare med bedre hjelpemidler. Flere mener også at jakten i Norge er så bra at de ikke ser poenget med å dra til utlandet for å jakte. Jakten i Norge og Skandinavia ser ut til å knyttes nærmere naturopplevelsene og nærheten til naturen, den fremstilles som mer komplett (Franklin 2002: 225) og ikke knyttet opp til det sportslige eller en aktivitet man driver med for underholdningens skyld (Aagedal, Brottveit 1999: 31-32).

Kunnskap, ferdigheter og jaktglede kan ikke oppleves på jakt i Afrika: «man betaler over 30.000 kroner, hvor det står en gnu og bare ser på deg, for så å legge an våpenet på skulderen til jaktguiden og skyter dyret ». det handler ikke om jakt eller jaktglede, det er trofejakt. De knytter gjerne ikke denne jaktformen til det de kaller «den autentiske jakten» eller «(...)den opprinnelige jakten». Det er mange og sterke meninger om hvordan jakten skal utføres og hva som burde ligge bak som motivasjon til å jakte. Og for å jakte burde man ha en genuin interesse og og kunnskap man kanskje bruker mange år på å opparbeide seg (Stebbins 2001: 6-7).

7. OPPSUMMERING

Jeg har gjennom oppgaven prøvd å gi et innblikk i teori og empiri rund temaene fritid og jakt som fritidsaktivitet spesielt. Med utgangspunkt i temaene vi kom inn på under intervjuene har jeg prøvd å belyse det jeg spør om i problemstillingen. Hvordan informantene forstår jakten sin og andres jakt, og hvordan de speiler denne forståelsen og fremstillingen deres selvforståelse og

identitetskonstruksjon.

Fritiden har fått en ny mening og større plass i moderne menneskers liv i dag som gjør at man kan se en tendens til at vi mer aktivt gjør plass til fritidsaktiviteter som oppleves som meningsfulle for oss (Roberts: 2006). Gjennom samtaler med jegerne kom det tydelig frem hvordan forpliktelser knyttet arbeid og familie tar mer tid fra jakten for noen, men at de allikevel bruker en del helger og oppspart ferie på jakt. Jakt er hovedinteressen for de fleste og en viktig del av deres fritid, på den måten ser det også ut som om det blir en forholdsmessig stor del av hvordan de ser på seg selv. Hvilke verdier de har kommer tydelig frem i fortellinger om hvordan de bruker naturen og deres syn på naturen og viltet mer generelt.

Samtalene jeg hadde med mine informanter tillot dem å fritt fortelle om hvordan de selv forstod jakten og gjennom forståelsen deres kunne man se hvordan de tegnet opp en identitet og sett med verdier. Både knyttet opp til jakt i seg selv, men også mer rundt hvem de selv er. Her syntes jeg fortellingene ga et klart uttrykk av hvem de selv er og hvem de ikke vil identifiseres med. Jakt som fritidsaktivitet kommuniserte på mange måter deres identitet og selvforståelse (Giddens: 1996).

Bak alle uttalelsene og fortellinger om hvor høyt de verdsetter naturen, viltet og det gode selskapet på jakten ligger også fortellinger som plasserer dem i et større system av selvpresentasjoner. Opplevelsene og begrunnelsene er reelle på alle måter, men man kan også se bak dem for å gi dem en dypere sosial mening (Rojek: 2000) og hvordan man ønsker at andre skal se oss. Om det stemmer at fritiden og de aktivitetene vi velger på fritiden har så stor innvirkning på vår identitet, kan man tenke seg at vi i stedet for å være passive forbrukere av ulike tilbud som finnes på markedet, er vi heller mer aktive i våre valg (Roberts 2006: 205). Uten å hevde at folk har blitt mer kalkulerende eller rasjonelle kan man kanskje se at man på fritiden har en anledning til å «bli» (Roberts 2006: 217). Mine informanter er naturelskere, viltpleiere, naturforvaltere, jegere, sosiale og opptatt av naboskap; alt etter hva jakten betyr for dem og hvilken betydning de gir den. Noen er tungt inne i jegerkulturen, mens andre er ikke inne i den i det hele tatt. For noen er altså jakten kanskje en større og viktigere del av deres identitet enn for andre. Dette kan ses på hvordan noen ønsker seg mer tid til å jakte, mer tid til å drive med sin lidenskap, mens andre er mer fornøyd med en uke i året. For noen er det kanskje en så stor del av hvem de er at de går med en drøm om å kunne leve av sin jakt- og naturinteresse, de setter fritidsaktiviteten sin i et større perspektiv og inn i

et større livsløp (Giddens: 1996).

Jeg vil hevde at flere av mine informanter kan kalles for seriøse fritidsutøvere. De bruker masse tid på aktiviteten, både i selve utøvelsen og i arbeidet det har vært og er for dem å tilegne seg kunnskap og ferdigheter (Stebbins 2001: 3). Det er for de aller fleste en interesse de har drevet med i mange år og de har opprettholdt interessen gjennom studier og familieforholdene. For noen av dem ser det til og med ut til at det blir en viktigere og viktigere del av fritiden og identiteten. Både interessen og de sterke følelsene de har for jakt kommer godt frem i de fortellingene jeg ble fortalt under intervjuene og det er også et kjennetegn ved seriøse fritidsutøvere; den glede som vokser frem etter mange års utholdenhet (Stebbins 2001: 6-7).

Mitt mål med oppgaven var i første omgang var å se nærmere på hva jakten betyr for de jegerne jeg har snakket med. Som nevnt tidligere er jakt for mange en urgammel tradisjon og aktivitet som betyr så mangt for de ulike jegere; alt fra naturopplevelser og spenning til det sosiale samværet og fellesskapet man kan finne med andre jegere. Selv om vi ikke lenger jakter for matauket lenger, er interessen for jakt økende. Som denne oppgaven viser kan man se på jakt som en del av hvordan vi kan realisere oss selv og gi uttrykk for tilhørighet på samme måte som man kommuniserer verdier vi representerer gjennom vår identitet.

LITTERATURLISTE

Aagedal, Brottveit(1999), *Jakta på elgjakkulturen*. Oslo: Abstrakt forlag.

Anthony, Giddens (1996), *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under senmoderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag. Kapitell 3: *Selvets bane*, side 88-130.

Bjerke, Tore(1993), Norsk institutt for naturforskning, utredning nummer 44. *Jegeren: en samfunnsfaglig kunnskapsoversikt*.

Creswell, John W. (2007), *Qualitative inquiry & research design*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Ekman, Ann-Kristin(1983), «Det er for jaktens skull vi jagar och inte for kjøttets» - *Elgjakt som kollektiv ritual och ekonomisk resurs*. I Anders Hjort (red.) *Svenska livsstilar. Om naturen som resurs och symbol. (75-101)*

Franklin, Adrian(2002), *Nature and Social Theory*. London: SAGE Publications.

Hansen, Wegge (1997), *Jegerprøveboka*. Oslo: Landbruksforlaget.

Hell, Bertrand (1993), *Konsumert og fullbyrdet. Viltet og det ville i forestillinger om jakt og kosthold i det østlige Frankrike*. I Bjarne Rognan (red.) *Det nære og det fremmede. Vindu mot fransk etnologi. (121-144)*. Oslo: Novus forlag.

Hell, Bertrand (1996), *Enraged hunters. The domain of the wild in the nort-western Europe*. I Philippe Descola, Gísli Pálsson (red.) *Nature and society: anthropological perspectives*. London: Routledge.

Johannesen, Tufte og Kristoffersen (2004), *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag as.

Rojek, Chris (2005), *Leisure theory. Principles and practice*. New York: Palgrave Macmillan.

Rojek, Chris (2000), *Leisure and culture*. New York: St. Martin's Press, Inc.

Rundtom, T. O og Steinset, T. A, 2009. Jakt og jegere i Norge: Hver femte mann er jeger. *Samfunnsspeilet*, 4/2009, side 2-8.

Roberts, Ken (2006), *Leisure in contemporary society*. Oxfordshire: CABI.

Sande, Allan (1999), *Friluftsliv som ritual i moderne virkeligheter*. Bodø: Nordlandsforskning.

Stebbins, Robert A. (2001), *New directions in the theory and research of serious leisure*. New York: The Edwin Mellen Press.

Silverman, David (2005), *Doing qualitative research*. London: Sage Publications.

Thrane, Christer (2001), *Fritid og sosial differensiering*. Lillehammer: Forskningsrapport. 118 sider.

Antall ord: 39468.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

VEDLEGG 1

INFORMASJONSSKRIV

Jeg er for tiden student ved Universitetet i Oslo, og skriver min masteroppgave i sosiologi i samarbeid med Norsk Institutt for Naturforskning(NINA). Temaet for min oppgave er jakt- og jegerkultur i Norge, hvor jeg prøver å se nærmere på hvem jegere er i Norge med hensyn til motivasjon motiver knyttet til jakten, samt jegeres egne syn på jakt og jegerrollen.

Jeg ønsker å komme i kontakt med jegere for å kunne få et innblikk i deres utøvelse og refleksjoner rundt jakt, da gjennom deltagende observasjon og intervjuer med jegere. Jeg har allerede vært med et jaktlag ut på jakt, og har også begynt å intervju dem. Det er et lokalt jaktlag som jakter i Flå, men jeg kunne godt tenkt meg å intervju noen jegere som ikke er lokale. Alle mine informanter har full anonymitet, så det ikke skal kunne være mulig å kjenne dem igjen i oppgaven og annet materiale. Forøvrig er det ikke ekspertuttalelser jeg er ute etter, men heller personlige beretninger og erfaringer knyttet til jakt- og jegerkultur.

Håper disse brevene klargjør noe rundt oppgaven min, og hva jeg er ute etter, som hovedsaklig er å komme i kontakt med jegere som vil snakke med meg og om det er tid og anledning, lar meg være med ut på jakt.

Vennlig hilsen

Camilla Marie Kveseth

VEDLEGG 2

Deres ref:

Vår ref:

Sted:

Oslo

Dato:

26.08.2008

INFORMASJON TIL DELTAKERE I NINAS JAKTFORSKNING

Norsk institutt for naturforskning (NINA) skal sette i gang en undersøkelse av nordmenns holdninger til jakt. Jakt er en aktivitet som har stor betydning for mange mennesker. Jakt er en viktig form for friluftsliv, jakt har stor økonomisk betydning og jakt betraktes som en del av den lokale kulturen i mange bygder. Jakt påvirker også naturmiljøet fysisk. Elgjakta og den jaktorienterte elgforvaltningen er et tydelig eksempel på det. Jakt er også kontroversielt, og det rettes kritikk mot moderne jakt både fra et miljøvernperspektiv og fra et dyrevernperspektiv. Noen avviser all jakt på et prinsipielt grunnlag, men det står også strid om bestemte jaktformer og jakt på bestemte arter. Blant jegere og grunneiere er det mange som bekymrer seg for at jakta mister støtte i en urbanisert befolkning, og for sviktende rekruttering av jegere.

Jakt er altså en viktig, mangfoldig og omstridt virksomhet. Likevel har det vært forsket veldig lite på jaktas betydning i det norske samfunnet, og på de holdninger som finnes til jakt. Dette skal vi nå rette på gjennom en ny samfunnsvitenskapelig undersøkelse.

Vi kommer til å intervjuer en rekke mennesker om deres syn på jakt. Dette vil foregå delvis som intervjuer med enkeltpersoner og delvis som gruppeintervjuer. Vi vil henvende oss både til jegere og ikke-jegere, og vi vil bestrebe oss på å få best mulig innblikk i et vidt spekter av holdninger – inkludert avvisning av jakt som uakseptabelt.

Undersøkelsen skal skaffe data til to forskjellige prosjekter, som har litt forskjellig innretning:

1) NINA er med i et stort EU-finansiert forskningsprosjekt ("HUNT") som skal kartlegge jaktas status og betydning både i og utenfor EU. Dette er et tverrfaglig prosjekt med biologer og samfunnsforskere, der både økologiske og samfunnsmessige sider av jakt skal studeres. Det siste innbefatter både juridiske og forvaltningsmessige aspekter, samt jaktas økonomiske og kulturelle betydning. NINA har ansvaret for å koordinere forskningen på jaktas kulturelle betydning. Det legges vekt på at både jegeres og ikke-jegeres syn skal komme fram, slik at den fulle bredden i synet på jakt – i forskjellige land – fanges opp.

2) NINA har i en årrekke drevet med samfunnsforskning på ulike sider ved norsk rovviltforvaltning – ikke minst konfliktene rundt den. Dette har inngått i en serie tverrfaglige forskningsprosjekter (økologi og samfunnsvitenskap) under tittelen ”Rovvilt og samfunn”, forkortet ”ROSA”. Den tredje runden, kalt ROSA III, starter nå, og har fokus på jakt. Det som skal studeres er hvordan jakt påvirker økosystemer med og uten rovdyr, og hvordan jakt på rovdyr eventuelt også virker inn. Dette er biologenes jobb. Samfunnsforskerne skal prøve å finne ut hvordan jegere (og det er en mangfoldig gruppe) ser på sin egen rolle i naturen, og hvordan de ser den i forhold til rovdyrenes. Vi skal også undersøke hvordan jegere ser på rovdyrjakt. I dette delprosjektet skal vi også se på jaktas plass i ulike lokalsamfunn, det vil si at vi også skal intervjuer folk som ikke er jegere selv.

Vi ønsker å intervjuer (enkeltvis eller i grupper) folk som har forskjellig forhold til jakt – også folk som ikke synes de har noe forhold til jakt i det hele tatt. Alle som deltar vil være like viktige for prosjektet!

For å sikre datakvaliteten ønsker vi å ta opp intervjuene elektronisk. I tråd med norsk personvernlovgivning og alminnelig etiske retningslinjer i samfunnsforskning vil alle utsagn som refereres i rapporter etc. bli anonymisert. Det skal ikke være mulig for andre enn forskerne å identifisere noen deltaker i prosjektet. Unntak kan gjøres hvis informanten tydelig opptre i rollen som offisiell representant for en institusjon eller organisasjon. Dette vil bli avklart i forbindelse med hvert enkelt intervju, hvis det er aktuelt. Alle har rett til å trekke seg fra prosjektet på et hvilket som helst tidspunkt, også etter at intervjuene er gjennomført.

Prosjektene avsluttes 31.12.2010. Lydopptak der informanten kan identifiseres vil da bli redigert med sikte på full anonymisering eller slettet. I tillegg til vanlig rapportering vil prosjektmedarbeiderne Camilla Kveseth, Pål Skaufjord og Anne Birgitte Seeberg skrive masteroppgaver i sosiologi ved Universitetet i Oslo basert på materiale fra prosjektene. Disse oppgavene vil bli omarbeidet til rapporter når de er godkjent. Selv om endelig sluttdato ligger et stykke fram i tid, vil publikasjoner med forskningsfunn begynne å komme ut høsten 2009.

Vi er svært opptatt av å gi god tilbakemelding om forskningsresultater til alle som deltar i våre prosjekter, enten de blir intervjuet eller hjelper oss på annen måte. Vi vil også stå til rådighet for organisasjoner, kommuner, og andre som har bidratt. Alle publikasjoner (rapporter, artikler, med mer) er selvsagt offentlige og kan distribueres til alle deltakere.

Med hilsen

Ketil Skogen
Seniorforsker

Bjørn Kaltenborn (sign.)
Seniorforsker

VEDLEGG 3

Intervjuguide

Start med info om prosjektet, fortell om hva vi vil med intervjuet (vi er ikke ute etter ekspertvurderinger), fortell om formelle rettigheter iht. NSD

Bakgrunn

(Vi ber ikke om personalia)

- Fortell om deg selv: arbeid, familie, fritid (få fram hverdagens praksis og ordninger)
 - Egen og slektas historie i bygda (inn-flytting/ut-flytting, grunner til å bli)
 - Nettverk: venner og familie og litt om deres virksomhet
 - Om egen og slektingers framtid: planer, drømmer, frykt, optimisme,

Landskap:

- Om naturens betydning i livet til den enkelte: Hverdag og fritid (turer, matauk etc.)
- Generelt om hvordan naturen utnyttes som grunnlag for næringer: Skogsdrift, landbruk, reiseliv (få fram informantenes egne erfaringer).
- Om fortidas landskaper vs. dagens – be om beskrivelser).

Jakt:

- ”Beskriv hvordan en typisk dag på jakt forløper.”

(Vi er ute etter alle jaktas elementer og hele dens innhold: Typer av jakt, hvor det jaktes, arter, våpen, klær, hunder, kjøttet, trofeer (gevir etc.), etikk, sosialt samvær, koia, maten, drikke, forvaltning, kvoter, jaktidsrammer, priser, eiendomsrett, jaktrett, kommersialisering)

- Jegere i familien/rekruttering
- Vurderinger av andres jakt og andre former for jakt (jaktturisme, ”sossejegerere”, Afrika, England, USA, rein troféjakt etc.)
- Vurderinger av jaktas stilling/betydning i samtida/samfunnet (lokalt, nasjonalt og internasjonalt)
 - vi skal forsøke å fange opp jaktas betydning for lokalsamfunnet
 - vi må eksplisitt inn på motstand mot jakt (hva syns jegere om sine motstandere?)

Rovdyr:

- Meninger om rovdyrspørsmålene: Dyra, forvaltningen og meningsmotstandere
- Meninger om rovdyrjakt: Legal og illegal (er illegal rovdyrjakt en alvorlig forbrytelse?)